

Operationeel Programma Zuid-Nederland 2014-2020

Versie 24 oktober 2014

0. INTRODUCTIE

Voor u ligt het Operationeel Programma voor het landsdeel Zuid-Nederland voor de periode 2014 – 2020. Met dit Operationeel Programma presenteren de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland een gezamenlijk programma voor activiteiten die in Zuid-Nederland medegefinancierd kunnen worden uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Het EFRO is één van de Europese structuurfondsen waarmee het cohesiebeleid van de Europese Unie wordt gerealiseerd. Zuid-Nederland valt onder de doelstelling 'Regionale concurrentie en werkgelegenheid'.

Context

Het Operationeel Programma voor Zuid-Nederland (OP-Zuid) maakt deel uit van het Europese cohesiebeleid. In het cohesiebeleid voor de jaren 2014-2020 staat Europa voor de uitdaging om te herstellen van de diepste economische crisis sinds decennia. Dit herstel zal gerealiseerd dienen te worden in een context van een steeds urgenter wordende klimaatproblematiek, toenemende vergrijzing en bevolkingsafname in delen van Europa. De economie van Europa zal om te kunnen herstellen innovatiever, duurzamer en sociaal moeten worden.

De Europese commissie heeft de belangrijkste doelen vastgelegd in de 'Europa-2020' strategie, onder andere het realiseren van meer onderzoek en ontwikkeling, het realiseren van meer werkgelegenheid, het realiseren van groene economische groei en het tegengaan van sociale uitsluiting. Het OP-Zuid is een belangrijk instrument om deze doelen te realiseren.

Het Europese Cohesiebeleid voor de periode 2014 – 2020 wordt gekenmerkt door een sterk strategische benadering, die doorklinkt van het EU-niveau tot in de afzonderlijke operationele programma's. Een belangrijke bouwsteen in die strategische benadering is het formuleren van een 'smart specialization strategy' (regionale innovatiestrategie of RIS3), met een regiospecifieke focus op onderzoek en innovatie daar waar de regio een sterke uitgangspositie heeft. Het landsdeel Zuid heeft inmiddels de RIS3 'De kunst van het combineren' vastgesteld. Dit document ligt ten grondslag aan de inhoudelijke keuzes die in dit Operationeel programma gemaakt zijn.

Voor het OP-Zuid is daarnaast het rijksbeleid voor topsectoren sterk richtinggevend geweest. De opzet en uitvoering van het OP-Zuid sluiten aan op de innovatieagenda's voor de verschillende, relevante, topsectoren.

Leeswijzer

In dit document zijn de strategie, prioriteiten, financiële en praktische organisatie opgenomen voor het Operationeel Programma. De opzet van het document is conform een richtlijnendocument van de Europese Commissie.

In hoofdstuk 2 wordt verder ingegaan op de strategische keuzes die zijn gemaakt om het OP maximaal te laten bijdragen aan de EU2020 agenda en het Europees cohesiebeleid. Hoofdstuk 3 omvat het bijbehorende financieringsplan. Vervolgens gaat hoofdstuk 4 in op de afstemming en synergie van de geplande acties in het OP met andere programma's en instrumenten. Hoofdstuk 5 en 6 zijn niet opgeno-

men, aangezien ze op Zuid-Nederland niet van toepassing zijn. Hoofdstuk 7 gaat in op de verschillende organisaties betrokken bij het opstellen, uitvoeren en monitoren van het OP en hun specifieke rollen en verantwoordelijkheden. Hoofdstuk 8 beschrijft de coördinatie tussen de verschillende Europese en nationale fondsen en met de Europese investeringsbank. Hoofdstuk 9 en 10 gaan respectievelijk in op de ex-ante conditionaliteiten (zaken die vooraf of voor een bepaald moment in de programmaperiode moeten zijn geregeld) en op de maatregelen die genomen zijn om de administratieve lasten van de begunstigen te verkleinen. Hoofdstuk 11 beschrijft hoe er in het OP invulling gegeven wordt aan de horizontale principes van de EU (duurzame ontwikkeling, non-discriminatie en gelijke behandeling van mannen en vrouwen). Hoofdstuk 12 bevat de bijlagen van het OP. Hier is onder andere de ex-ante evaluatie opgenomen, die parallel aan de totstandkoming van dit OP is opgesteld.

1. STRATEGIE

1.1 Strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei en de verwezenlijking van economische, sociale en territoriale samenhang

Inleiding

De inzet van de Europese Unie in haar ‘Europa 2020’-strategie is gericht op ‘Smart, sustainable and Inclusive growth’, dus slimme en duurzame groei, met een zo groot mogelijke maatschappelijke participatie, in het bijzonder in betaald werk. De Unie staat voor de grote uitdaging om te herstellen van de crisis en de economische groei weer aan te jagen. Deze opgave is ook voor Nederland urgent en complex.

Het landsdeel Zuid – bestaande uit de provincies (Nuts-II) Noord-Brabant (Management Autoriteit), Limburg en Zeeland – kan, moet en wil hieraan een bijdrage leveren. Sterker nog, het landsdeel Zuid heeft de ambitie om hierin een voorlopersrol te vervullen. Een ambitie die stoelt op bewezen kwaliteiten en op helder geïdentificeerde kansen. In de Regionale InnovatieStrategie voor Smart Specialization (RIS3), ‘De kunst van het combineren’, zijn die kansen en de gedeelde landsdelige strategie om die te realiseren beschreven.

In dit hoofdstuk wordt eerst de kern van de RIS3 samengevat. In aansluiting daarop wordt beschreven welke onderdelen van de RIS3 Zuid-Nederland met dit Operationeel Programma wil uitvoeren. Vervolgens wordt duidelijk gemaakt hoe het OP daarmee een bijdrage levert aan de beoogde slimme, duurzame en inclusieve groei. Daarbij wordt ingegaan op de visie van de Europese Commissie, zoals verwoord in haar op Nederland gerichte Position Paper voor de nieuwe programmaperiode van de Europese Structuurfondsen en de Country Specific Recommendations. In paragraaf 1.2 gaat het vervolgens over verdeling van de financiële middelen over thema’s en investeringsprioriteiten en de argumentatie daarvoor.

De RIS3 van Zuid-Nederland

In de RIS3 zijn sterke clusters van bedrijvigheid geïdentificeerd en is een sterkte-zwakte- analyse van het landsdelige innovatiesysteem opgenomen.

Zuid-Nederland heeft een sterke concurrentiepositie. Niet alleen vanwege de sterke economische en innovatieve factoren, maar ook vanwege de relatie tussen werk-, woon- en leefklimaat. Maar er is urgentie geboden om deze positie vast te houden en verder uit te bouwen.

De sterktes van het landsdeel zitten onder meer in de aanwezigheid van een aantal (inter)nationaal competitieve topclusters (waarover verderop meer), het vermogen tot multidisciplinaire engineering, een uitstekende kennisbasis, een uniek open innovatiesysteem en een sterke triple helix ¹ samenwerking op verschillende schaalniveaus.

Maar er zijn ook zwakke(re) punten, zoals bijvoorbeeld tekorten op de arbeidsmarkt voor technisch talent, achterblijvende publieke Research&Development(R&D)-uitgaven, een gebrek aan risicokapitaal (op deelmarkten) en een in internationaal perspectief matige connectiviteit (zie onderstaande overzicht).

¹ Triple helix: samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden

Overzicht Sterkte en knelpunten innovatiesysteem Landsdeel Zuid (Bron: RIS3)

PEOPLE

- Sterk: Hoge deelname Leven Lang Leren
- Knelpunt: Tekort aan technisch talent + Inflexibele arbeidsmarkt

TECHNOLOGY

- Sterk: Sterke internationale kennispositie + Uniek open innovatiesysteem
- Knelpunt: Laag aandeel publieke R&D uitgaven + Benutten van kansen in Europa + Continuïteit van kennisinvesteringen

BUSINESS

- Sterk: Wereldwijd competitieve supply chains + Multidisciplinaire engineering
- Knelpunt: Te weinig marktfocus in nieuwe ontwikkelingen + Gebrek aan risicokapitaal

BASICS

- Sterk: Uitstekende milieus voor kenniseconomie + Quality of Life
- Knelpunt: Connectiviteit (Weg, HSL, Lucht, Water- buisverbindingen) + Internationale uitstraling + te weinig trots

GOVERNANCE

- Sterk: Triple Helix samenwerking + Grensoverschrijdende en internationale connecties
- Knelpunt: Snelheid van besluitvorming + Belemmerende wet- en regelgeving + tekortkomingen in fysieke verbindingen (weg, spoor, water en buis) voor grensoverschrijdende samenwerking

Op pagina 28 van de RIS3 is de strategie van de RIS3 samengevat in een figuur (Zie figuur 1). Deze figuur kan zowel van bovenaf als van onderop worden gelezen.

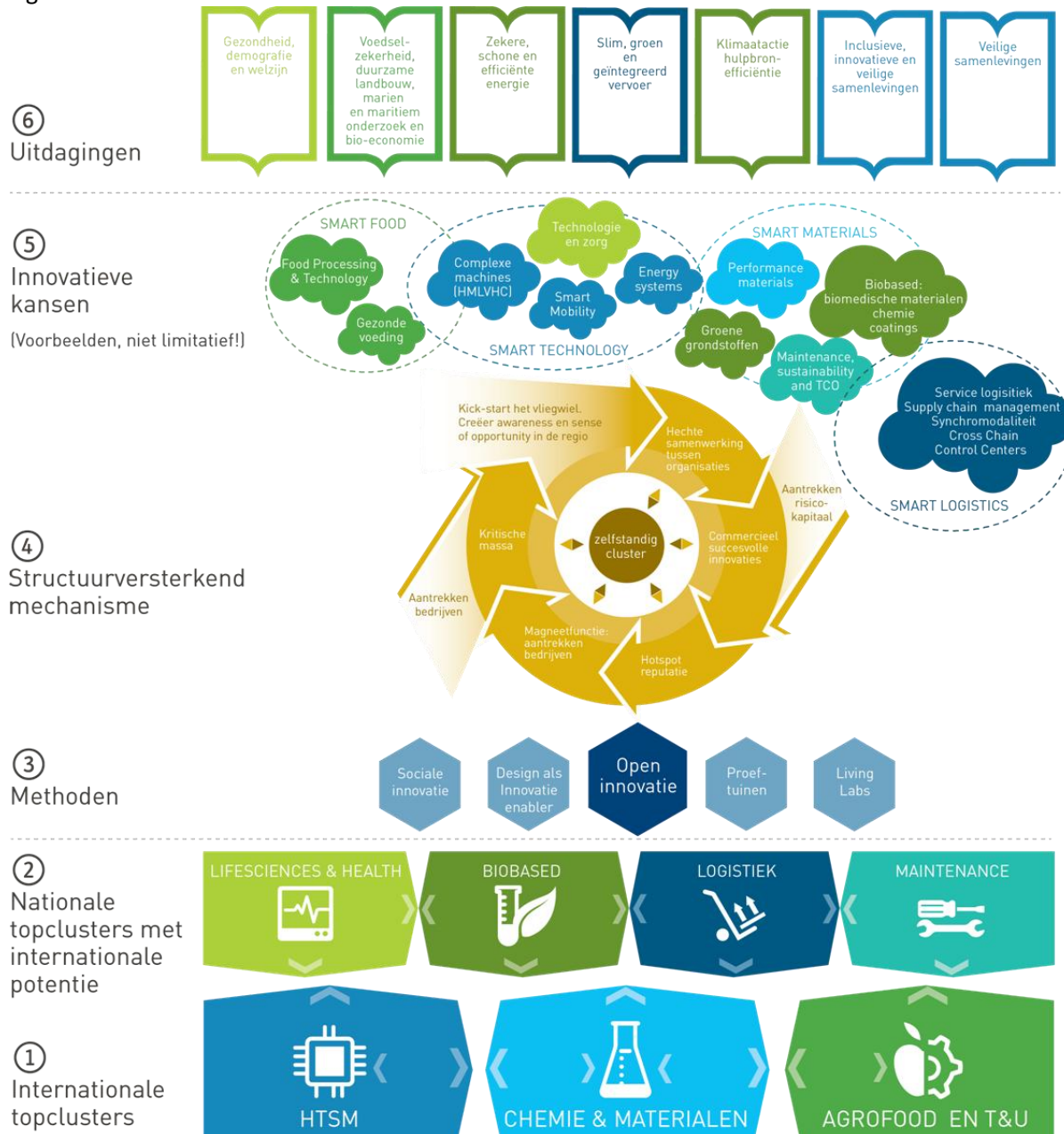
Aan de bovenkant vormen maatschappelijke uitdagingen die relevant zijn voor het landsdeel, maar ook voor Europese Unie als geheel, de ingang. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken als gezond ouder worden, een duurzame energievoorziening, slim en veilig voedsel en een veilige en inclusieve samenleving (niveau 6). Om voor deze opgaven tot doorbraken te komen, zijn innovaties nodig. De maatschappelijke uitdagingen leiden tot kansen: kunnen we op plantaardige basis tot vervangers komen voor chemische stoffen uit fossiele bronnen? Kunnen we slimme stoffen inbouwen in ons voedsel? Wat valt er te winnen in de verdere combinatie van sensortechnologie en zorg? Er is een sterk, divers, internationaal georiënteerd en op samenwerking gericht innovatie-ecosysteem nodig om in de toenemende internationale concurrentie en grotere (technologische en maatschappelijke) complexiteit tot structurele resultaten te komen. Met een innovatie-ecosysteem wordt hier bedoeld: het geheel van strategische visies, samenwerkingsvormen, instrumenten en middelen waarmee triple helix partners tot regionaal-economische ontwikkeling en innovatie komen. Doel is om tot een zichzelf versterkende, op uiteenlopende terreinen replicerende, aanpak te komen voor innovatie.

R&D en innovatie vinden steeds meer plaats in (open) innovatienetwerken. Om voorop te lopen is innovatie in ecosystemen een belangrijk onderscheidend principe, zeker waar het innovatie op basis van samenwerking betreft: open innovatie. Daarbij en daarnaast wordt gebruik gemaakt living labs, proeftuinen, co-creatie, sociale innovatie en wordt design benut als middel om tot innovatie te komen. De grootste kansen worden daarin gezien in topclusters van bedrijvigheid waar Zuid nu al sterk in is. En de grootste mogelijke bijdrage aan de maatschappelijke doelen ligt naar verwachting in de crossovers² daartussen en daarmee. De deelname van Zuid-Nederland in het European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing is een voorbeeld van een andere lijn waarlangs Zuid-Nederland haar doelen op het vlak van gezond ouder worden ('gezondheid, demografie en welzijn') probeert te realiseren en die aansluit op de in de RIS3 geschetste benadering.

² Cross-overs zijn samenwerkingsverbanden tussen partijen uit verschillende technologiedomeinen, waarin innovatieve producten en diensten worden ontwikkeld.

Van onderaf geredeneerd (in de figuur op pagina 28 van de RIS3, en in onderstaande figuur 1) liggen er economische kansen met een maatschappelijke meerwaarde binnen en vooral in samenwerking tussen een selectief aantal topclusters, die in belangrijke mate aansluiten op de nationale topsectoren maar daar niet volledig mee samenvallen.

Figuur 1 De kern van de RIS3 voor Zuid-Nederland³

Bron: 'De kunst van het combineren', Regional InnovationStrategy for Smart Specialization (RIS3) Zuid-Nederland, maart 2013

³ De Europese Commissie streeft ernaar de RIS3 en de daaraan gerelateerde EFRO-programma's ook te benutten voor het versterken van de Europese positie in zogeheten 'Sleuteltechnologieën': micro-/nano-elektronica, nanotechnologie, fotonica, geavanceerde materialen, industriële biotechnologie en (als transversale ST erkende) geavanceerde fabricagetechnieken.

Er zijn drie internationale topclusters aan te duiden in Zuid-Nederland, te weten:

- Agrofood en T&U, de combinatie van de (nationale) topsectoren 'Agro & Food' en 'Tuinbouw en uitgangsmaterialen';
- High-tech systems en materialen;
- Chemie en materialen.

In aansluiting daarop zijn vier nationale topclusters met internationale potentie geïdentificeerd, nl:

- Life Sciences & Health;
- Biobased;
- Logistiek;
- Maintenance.

Deze nationale en internationale topclusters zijn geen wensbeeld, maar gebaseerd op feiten en cijfers (In de RIS3 zijn op cijfers gebaseerde kaartbeelden opgenomen die dit aantonen). De internationale topclusters zijn harde en grote sterkten, die er ook in internationaal perspectief bovenuit steken. De nationale topclusters zijn sterk op bovenregionaal niveau met specifieke potenties op internationaal niveau en met waardeketens die in zichzelf en in combinatie met de andere topclusters veelbelovend zijn. Daarmee is er sprake van focus door een concentratie op sterke clusters met concurrentiekracht. Deze clusters worden in staat geacht nieuwe toepassingen te ontwikkelen en ze hebben een stuwend karakter. Om die kansen van onderaf te benutten zet het landsdeel in op versterken van het open innovatiesysteem en methoden en processen die daar bij aansluiten: de eerder genoemde living labs, proeftuinen, co-creatie, sociale innovatie en het benutten van design. Zo is er onder meer de ambitie om grootschalige proeftuinen op te zetten op de terreinen van o.a. Slimme zorg, Slimme mobiliteit en Duurzame Energie (als crossover met bijvoorbeeld hightech systems).

De RIS3 is niet slechts een rapport vanuit de regionale overheden dat achter een bureau tot stand is gekomen, maar de resultante van een intensief proces met een ruime mate van betrokkenheid van het bedrijfsleven, kennisinstellingen en 'triple helix'-organisaties. De strategie in de RIS3 is dan ook met recht een gedeelde en gedragen strategie. De behoeften die in de RIS3 zijn geformuleerd, zijn ok daadwerkelijk de behoeften van de belangrijkste partners in het innovatiesysteem.

De missie van het landsdeel is om de regio Zuid-Nederland – samen met het omliggende buitenland - door te ontwikkelen tot innovatieve, economische topregio van wereldformaat. Innovatie vormt immers de sleutel tot concurrentievermogen en economische groei.

Duurzame ontwikkeling – in termen van People, Planet, Prosperity – vormt een overkoepelend kader voor de ambities van het landsdeel Zuid. In de strategie van dit OP komt dat onder meer tot uitdrukking via de sterke inzet op innovatie (die moet bijdragen aan duurzame antwoorden op maatschappelijke vraagstukken, aan dematerialisatie en verhoging van de eco-efficiency en aan welvaart en werkgelegenheid) en een extra inzet op duurzame energie/koolstofarme economie. Naast de strategische kant wordt ook op projectniveau de aandacht voor het brede duurzaamheidsbegrip geborgd door onder meer een integrale toetsing op de consequenties van projecten voor duurzame ontwikkeling.

Uitdagingen Zuid-Nederland

Innovatiebevordering

Innovatie vormt de sleutel tot slimme en duurzame groei. Ondernemingen worden wat betreft innovatie en technologieontwikkeling steeds afhankelijker van hun toeleveranciers, kennisinstellingen en andere bedrijven. R&D en innovatie vinden steeds meer plaats in (open) innovatienetwerken en samenwerkingsverbanden tussen verschillende partijen.

Zuid-Nederland kent een sterke uitgangspositie voor onderzoek en innovatie. Hier wordt bijvoorbeeld meer dan 40% van alle R&D-investeringen in Nederland gedaan (RIS3) en in Zuid zijn 4 van de top-5 mondiale R&D-spelers van Nederland gevestigd. De regio heeft een sterke internationale kennispositie met uniek open innovatiesysteem, herbergt wereldwijd competitieve supply chains en is sterk in multi-disciplinaire engineering. Verder zijn de private R&D-uitgaven relatief hoog, en heeft de regio een goede fysieke R&D-infrastructuur (o.a. diverse (inter)nationale campussen, zoals de Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom, de Chemelot Campus in Sittard-Geleen en de High Tech campus te Eindhoven). De RIS3 toont echter aan dat verschillende schakels in het innovatiesysteem verder kunnen en moeten worden versterkt. Door verdergaande globalisering neemt de concurrentie met andere internationale toptechnologieregio's zowel binnen als buiten Europa toe. Wil Zuid-Nederland voorop blijven lopen en internationaal competitief blijven, zal de regio moeten blijven investeren in haar innovatieklimaat.

Uitdagingen hierbij zijn verder:

- De huidige relatief zwakke positie van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB⁴). De innovatiekracht in de regio wordt momenteel sterk bepaald door grote bedrijven⁵. Versterking van de positie van het MKB binnen het innovatiesysteem, draagt bij aan verbreding van de basis voor innovatie. Het MKB wordt met drie problemen geconfronteerd waaraan dit OP wil werken: i) de risico's van innovatietrajecten zijn soms groot in verhouding tot de schaal van het bedrijf, wat kan worden ondervangen door meer samenwerking en gedeelde faciliteiten; ii) de financiering van innovatietrajecten staat onder druk, subsidies of de inzet van financiële instrumenten kunnen dit (deels) opvangen en iii) het is moeilijk geschikt technisch personeel te vinden. Deze problemen spelen ook elders in Nederland, maar worden harder gevoeld in het landsdeel Zuid omdat hier een relatief groot deel van het MKB dat vooral als toeleverancier actief is in innovatie is gevestigd.
- Zoals ook geldt voor andere (innovatieve) regio's, worden niet alle innovaties omgezet in verkmarkt-bare producten en diensten. Een deel blijft onbenut. De omvang van het regionale innoverende vermogen in Zuid-Nederland maakt het zeer waarschijnlijk dat er in deze regio nog een groot onbenut potentieel is – en nog als output van lopende innovatieprocessen komt - van innovatieve kennis/IP die (nog) niet te gelde wordt gemaakt. Dit wordt nog aannemelijker wanneer men bedenkt dat de innovatiekracht in de regio met name afkomstig is van een beperkt aantal (hele) grote spelers. Voor deze grote bedrijven wordt het toepassen van innovaties in nieuwe producten en diensten pas relevant wanneer er een groot verdienpotentieel met korte terugverdientijden is. Innovaties die voor de grote bedrijven niet economisch interessant zijn, zijn voor het MKB mogelijk wel interessant om te valoriseren, maar dit gaat gepaard met risico's en soms met financieringsvragen. Dit valorisatiepotentieel biedt kansen voor 'spin-offs' en 'spin-outs'. Bovendien levert het beter benutten van de kennisbasis een bijdrage aan de maatschappelijke uitdagingen. Het faciliteren van die spin-offs en spin-outs en van valorisatie moet dan ook deel uitmaken van dit OP. Doordat in Zuid-Nederland een groot deel van de private research in Nederland wordt verricht, met name vanuit de grote bedrijven, is er juist in Zuid-Nederland een groot potentieel voor meer valorisatie. De aanwezige samenwerkingscultuur helpt daarbij.
- Een cruciale stap in innovatietrajecten is het verkorten van de 'time to market' en het verlagen van de (stijgende) risico's. Voor het verkorten van de time to market zijn testomgevingen als living labs een belangrijk versnellend middel, zo hebben bedrijven en triple helix organisaties verklaard in het kader van de consultaties voor de RIS3. Door sneller en onder gecontroleerde omstandigheden de stap naar buiten te zetten, kan beter op de vraagkant (op de eindgebruikers) worden ingespeeld,

⁴ Waar in dit stuk wordt gesproken over MKB wordt de definitie van de EC gehanteerd: zelfstandige bedrijven tot maximaal 250 werkzame personen met aanvullende randvoorwaarden voor balanstotaal en omzet.

⁵ De uitsplitsing naar bedrijfsgrootte is slechts beschikbaar op nationaal niveau. Het grootbedrijf in de industrie heeft landelijk een aandeel van 72% in personeelsuitgaven aan R&D. In Zuid-Nederland ligt dat aandeel met vier van de vijf grootste R&D-bedrijven in Nederland nog substantieel hoger.

wat tot kwaliteitsverbetering en versnelling van ontwikkeltrajecten leidt. Ook andere gezamenlijke faciliteiten helpen in het reduceren van de risico's in het innovatiesysteem voor de (inter)nationale topclusters.

- Ook spelen financieringsbarrières een rol om in innovatietrajecten de fase naar marktintroductie te overbruggen (de 'valley of death'). Dat die 'valley of death' er is, is duidelijk, maar onduidelijk is (deels) nog in welke clusters en in welke mate en welke alternatieven al beschikbaar zijn. In ieder geval vraagt dat om de mogelijkheid om andere financiële instrumenten (bijvoorbeeld met een revolverend karakter) in te zetten dan subsidies alleen. In dit OP wordt daarom de mogelijkheid gecreëerd om dat in een later stadium, na gericht onderzoek, te kunnen doen.

Niet zo zeer een probleem, maar wel een aandachtspunt in Zuid is het relatief lage aandeel van publieke uitgaven aan R&D. In 2009 bedroeg dit aandeel in Zuid-Nederland 24% en in Nederland 52% (CBS). Het aandeel van Zuid-Nederland in de publieke R&D is daarmee slechts 12% (van de publieke R&D in Nederland). De omvang en het relatief hoge aandeel aan private investeringen is een kracht van Zuid. Aandacht voor het relatief lage aandeel aan publieke investeringen is echter wel gewenst: voldoende publieke uitgaven in R&D zijn - (met name) aan de voorkant van innovatieprocessen - belangrijk om de innovatieketen te voeden met nieuwe kennis. Voor Zuid-Nederland is het wel belangrijk dat dit aanjagen een vraaggericht karakter heeft en dus voortkomt vanuit innovatieagenda's van de clusters en aanhaakt op de maatschappelijke uitdagingen.

Voor het landsdeel Zuid geldt dat **innovatiebevordering** het centrale thema is in de regionaal-economische strategieën, zoals die zijn gebundeld in de RIS3. Daar gaat de hoogste prioriteit naar uit. Het is logisch om daar met de EFRO-middelen een extra impuls aan te geven. Niet alleen draagt innovatiebevordering bij aan de uitdaging 'een innovatie-bevorderend ondernemingsklimaat', ook kan binnen dit thema worden bijgedragen aan een grotere eco-efficiency en daarmee aan de uitdaging om de (fysieke) efficiency en productiviteit te versterken (zie ook de *country specific recommendations* van de Europese Commissie en haar *position paper* over de inzet van de Structuurfondsmiddelen in Nederland, pagina 10/11).

Regionale structuren voor talent

De uitdaging van hervormingen op de arbeidsmarkt bestaat enerzijds uit een nationaal deel, waarbij het vooral de onderwerpen betreft waarover in het onlangs gesloten (nationale) Sociaal akkoord afspraken zijn gemaakt: het ontslagrecht, de ontslagvergoeding, de werkloosheidsuitkering en de arbeidsparticipatie van gehandicapten. Ook het nationale Techniekpact en de Human capital agenda's van de (nationale) topsectoren zijn hierbij relevant. Maar er is ook een landsdeel-specifieke uitdaging. Die betreft in Zuid vooral de toekomstige beschikbaarheid van met name technisch talent van MBO-niveau en hoger. Voor de technische beroepen is becijferd dat er tussen 2011 en 2016 in Zuid-Nederland⁶ 66.000 (alle niveaus) meer baanopeningen in de beta-techniek zijn dan instroom vanuit de opleidingen (Bureau Louter, 2013), terwijl er ook tekorten zijn – zij het geringer – in de andere landsdelen (arbeidsmobiliteit tussen landsdelen is hiervoor dus geen oplossing). Het gevraagde opleidingsniveau van werknemers stijgt en er is behoefte aan een bredere en meer flexibele inzetbaarheid. Dit geldt voor opleidingen op alle niveaus, van vmbo tot universitair. Met name – maar zeker niet exclusief – zijn er in Zuid knelpunten in het internationale topcluster high tech systemen en materialen (zie sectorbeschrijving UWV, januari 2013). Ook voor bijvoorbeeld Maintenance speelt deze problematiek. De beschikbaarheid van technisch personeel is het meest manifeste knelpunt, maar het gaat om meer dan techniek alleen. Multidisciplinariteit is immers een belangrijke factor om tot versnelling in innovatieprocessen te kunnen komen. Het gaat om het kantelen van een sectorale en vooral aanbodgeoriënteerde arbeidsmarktbenadering op nationaal niveau, naar een regionale, sectoroverstijgende en structureel vraaggerichte benadering. Daarbij valt (o.a.)

⁶ Grenzen niet gelijk met Landsdeel Zuid zoals in dit document gehanteerd.

winst te boeken met een grensoverschrijdend perspectief, kijk alleen al naar de potentie van grote studentenconcentraties in Aachen (RWTH), Hasselt, Leuven, Antwerpen en Gent. De vraaggerichte benadering impliceert een sterke betrokkenheid van het bedrijfsleven in de (inter)nationale topclusters.

Deze uitdaging raakt het hart van de Zuid-Nederlandse innovatiestrategie. De beschikbaarheid van voldoende en kwalitatief goed opgeleid, vooral technisch personeel, is nu al een beperkende factor voor het functioneren van het innovatiesysteem. En dreigt dat nog meer te worden door demografische veranderingen en de uitstroom van grote cohorten (en daarmee samenhangende ervaring) op de arbeidsmarkt in Zuid-Nederland. Aan de demografische component valt weinig tot niets bij te sturen en al helemaal niet met het OP Zuid en de termijn waarop dat betrekking heeft. Het gaat er dus om, om tot structurele verbeteringen te komen in de afstemming van aanbod van en vraag naar mensen via een vraaggerichte benadering van de arbeidsmarkt. Daarom is het relevant om binnen het thema innovatiebevordering expliciet aandacht te besteden aan de uitdaging 'hervorming van de arbeidsmarkt' in dit OP Zuid. Daarbij kan het landsdeel aansluiten op de deelregionale/landsdelige en sectorale uitwerkingen van het nationale Techniekpact. Juist voor Zuid-Nederland, met zijn kennisintensieve maakindustrie, is versterking van het innovatiesysteem aan de arbeidsmarktkant van grote betekenis. Binnen thema 1 (innovatiebevordering) is er ruimte voor een dergelijke structurele versterking van het innovatiesysteem.

Koolstofarme economie

Eén van de pijlers van de EU2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei is de transitie naar een competitieve koolstofarme economie. Door een combinatie van innovatie en meer efficiënt gebruik van onze hulpbronnen leidt deze transitie tot groene groei, met een zo gering mogelijke druk op het milieu en natuurlijke hulpbronnen. De stijgende vraag naar en stijgende prijzen voor energie en grondstoffen laten de aandacht voor en urgentie van groene groei alleen maar toenemen.

Belangrijke elementen in het Nederlandse energiebeleid zijn duurzaamheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid. Zo streeft het huidige kabinet (Rutte II) naar een volledig duurzame energievoorziening in 2050, krijgt energiebesparing met name in de gebouwde omgeving een hoge prioriteit en streeft men naar een aandeel duurzame energie in 2020 van 16% en een stimulans voor lokale duurzame energieopwekking. Energiebesparing is een belangrijk middel om de doelen voor broeikasgassen en hernieuwbare energie te halen. In Europees verband heeft Nederland afgesproken om in 2020 14% van het finaal verbruik van energie uit hernieuwbare bronnen te laten komen (dit percentage is ook opgenomen in het nationale Energieakkoord). In Europees verband geldt verder voor Nederland een niet-bindend doel om tot en met 2016 gemiddeld ongeveer 1% per jaar te besparen vanaf 2006. Sinds 2012 is er een nieuwe Europese Richtlijn voor energie-efficiëntie. Volgens deze richtlijn is het een verplichting voor lidstaten om jaarlijks de energie-efficiëntie met 1,5% te verbeteren in de periode 2014 tot en met 2020 (exclusief transport) (eveneens opgenomen in het nationale Energieakkoord).

In Zuid-Nederland is - evenals in de rest van het land - de energie-efficiency (in internationaal perspectief) nog relatief laag. In de gebouwde omgeving, waar ongeveer 40% van het energieverbruik betrekking op heeft, ligt een groot besparings- en productiepotentieel. Ook ligt het benutten van hernieuwbare energiebronnen op een laag niveau, al zijn er binnen Zuid wel goede voorbeelden (Solliance, C-Energy en Mine-water). Er zijn overigens onvoldoende regiospecifieke data om de uitdaging op landsdelig niveau te expliciteren, maar er zijn anderzijds geen aanwijzingen dat Zuid-Nederland het hier substantieel beter doet dan de rest van Nederland (en dat is matig). Het landsdeel Zuid dient hier dus stappen vooruit te zetten. In de eerste plaats in het belang van een duurzame ontwikkeling van het landsdeel, een ambitie die binnen het landsdeel breed wordt gedeeld. Naast het toepassen van nieuwe technieken, gaat het ook om slimme (eerste) toepassing van bestaande (state of art) technieken in de praktijk en om daarbij benodigde procesinnovaties.

Aansluiting tussen de strategie van Zuid-Nederland en de Europese doelen en adviezen

Country Specific Recommendations

In de 'Country Specific Recommendations' (11275/12) staat een aantal, vooral macro-economische knelpunten en kansen voor de Nederlandse economie, die leiden tot de volgende aanbevelingen van de EC aan de Lidstaat Nederland:

- 1) Het tijdig en duurzaam reduceren van het tekort op de overheidsfinanciën.
- 2) Verhoogde pensioengerechtigde leeftijd.
- 3) Verhoog de arbeidsparticipatie, in het bijzonder van ouderen, vrouwen, migranten en gehandicapten/gedeeltelijk arbeidsongeschikten. De flexibiliteit van de arbeidsmarkt moet daartoe verder worden vergroot, aldus de EC, en de barrières en drempels verlaagd.
- 4) Bevorder innovatie, mik op verhoging van vooral de private uitgaven aan speur- en ontwikkelingswerk (R&D) en zet in op sterke samenwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen. Handhaaf de publieke R&D-uitgaven ten minste op het huidige niveau. Jaag industriële vernieuwing aan door positieve prikkels in het beleid en beperk de toegang daartoe niet tot de sterke sectoren alleen.
- 5) Kom tot geleidelijke hervormingen op de woningmarkt door i) het reduceren van de hypotheekrenteaftrek ii) een meer marktgeoriënteerde prijsvorming in de huurmarkt en iii) het tegengaan van scheefwonen.

Deze aanbevelingen zijn sterk gericht op macro-economische aspecten en verandering van nationale wetgeving. Op vrijwel al deze punten is het Kabinet Rutte II bezig om de bakens te verzetten, deels in de richting van hetgeen de Commissie aanbeveelt. Op regionaal niveau, waar dit OP van het landsdeel Zuid over gaat, zijn dat de kaders waarbinnen de regio moet werken. Maar de opmerkingen over de arbeidsparticipatie (ad 3) en over meer innovatie (ad 4) zijn (gedeeltelijk) wel beïnvloedbaar op regionaal niveau en relevant voor het landsdeel Zuid.

Position of the Commission Services on the CSF programmes

De diensten van de Europese Commissie hebben in een 'Position paper' aangegeven wat naar hun oordeel de belangrijkste uitdagingen zijn waar de Nederlandse economie voor staat en op welke manier de Structuurfondsmiddelen daaraan kunnen bijdragen. De hierboven genoemde uitdagingen worden in dat stuk herhaald, maar hier en daar ook gepreciseerd en aangevuld. Er wordt bijvoorbeeld gewezen op het lage aantal afstudeerders in exacte vakken en techniek op diverse niveaus, wat een beperkende factor voor de innovatiedoelen vormt. Een constatering die juist ook voor Zuid-Nederland relevant is.

Een andere zwakte van de Nederlandse economie is dat die relatief energie-intensief is, er nog een laag aandeel van duurzame energie is en ook wat inzet van andere grondstoffen betreft niet erg efficiënt is in relatieve zin. Met name op het vlak van duurzame energie (*renewable energy*) en de *biobased economy* is er nog een groot potentieel.

En verder is het, gegeven de voortgaande globalisering, noodzakelijk dat de productiviteit van de Nederlandse economie verder verbetert, niet zozeer de arbeidsproductiviteit (al moet die wel meegroeien), maar vooral de totale factorproductiviteit.

De structurele uitdagingen – zoals geformuleerd in de Country Specific Recommendations en het Position Paper van de Commissie - moeten daartoe worden aangepakt. De belangrijkste uitdagingen waaraan Nederland volgens de Commissie moet werken met de inzet van de Structuurfondsen zijn daarmee:

- een innovatie-bevorderend ondernemingsklimaat;
- hervormingen op de arbeidsmarkt en
- verhoging van de efficiency (zuinig met grondstoffen, waaronder energie) en productiviteit (*total factor productivity*).

Op het niveau van de landsdelen en in samenspraak met Rijk is hieruit geconcludeerd dat de EFRO-middelen binnen Nederland het beste kunnen worden ingezet op (slechts) twee van de elf thema's die in de verordening van de Europese Commissie en Raad voor EFRO zijn geformuleerd, te weten:

- Thema 1: Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie
- Thema 4: Overgang naar een koolstofarme economie

Dit is exclusief de Technische Bijstand, waar het beheer van het programma onder valt.

Daarbij spelen naast de directe aansluiting op de genoemde uitdagingen ook enkele andere overwegingen een rol. In de eerste plaats is vanuit de Europese Commissie voorgeschreven dat ten minste 80% van de middelen moet worden besteed aan de thema's 1 t/m 4 (naast de al genoemde 1 en 4 zijn dat thema 2 ICT en thema 3 MKB). En er moet ten minste 20% worden besteed aan thema 4. Er wordt bovendien door alle geledingen – het landsdeel, het Rijk, de Europese Commissie - gehecht aan een concentratie van de inzet op een beperkt aantal thema's, vanuit zowel praktische overwegingen als om met (relatief) beperkte middelen toch een merkbare bijdrage te kunnen leveren.

OP-Zuid en keuze investeringsprioriteiten

De EFRO-middelen worden dus ingezet op innovatiebevordering (thema 1) en de overgang naar een koolstofarme economie (thema 4). Op basis van de beschreven uitdagingen, kiest Zuid daarbinnen voor de inzet op de onderstaande investeringsprioriteiten.

1B: Bevordering onderzoek en innovatie en het ontwikkelen van verbindingen en synergiën

Om de innovatiekracht in de regio (blijvend) te versterken, wordt binnen dit OP ingezet op het versterken en verbreden van het open innovatiesysteem. Dit komt overeen met investeringsprioriteit 1B. Dit OP zet sterk in op deze investeringsprioriteit.

4F: Onderzoek, innovatie en gebruik van low-carbon technologie

Zuid-Nederland blijft, evenals op nationaal niveau, achter op het vlak van zowel duurzame⁷ energieproductie als energie-efficiëntie. Zuid-Nederland wil (een deel van) die achterstand inlopen en daarmee haar bijdrage leveren aan de 'EU-headline targets' en bovendien het concurrentievermogen van de regionale economie ('clean tech') vergroten. De introductie van vernieuwende technieken en processen, evenals het naar de praktijk brengen van state of art bestaande technieken (slimme uitrol) is een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van de gestelde energie- en CO2 doelen. Initiatieven die hieraan bijdragen passen onder investeringsprioriteit 4F.

In aansluiting op de focus in de RIS3, geldt dat alle uit te voeren activiteiten in deze investeringsprioriteiten dienen bij te dragen aan het oplossen van de eerder genoemde maatschappelijke uitdagingen.

Voor een meer specifieke beschrijving van de wijze waarop dit OP bijdraagt aan de EU2020 doelstellingen, wordt verwezen naar paragraaf 1.2 waarin wordt ingegaan op de argumentatie voor de financiële toedeling aan beide thema's.

⁷ Duurzame energie is energie uit hernieuwbare bronnen; Projecten gericht op energie uit niet-hernieuwbare bronnen komen niet voor medefinanciering in aanmerking

Strategie

Binnen deze investeringsprioriteiten formuleert het landsdeel specifieke doelen. Daarbij is een aantal richtinggevende overwegingen gehanteerd, die maatgevend zijn voor de uiteindelijke programmastrategie. Dat zijn:

Systeemversterking

Landsdeel Zuid realiseert zich dat de te verwachte omvang van de beschikbare middelen voor het OP Zuid relatief beperkt is. Zo bedroegen bijvoorbeeld in 2010 de totale investeringen in R&D in Zuid-Nederland € 2893 mln. (bron: CIS 2010). De nu voorziene omvang van het totale EFRO-budget voor Zuid is slechts een fractie van dat bedrag. Dit besef vraagt van Zuid een scherpe afbakening van te ondersteunen initiatieven om de beschikbare EFRO-middelen optimaal in te zetten. Voor het gehele OP maakt Zuid daarom een duidelijke keuze door onder meer initiatieven te ondersteunen waarmee het systeem als geheel wordt versterkt. Binnen thema 1 gaat het daarbij om het **versterken van het open innovatiesysteem**, bij **thema 4** om (alle facetten van) het **duurzame energiesysteem**.

Voor versterking van het open innovatiesysteem gaat het bijvoorbeeld om activiteiten als het organiseren van stakeholders, het opstellen van gedeelde visies en innovatie-*roadmaps*, het bepalen van gezamenlijke strategische doelen, het delen van faciliteiten en dergelijke.

De inzet op het systeem moet borgen dat dit OP bijdraagt aan langetermijn versterking van het innovatiesysteem en de overgang naar een koolstofarme economie. Geen tijdelijke acties en eenmalige impulsen, maar werken aan duurzame, structurele versterking, binnen overkoepelende gedeelde kaders: de RIS3 en de onderliggende regionale innovatiestrategieën en programma's en strategieën en kaders voor een koolstofarme economie.

Naast deze algemene focus op systeemversterking in het OP, brengt Zuid-Nederland ook binnen de verschillende investeringsprioriteiten een scherpe focus aan (zie hieronder).

Focus thema 1: keuze voor crossovers met en tussen topclusters

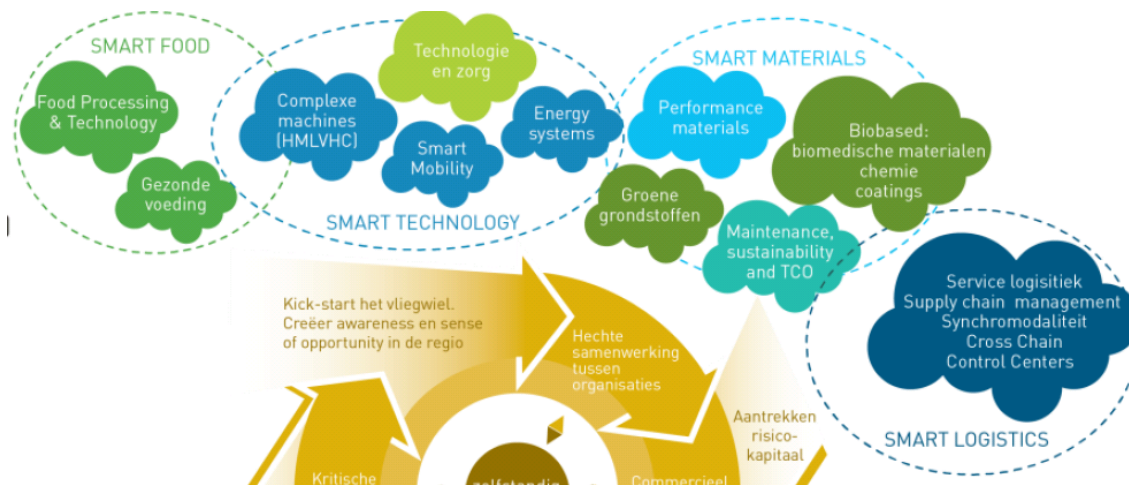
Het landsdeel Zuid kiest voor focus op de eerder genoemde internationale topclusters en nationale topclusters met internationale potentie. Daarmee is er ook duidelijk sprake van synergie met het nationale beleid gericht op topsectoren. Zuid speelt bij de inrichting van de RIS3 in op het Topsectorenbeleid van Nederland, maar kiest daarbinnen voor een focus op die clusters waarmee Zuid-Nederland de landsdelige, nationale en Europese economie het meest kan versterken. In de beoordeling van de RIS3 door Technopolis wordt deze keuze voor de nationale en internationale topclusters aangeduid als *evidence based* en voldoende onderbouwd.

De inzet van dit OP Zuid is niet gericht op het versterken van gezamenlijke research in de topclusters zelf; wel op valorisatietrajecten die op die research voortborduren. En in de crossovers tussen die topclusters, gericht op de maatschappelijke opgaven (zie figuur pagina 28 RIS3), zit het toekomstpotentieel waarbij inzet van EFRO-middelen kan bijdragen aan het zetten van (eerste en volgende) stappen. Het gaat daarbij in het bijzonder om crossovers⁸:

1. tussen de internationale topclusters onderling (bijvoorbeeld: precisielandbouw als crossover tussen agrofood en htsm);
2. tussen de nationale en internationale topclusters (bijvoorbeeld het ontwikkelen van biobased grondstoffen voor de chemie);

⁸ Crossovers zijn samenwerkingsverbanden tussen partijen uit verschillende technologiedomeinen, waarin innovatieve producten en diensten worden ontwikkeld.

Figuur 2 *Kansrijke velden voor crossovers*

Bron: RIS3

De kansrijke velden – zoals hierboven aangeduid – voor crossovers zijn uiteenlopend, maar hebben alle de potentie om bij te dragen aan de maatschappelijke vraagstukken van figuur 1 (zie pagina 6). De selectiviteit en focus wordt vooral bereikt door de keuze voor crossovers tussen internationale topclusters en tussen internationale en nationale topclusters en hun bijdrage aan maatschappelijke vraagstukken. Er wordt bewust niet gekozen voor een inperking op het niveau van de kansrijke velden, omdat op voorhand niet valt te zeggen waar de grootste kansen liggen. Ook hierin volgt het landsdeel Zuid een vraag-gerichte benadering. De beschreven selectiviteit vult het meer generieke nationale beleid goed aan.

Met de keuze voor de crossovers richt dit OP zich dus ook op de bevordering van samenwerking tussen bedrijven en tussen bedrijven en kennisinstellingen. Doordat de crossovers selectief en vernieuwend zijn, zijn naar verwachting ook de samenwerkingsverbanden die daarvoor tot stand moeten komen vooral aanvullend op reeds bestaande samenwerkingen en netwerken.

Complementariteit met andere instrumenten innovatiebevordering

Er is een heel scala aan ander relevant beleid, instrumenten en middelen beschikbaar. Zonder daarin uitputtend te willen zijn, moeten enkele belangrijke hier wel de revue passeren. In het nationale beleid gericht op de topsectoren zorgen de nieuwe Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's) ervoor dat vraaggericht fundamenteel onderzoek een flinke impuls krijgt. Op basis van de nu toegezegde private bijdragen en publieke aanvulling daarop gaat het om ca. € 500 mln. per jaar vanaf 2013. Daarnaast zijn er reguliere bijdragen aan kennisinstellingen en topinstututen. In dit verband moet ook het Europese Horizon2020 programma worden genoemd, dat overigens zowel ruimte biedt aan fundamentele research als aan de eerste fasen van ontwikkeling. Dat alles maakt dat het niet in de rede ligt om de OP-middelen in te zetten voor research, maar veeleer voor de ontwikkelingscomponent van R&D en de direct daaraan voorafgaande industriële research. Hierbij kan overigens synergie tussen Horizon2020 en dit OP worden gevonden in de focus van beide programma's op een aantal (gezamenlijke) maatschappelijke uitdagingen. Als het gaat om internationale samenwerking is in het bereiken van de Horizon2020 doelstellingen een belangrijke rol weggelegd voor het European Institute for Innovation & Technology (EIT) en de daaronder vallende Knowledge and Innovation Communities (KIC's). Ook hier is synergie

uitstekend mogelijk: Zuid-Nederland is in twee van de huidige drie KIC's (InnoEnergy en ICT Labs) vertegenwoordigd.⁹ En Zuid-Nederland participeert in het EIP 'Healthy living and active ageing'.

Een ander relevant nationaal instrument is de WBSO: de fiscale compensatie voor R&D-personeelsinzet. Ten slotte wordt nog verwezen naar het nationale Techniekpact, dat deels financieel vanuit het Rijk wordt geïnstrumenteerd, maar wat nu op regionaal niveau moet worden uitgewerkt. Daarin ligt een OP-bijdrage voor de hand.

Op provinciaal niveau zijn de al bestaande of geplande fondsen voor onder meer innovatiebevordering en energie relevant. In zowel Limburg als Noord-Brabant zijn die er. Ze zijn voor energie gericht op grootschalige uitrol van met name bestaande technieken voor duurzame energie. En voor innovatie gaat het om een revolverende inzet in de latere ontwikkelingsfasen. De inzet in dit OP moet hieraan vooral complementair zijn. Dat betekent aan de innovatiekant een accent op samenwerking en ontwikkeling (met de mogelijkheid van subsidies en een revolverende inzet). Voor energie (/naar een koolstofarme economie) wordt (vooral) op **'slimme uitrol'** gemikt, het voorstadium van de grootschaliger uitrol waarvoor, onder meer, de provinciale fondsen beschikbaar zijn (overigens (nog) niet in Zeeland).

Focus thema 4: 'Slimme uitrol' in de gebouwde omgeving

Om tot een duurzamere energiehuishouding te komen is innovatie essentieel. Vernieuwing in technieken, producten, processen en diensten gerelateerd aan de opwekking, distributie en opslag van hernieuwbare energie en het efficiënter gebruik ervan zijn nodig om de gestelde energie- en emissiedoelen te halen. Uiteindelijk is grootschalige uitrol van - innovatieve en bewezen - toepassingen nodig om tot daadwerkelijke verandering te komen. In termen van de Innovatieagenda Energie 2008 is dit ook wel beschreven als 'meters maken'. Om doorontwikkelde innovaties te begeleiden in de richting van een dergelijke toepassing op grote schaal zijn praktijktesten en demonstratieprojecten een noodzakelijke stap, ook wel 'meters voorbereiden'.

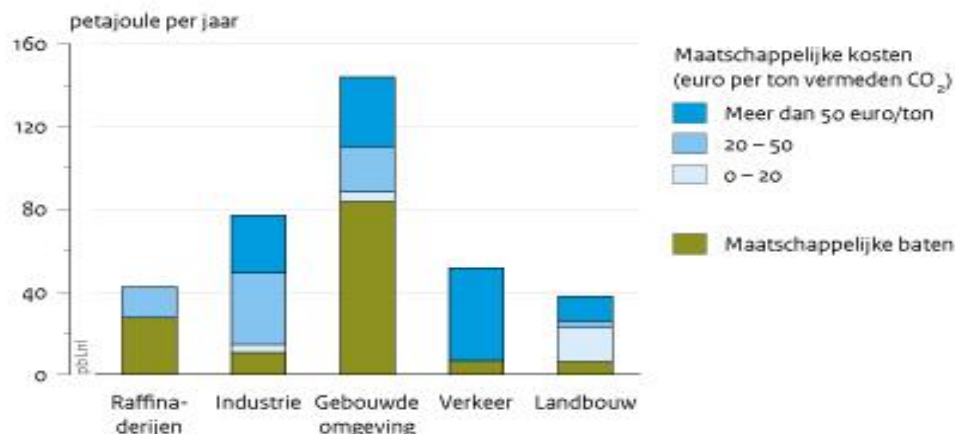
In Zuid-Nederland is de uitdaging van de overgang naar een koolstofarme economie vertaald in diverse provinciale, stedelijke en regionale strategieën en beleidsagenda's. Deze strategieën onderstrepen ook het belang van een sterke inzet op innovatie in koolstofarme technologieën en processen in combinatie met de grootschalige uitrol van (bestaande en vernieuwende) koolstofarme technieken. Het OP Zuid kan in deze context een belangrijke bijdrage leveren door het mobiliseren van de innovatiekracht van de regio Zuid-Nederland in dienst van het maatschappelijke vraagstuk van de duurzame energievoorziening. Dit doet OP Zuid door het stimuleren en versnellen van koolstofarme innovaties, in het bijzonder in de stappen die voorafgaan aan de grootschalige introductie in de markt ('meters voorbereiden') en door eerste toepassing van koolstofarme innovaties op kleine schaal (het begin van 'meters maken'). Daarbij geeft OP Zuid ondersteuning aan innovatieve initiatieven die een directe bijdrage leveren aan bestaande strategieën voor koolstofarme ontwikkeling in de regio. En bij geslaagde uitvoering van deze test- en demonstratieprojecten staat vanaf dat moment de deur open naar een verdere uitrol op grote schaal, in de regio en daarbuiten en met andere middelen dan die vanuit OP Zuid. Er is kortom sprake van een eerste **'slimme uitrol'** van de innovaties.

Bij de overgang naar een koolstofarme economie, is veel winst te behalen in de gebouwde omgeving (zie ter illustratie ook figuur 3) vb. Zo is de fysieke gebouwde omgeving goed voor 40% van de totale energieconsumptie in Nederland (TKI EnerGO, 2013). Deze focus sluit aan bij het nationale Energieak-

⁹ Tevens sorteert Zuid voor op de realisatie van nieuwe KICs in het kader van het EIT. Daarbij is internationale samenwerking een 'conditio sine qua non'. De voorlopige thema's voor toekomstige KICs zijn: Added-Value Manufacturing, Food4future, Innovation for healthy living and active ageing, Raw materials, Smart secure societies en Urban mobility (bron: RIS3).

koord, waarin sterke focus ligt op energiebesparing in de gebouwde omgeving. Bovendien kent het gehele energiesysteem, dat bestaat uit de fysieke bebouwing in combinatie met de daaraan gekoppelde voorzieningen voor opwekking, distributie, opslag van hernieuwbare energie, een zeer groot potentieel voor CO₂ reductie door de introductie van nieuwe slimme technieken en systemen voor energiebesparing en –opwekking, en voor nieuwe toepassingen van state-of-the art technieken.

Figuur 3 *Energiebesparingspotentieel, 2020*

Bron: Optiedocument ECN (2011)

Om deze reden brengt OP Zuid binnen het thema koolstofarme economie een verdere focus aan door specifiek in te zetten op **slimme uitrol van koolstofarme innovatie in de gebouwde omgeving**.

Dit OP richt zich dus op zogeheten 'slimme uitrol', de fase in innovatieprocessen na research en eerste ontwikkeling (prototyping) en voor grootschalige marktintroductie. Die slimme uitrol is een voorwaarde voordat er sprake kan zijn van grootschalige uitrol. Producten, processen en systemen moeten zich immers in een praktijksetting hebben bewezen. Slimme uitrol komt niet, of beter geformuleerd langzamer, vanzelf van de grond. Een initiatiefnemer moet immers bereid zijn om zijn/haar nek uit te steken in een praktijksituatie, de kosten zijn in deze fase vaak hoger dan van reeds bekende systemen (ook door gebrek aan schaalgroottes) en de onzekerheid en risico's zijn hoger. Dat geldt ook in de energiemarkt en ook voor het landsdeel Zuid. In de 'Werkgroep Energie' en in de consultaties in het kader van de RIS3 is deze 'slimme uitrol' nadrukkelijk bepleit. Door de drempel voor slimme uitrol te verlagen wordt die slimme uitrol aantrekkelijker en dus sneller mogelijk gemaakt wat het pad effent voor latere grootschalige uitrol.

In de huidige praktijk wordt (onder meer) in alle grotere steden van Zuid-Nederland gezocht naar nieuwe wegen om tot innovatie en uitrol van koolstofarme technologie in de gebouwde omgeving te komen. Uit de consultaties in het kader van de RIS3 is gebleken dat ieder op zich het wiel probeert uit te vinden, met veelal zeer kleinschalige experimenten. De resultaten daarvan zijn tot dusverre betrekkelijk marginaal. Via de RIS3 en de heidag over dit thema in het kader van de totstandkoming het OP hebben steden, kennispartners en bedrijven de koppen bij elkaar gestoken om tot meer gerichte en op elkaar afgestemde testomgevingen (living labs) te komen. Er worden consortia van partners gevormd die zich gaan richten op bijvoorbeeld 'smart grids', respectievelijk innovatieve PV-oplossingen voor bestaande bouw, waarbij onderlinge uitwisseling van resultaten al vooraf wordt verankerd. Op deze manier ontstaan living labs op een relevant schaalniveau en met een veel grotere potentie in termen van disseminatie.

Voor de financiering van de eveneens noodzakelijke investeringen in grootschalige uitrol van bewezen en (bijna) rendabele duurzame energietoepassingen in de gebouwde omgeving worden of zijn diverse

andere, publieke financieringsfaciliteiten ingericht, die indien nog nodig kunnen worden ingezet in aanvulling op daarin vanzelfsprekende private inbreng. Dit betreft zowel het Rijksniveau als het landsdeel Zuid-Nederland, onder andere middels de energiefondsen van de provincies Noord-Brabant en Limburg. Op Rijksniveau betreft het onder meer de SDE+-regeling, voor stimulering duurzame energie die oploopt van € 0,9 miljard in 2013 naar € 3,8 miljard in 2020 plus € 400 miljoen (totaal) in de komende jaren in energiebesparing van huurwoningen (bron: PO). Verdere stimulering verloopt onder meer via fiscale maatregelen voor bedrijven.

Met het oog op de omvang van de beschikbare OP-middelen en anticiperend op de separate inzet van deze (provinciale) energiefondsen zet het OP Zuid niet in op het realiseren van grootschalige fysieke uitrolprojecten.

In deze investeringsprioriteit kan het zowel om energiebesparing gaan als om de productie van duurzame energie. Onder duurzame energie wordt uitsluitend energie verstaan uit hernieuwbare bronnen (zon, wind, geothermie, getijde, biomassa (binnen normen voor fijnstof), etc.).

Accenten binnen de innovatieketen

In lijn met de voorafgaande redeneringen legt Zuid-Nederland accenten op specifieke fasen in de innovatieketen. In dit OP wordt als het gaat om innovatie – thema 1 - het accent gelegd op ontwikkeling (Development) en niet op (puur) wetenschappelijk onderzoek (Research). Research behoort in de eerste plaats tot de kernactiviteiten van de kennisinstellingen (zoals de Technische Universiteit Eindhoven, Universiteit Maastricht en Hogeschool Zeeland, ook onderzoeksinstituten als TNO en Design Academy) en wordt verder ondersteund in de (nationale) Topconsortia voor Kennis en Innovatie (waar vanaf dit jaar ca. € 500 ml. per jaar in omgaat). Om indicatief dit accent nader te duiden, wordt gebruik gemaakt van de indeling van de keten in 'Technology Readiness Levels' (TRL) (zie onderstaande overzicht). Op Europees niveau richt Horizon2020 zich onder meer op TRL1 t/m 4 (en overigens ook op 5 t/m 7). Om die overlap te beperken, wordt binnen dit OP binnen thema 1B vooral, doch niet uitsluitend, ingezet op TRL5 t/m TRL8. Waar nodig valt ook industriële research (dus geen fundamenteel onderzoek) binnen het OP-bereik. Met het accent op 'Ontwikkeling'¹⁰ zit het OP binnen de innovatieketen dicht tegen de markt aan, gericht op het bevorderen van competitiviteit en op het vermarkten en toepassen van kennis. Het andere uiterste in de keten - grootschalige uitrol van bewezen producten/processen/technologie (TRL-level 9)- wordt niet ondersteund (in thema 1 noch in thema 4).

In thema 4 ligt het accent op de eerder genoemde 'slimme uitrol', in vorm van proeftuinen, living labs en dergelijke, wat met name betrekking heeft op TRL 7 of 8.

De hier aangegeven accenten zijn richtinggevend en niet bedoeld als harde grenzen. Dat geldt zowel voor thema 1 als voor thema 4.

Overzicht Technology readiness levels (TRL)

TRL 1 Basic principles observed

TRL 2 Technology concept formulated

TRL 3 Experimental proof-of concept

TRL 4 Technology validation lab

TRL 5 Tech validation in relevant environment

TRL 6 Demonstration in a relevant environment

TRL 7 Demonstration in an operational environment

¹⁰ Ontwikkeling als in de CBS-definitie van Speur- en Ontwikkelingswerk. Door de Europese Commissie wordt TRL5-8 ook wel aangeduid als Pillar 2: Product demonstration of in termen van het Staatssteunkader als 'Experimental development'

TRL 8 System completed and qualified

TRL 9 Successful mission operations

Bron: Europese Commissie, COM2012-034NL01

Deel van RIS3 via het OP

De RIS3 is voorzien van een beleidsmix met vijf domeinen: people, technology, business, basics en governance. Elk domein is op hoofdlijnen uitgewerkt naar actielijnen. Een deel van die agenda wordt ondersteund vanuit hiervoor genoemde beleidsagenda's en instrumenten. Alle onderdelen van de beleidsmix zijn relevant voor dit OP, maar het OP kan maar een beperkt deel van de acties uit de beleidsmix ondersteunen. Soms omdat ze - zie hiervoor - al vanuit andere bronnen in voldoende mate worden ondersteund. Soms omdat ze niet passen binnen de mogelijkheden die de Verordening biedt. Soms omdat de middelen niet toereikend zijn (zoals voor grootschalige uitrol of voor fysieke investeringen in de connectiviteit). Hieronder is een overzicht opgenomen van domeinen en actielijnen uit de RIS3 en de mate waarin die met het OP worden ondersteund. De thema's Basics en Governance vallen volledig buiten de scope van het OP. De actielijnen binnen het domein People kunnen deels aan bod komen in investeringsprioriteit 1B. De meeste actielijnen binnen de domeinen Technology en Business komen eveneens terug in investeringsprioriteit 1B. Naast de initiatieven die vanuit het OP worden ondersteund, zal er ook buiten het OP het nodige aan deze actielijnen moeten gebeuren met andere middelen. Investeringsprioriteit 4F kan worden ingezet voor actielijn Technology-7 (proeftuinen) en Business-3 (publieke aanjaagrol). Denk bij dat laatste bijvoorbeeld aan een rol van een overheid als *launching customer* in het kader van 'Innovatief inkopen'.

Overzicht domeinen en actielijnen RIS3 en de mate waarin die binnen de scope van het OP vallen

PEOPLE

1. Excellent onderwijs op alle niveaus passend bij behoefte clusters; Deels, 1B3
2. Hogere instroom/aantrekken (inter)nationaal (technisch) talent; Deels, 1B3
3. Flexibel werkende arbeidsmarkt; Deels, 1B3
4. Duurzame inzetbaarheid : leven lang leren; Deels, 1 B3
5. Experimenteerregio voor arbeidsmarktbeleid; Deels, 1 B3

TECHNOLOGY

1. Waarborgen van het open innovatie ecosysteem; Deels 1B1
2. Creëren van massa en focus in publieke R&D-infrastructuur; Deels 1B1
3. Betere verbinding van publieke en private R&D-capaciteit; Deels 1B1
4. Optimale benutting kennis- en technologiepositie van Zuid in EU; Niet in OP
5. Koppelen researchcentra en -programma's aan de clusters; Deels 1B1
6. Toegankelijkheid en positie MKB binnen researchprogramma's; 1B1 en 1B2
7. Inzetten op Zuid Nederland als proeftuin; 1B1 en 1B2 en 4F

BUSINESS

1. Meer/sneller groeiende innovatieve bedrijven en incubatiefaciliteiten en services om doorstroom te versnellen; Deels 1B2
2. Meer innovatie, ondernemerschap en samenwerking in het MKB en in supply chains grote bedrijven; Deels 1B1
3. Versterkte en heldere rol van de publieke sector als aanjager; Deels 4F
4. Investeringsbevordering; en export- en acquisitiebeleid: Niet in OP
5. Initiëren en faciliteren van business netwerken rondom geïdentificeerde gezamenlijke thema's en innovatielijnen; Deels 1B1

BASICS

1. Excellente (inter)nationale bereikbaarheid diverse modaliteiten; Niet in OP

2. Excellente toplocaties en bijbehorende faciliteiten; Niet in OP (er wordt niet geïnvesteerd in toplocaties op zich, maar evt. wel in faciliteiten die voor samenwerking cruciaal zijn (1B1))
3. Een attractieve woon- en leefomgeving; Niet in OP
4. Draagvlak in de regio en een herkenbaar imago van de regio; Niet in OP

GOVERNANCE

Niet expliciet.

Synergie: RIS3 leidend voor inzet andere Europese middelen

Het is de ambitie van het landsdeel Zuid om de RIS3 niet alleen leidend te laten zijn voor het OP Zuid, maar ook voor de inzet van andere Europese programma's. Er is zowel qua afbakening binnen ketens en clusters, als in de tijd gezien, synergie te boeken door een meer strategische inzet van de diverse Europese middelen. Voor programma's waar de regio nauw bij is betrokken - in het bijzonder het Plattelandsontwikkelingsprogramma en de INTERREG-A-programma's – ziet het landsdeel Zuid de RIS3 als belangrijkste strategische onderlegger. Met het POP wordt gestreefd naar een heldere knip, die wederzijdse synergie mogelijk maakt (bijvoorbeeld voor precisie-landbouw: ontwikkelen methoden binnen het OP, praktijktesten op boerderijen binnen het POP). Waar mogelijk wordt de RIS3 ook verknoopt aan het (nationale) ESF-programma (focus op educatie tot maximaal MBO4 niveau), de INTERREG-B¹¹-programma's (transnationale samenwerking) en het programma voor het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). In de tijd gezien is er synergie mogelijk met onder meer het Horizon2020-programma: fundamentele kennis uit Horizon2020 kan in de vorm proeftuinen, living labs en dergelijke landen in de regio met behulp van OP-middelen. Voor wat betreft internationale samenwerking kan hierbinnen synergie worden gezocht met onder andere de KIC's waarin Zuid is vertegenwoordigd.

¹¹ In de INTERREG-A- en -B-programma's zijn investeringsmiddelen beschikbaar. Er is ook nog een INTERREG-C-programma dat gericht is op pan-Europese kennisuitwisseling, maar waar geen investeringsmiddelen in zitten.

Tabel 1 Motivering van de keuze van thematische doelstellingen en investeringsprioriteiten

Geselecteerde thematisch doel	Geselecteerde investeringsprioriteit	Motivering van de keuze
01 - Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën	- Stimuleren van innovatie-bevorderend klimaat is een aanbeveling vanuit de EC. - Zuid heeft de ambitie te behoren tot de top 3 van meest innovatieve en competitieve regio's in Europa - De EU2020-doelstelling voor R&D is een omvang aan investeringen in R&D van >3% van het BNP. In 2011 bedroeg dit aandeel 2,04%. Ook het nationale doel voor 2020 (NRP) ligt met 2,5% beduidend hoger. - Zuid heeft een goede uitgangspositie voor een sterk open innovatiesysteem. Een aantal schakels dient echter te worden versterkt om de ambities waar te kunnen maken, waaronder de positie en het valorisatievermogen van het MKB - Het benutten van het innovatiepotentieel wordt geremd door onvoldoende afstemming tussen vraag- en aanbod op de arbeidsmarkt
04 - Ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën	- Stimuleren van de energie-efficiency is een aanbeveling vanuit de EC - In Zuid-Nederland is veel winst te boeken qua energie-efficiency in de gebouwde omgeving. - Aandeel hernieuwbare energie in gebruik ligt met 4,3% in Nederland (en daarmee ook in Zuid-Nederland) (2011) ver onder het EU2020-doel van meer dan 20% en ook ruim onder het nationale doel van 16% in 2020 (NRP). - Ook blijft Nederland achter als het gaat de reductie van broeikasgassen. In 2011 was de reductie 8%, waar het nationale doel voor 2020 (NRP) een reductie is van 20%. Voor Zuid-Nederland is dit beeld niet anders. - De focus op 'slimme uitrol' moet een versnelling van de introductie van innovaties mogelijk maken.

Bron voortgangscijfers EU-2020-doelen: Nationaal Hervormingsprogramma 2013

Ex-ante evaluatie

Technopolis heeft, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, de ex ante evaluatie uitgevoerd van de vier operationele programma's 2014-2020 van EFRO. De ex ante evaluatie gaat achtereenvolgens voor alle programma's in op de programmastrategie, de gekozen indicatoren, evaluatie en monitoring, de consistentie van de financiële allocaties, de bijdrage aan de Europa 2020 doelen, de betrokkenheid van stakeholders en de strategische milieubeoordeling.

De ex ante evaluatie is een interactief proces met de opstellers van de operationele programma's. Er is gewerkt met tussentijdse aanbevelingen over de tot dan toe substantieel uitgewerkte operationele programma's 2014–2020. Begin maart heeft Technopolis haar definitieve ex ante evaluatie uitgebracht. De operationele programma's zijn naar het oordeel van de ex ante evaluator alle vier indieningswaardig voor beoordeling door de Europese Commissie.

Op advies van de evaluator is de focus van het programma aangescherpt, zijn indicatoren aangepast (specifieker en responsiever gemaakt) en zijn doelwaarden ambitieuzer geformuleerd. De evaluator heeft over dat laatste geadviseerd om sommige doelwaarden concreter te maken, dus bijvoorbeeld niet te volstaan met een stijging als doel, maar daar een concreet getal aan te koppelen. Dat advies is deels overgenomen, maar deels ook niet. Vervolgens heeft de Europese Commissie gevraagd om dat alsnog te doen, waardoor in deze eindversie alle aanbevelingen van de ex ante evaluator zijn verwerkt. Met name de aanbevelingen op het vlak van indicatoren hebben ook hun doorwerking op de uitvoering. Ook heeft de evaluator gewezen op de noodzaak het maatschappelijk middenveld te betrekken conform de Verordening wat heeft geleid tot het uitbreiden van het Comité van toezicht met een extra vertegenwoordiger hiervan. Nadere details over de evaluatie zijn te vinden in de partnerschapovereenkomst en in het bij dit OP bijgevoegde ex ante evaluatie zelf.

1.2 Motivering van de financiële toewijzing

Tabel 2 Overzicht van de investeringsstrategie van het operationele programma
NB: Deze tabel is (in het elektronisch systeem) automatisch gegenereerd.

Prioriteitsas	Thematisch doel	Investeringsprioriteit	Resultaatindicator	Fonds	Door de Unie verleende steun (EUR)	Deel van totale EU steun voor het OP
1	01 - Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie	<u>1B: Bevordering onderzoek en innovatie (verkort)</u> 1B1 - Het versterken en verbreden van het Zuid-Nederlandse open innovatiesysteem in crossovers tussen de internationale topclusters en tussen nationale en internationale topclusters met een grotere deelname van het MKB daarin. 1B2 - Het versterken van het valorisatievermogen van het MKB binnen de internationale en nationale topclusters om zo een bijdrage te leveren aan het oplossen van geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen en versterking van de topclusters. 1B3 - Duurzame versterking van het systeem waarbinnen arbeidsvraag -en aanbod binnen de RIS3 topclusters op elkaar worden afgestemd om het innovatiepotentieel van de topclusters optimaal te benutten	R6, R2, R3	EFRO	74.993.857	66%
2	04 - Ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken	<u>4F: Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën</u> 4F1 - Het stimuleren van innovatie gekoppeld aan slimme uitrol van koolstofarme technologieën en instrumenten gericht op de gebouwde omgeving. Die slimme uitrol draagt bij aan het inlopen van de achterstanden op de nationale EU2020-doelen op het vlak van CO2-reductie en aandeel duurzame energie.	R4	EFRO	34.088.117	30%
3	Technische bijstand	1 - Implementatie OP-Zuid: zorgen voor een efficiënte en rechtmatige besteding van de OP Zuid en het ontzorgen van begunstigden door een continue focus op reductie van de administratieve lasten met behoud van zorgvuldigheid en extra aandacht voor preventie van misbruik/fraude		EFRO	4.545.082,00	4%

In de verdeling is rekening gehouden met (de achterstand op) de EU-2020 doelen, de beschikbaarheid van alternatieve financieringsbronnen en de prioriteiten van landsdeel Zuid.

EU-2020-doelen

Kijkend naar de *EU-headline targets*, dan zijn er 3 doelen waarop de tussentijdse voortgang in Nederland duidelijk achterblijft bij de gestelde doelen: de investeringen in R&D, de reductie van de uitstoot van broeikasgassen en het aandeel duurzame energie. Bij deze doelen is de achterstand groot en is ook de ontwikkeling, de snelheid waarmee de achterstand wordt ingelopen, onvoldoende. Er is niet alleen achterstand ten opzichte van de EU-doelen, ook de eigen ambities zoals die voor 2020 richting de EU zijn geformuleerd in het National Reform Programme zijn nog niet binnen bereik. Het is dus in lijn met deze doelen om de OP-Zuid-middelen juist voor de thema's 1 en 4 in te zetten.

Toelichting bij thema 1

De investeringen in R&D bedroegen in 2010 ca. 1,8% van het BNP (in 2011 2,04%), waar het nationale doel 2,5% is en landsdeel Zuid 3% als ambitie heeft. Ook de progressie (dieptepunt 1,72% in 2005) is nog onvoldoende. In Zuid liggen de R&D-uitgaven wel iets hoger (ongeveer +0,4%-punt), maar ook in Zuid is er sprake van een achterstand, zeker ten opzichte van de eigen 3%-ambitie. Voor de kennis- en technologie-economie van Zuid-Nederland is R&D in zekere zin de brandstof voor toekomstige groei. Daarom wordt in het OP Zuid 2/3 van de middelen ingezet op thema 1. Bovendien kan R&D – onder andere binnen/met de (inter)nationale topclusters hightech systems en materialen, chemie en biobased economy - tevens belangrijke bijdragen leveren aan de ontwikkeling van duurzame energie en de energie- en grondstoffefficiency van andere sectoren, waarmee langs deze weg ook wordt bijgedragen aan het inlopen van de achterstand op de beide andere indicatoren (reductie emissie broeikasgassen en aandeel duurzame energie) (en dus een zwaarder accent in dit OP op thema 1 ten opzichte van thema 4 is gerechtvaardigd).

Binnen thema 1 wordt ingezet op één investeringsprioriteit, te weten 1B Bevordering onderzoek en innovatie. Gelet op het hiervoor aangeduide belang van innovatiebevordering, gaat hier 66% van het programmabudget naar toe. Er is een focus op het MKB in de zeven (inter)nationale topclusters. Hierbij hanteert Zuid een bewuste keuze om de investeringen in onderzoek en vooral ontwikkeling vraaggericht, via de kant van het bedrijfsleven, aan te jagen.

Binnen investeringsprioriteit 1B wordt 10%-punt van de middelen gereserveerd voor het versterken van het (samenwerkings-)systeem om de regionale *human capital* agenda, met name gericht op technisch opgeleiden in brede zin, van een extra impuls te voorzien. Bij versterking van het systeem gaat het in dit OP nadrukkelijk niet om investeringen in gebouwen en wegeninfrastructuur, wel om bijvoorbeeld faciliteiten zoals slimme inrichting van proeflokalen of het bouwen van een simulator-omgeving. Met een aandeel van 10% wordt recht gedaan aan het voorziene knelpunt waarbij de beschikbaarheid van op maat gekwalificeerde mensen een beperkende factor is voor de effectiviteit van het regionale (open) innovatiesysteem. Tegelijkertijd getuigt het aandeel van 10%-punten ook van het aanvullende karakter dat de met EFRO-middelen te ondersteunen activiteiten hebben op reguliere scholings- en trainingsactiviteiten en op de inzet van ESF-middelen en de (vooralsnog) tijdelijke budgetten in het kader van het Techniekpact.

Toelichting bij thema 4

Het aandeel van thema-4 in het budget moet ten minste 20% bedragen. Voor Nederland geldt in het bijzonder dat de achterstand op het bereiken van de EU2020-doelen groot is. Zo was het aandeel hernieuwbare energie in 2010 3,8%, waar de EU2020-doelstelling 20% bedraagt, en blijft ook de ontwikkeling van de uitstootreductie van broeikasgassen achter (in 2010 -1% t.o.v. 2005). **Zuid-Nederland heeft de ambitie om in de transitie naar een koolstofarme economie voorop te lopen. Daarom wordt be-**

wust gekozen voor een aandeel van 30% voor dit thema. Dit hogere aandeel wordt enerzijds gerechtvaardigd vanuit de relatieve achterstand van Nederland en Zuid-Nederland (ook landen waar het aandeel duurzame energie een stuk hoger ligt, moeten aan die 20%-norm voldoen) en anderzijds vanuit het belang dat wordt gehecht aan duurzame energie, ook als middel voor economische structuurversterking. Tevens is met dit hogere aandeel ruimte gecreëerd voor innovatie binnen dit thema. Als laatste argument wordt opgemerkt dat binnen dit thema het grootste potentieel te vinden is in de gebouwde omgeving en dus in de stedelijke economieën, die in zichzelf ook weer brandpunten voor innovatie zijn.

Er zijn tegelijkertijd redenen te geven waarom het aandeel niet nog hoger wordt gekozen. In de eerste plaats staan veel in het recente verleden ontwikkelde innovaties – bijvoorbeeld betere zonnepanelen, intelligente meetsystemen – op het punt de doorbraak van de *early adopters* naar de vroege en late volgers te maken. En daar waar nog financiële barrières bestaan worden op provinciaal niveau (in Zuid in ieder geval in Noord-Brabant en Limburg) specifieke energiefondsen opgezet die in de vorm van goedkopere leningen of garanties een impuls aan de grootschalige uitrol van bestaande technieken (zon, wind, biomassa, geothermie) gaan geven, waarmee een deel van de achterstand wordt ingelopen.

Om bovenstaande redenen is het budgetaandeel van thema 1 (66%) substantieel groter dan dat voor thema 4 (30%). Voor technische bijstand wordt de standaard 4% gehanteerd.

Landsdeeloverstijgende samenwerking

De Verordening biedt ruimte om maximaal 15% van de OP-middelen aan te wenden voor landsdeeloverstijgende acties en projecten. Voor Zuid-Nederland is landsgrensoverschrijdende samenwerking met Vlaanderen, Wallonië en Duitsland en – in mindere mate – het Verenigd Koninkrijk van ten minste even groot belang als landsdeeloverstijgende samenwerking binnen Nederland. Partners buiten het landsdeel of buiten de lidstaat brengen specifieke kennis in of zijn van strategisch belang voor het realiseren van projectdoelen en zullen in het algemeen een (beperkt) aanvullend karakter hebben op de Zuid-Nederlandse begunstigden. De ruimte voor landsdeeloverstijgende medefinanciering wordt in dit OP bewust mogelijk gemaakt, maar wel beperkt tot maximaal 10%. Buiten het landsdeel Zuid zijn er verder mogelijkheden voor het medefinancieren van grensoverschrijdende activiteiten sec binnen INTERREG-A en –B-programma's. Dat betreft vrijwel altijd uitgebalanceerde partnerschappen aan weerszijden van de grens.

2. PRIORITEITSASSEN

2.A Beschrijving prioriteitsassen (m.u.v. technische ondersteuning)

Overzicht geselecteerde prioriteitsassen en investeringsprioriteiten

Prioriteitsas	Investeringsprioriteit	Fonds
1. Innovatie	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën	EFRO
2. Koolstofarme economie	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën	EFRO

2.A.1 Specifieke doelstellingen en beoogde resultaten

Investeringsprioriteit 1.B – Specifiek doel 1.B.1

Titel

Het versterken en verbreden van het Zuid-Nederlandse open innovatiesysteem in crossovers tussen de internationale topclusters en tussen nationale en internationale topclusters met een grotere deelname van het MKB daarin.

Beschrijving

Uitdaging

Zuid-Nederland heeft een goede uitgangspositie qua open innovatie en ambieert een positie in de top 3 van meest innovatieve en competitieve regio's van Europa. Hiertoe staat Zuid voor een aantal uitdagingen, m.n.:

- Om als innovatieve regio voorop te blijven lopen, dient Zuid blijvend in te zetten op het versterken van het open innovatie ecosysteem.
- Het versterken van de positie van het MKB in het innovatiesysteem is noodzakelijk om de basis voor innovatie te verbreden.

Om de innovatiekracht in de regio (blijvend) te versterken, zet dit OP in op het versterken en verbreden van het open innovatiesysteem. Versterken door in te zetten op het ondersteunen van verdergaande samenwerking in de innovatieketen tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen. Verbreden door het MKB

te versterken, door het versterken van de relaties tussen MKB-bedrijven onderling en tussen MKB en grote bedrijven en kennisinstellingen. Deze wijze van stimulering via het MKB draagt zo bij aan een vraaggerichte impuls aan het open innovatiesysteem. Het gaat dus vooral om het stimuleren van **samenwerking**, bv. in de vorm van clusterprojecten of programma's zoals 'Next-OEM' en 'Smart mobility'. Samenwerking gaat verder dan netwerkvorming alleen.

Alle binnen 1B1 te ondersteunen activiteiten hebben betrekking op crossovers tussen internationale topclusters of tussen internationale en nationale topclusters. Dit vormt het vertrekpunt om (uiteindelijk) de 'innovatieve kansen' (bv. voor Smart Logistics, Smart Food, Smart Technology en Smart Materials) te verzilveren en zo bij te dragen aan het oplossen van de maatschappelijke uitdagingen. De focus ligt op de ontwikkelingscomponent van R&D, maar zo nodig komt ook industriële research in aanmerking. Het huidige instrumentarium zet niet in op cross-overs. Door een expliciete focus op cross-overs is het de verwachting dat automatisch nieuwe netwerken/samenwerkingsverbanden opgezet worden. Ook wordt expliciet getoetst op additionaliteit, en komen enkel sterk vernieuwende activiteiten in aanmerking.

Resultaten

Binnen 1B1 streeft Zuid naar versterking van het open innovatiesysteem door verdergaande samenwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen te stimuleren. Daarbinnen wordt ingezet op het versterken van de onderlinge relaties tussen het MKB en kennisinstellingen en grote bedrijven in de topclusters en in de supply chains. Bij elke ondersteunde cross-over is ten minste een onderneming uit het MKB betrokken. Meer bedrijven uit het MKB worden op deze manier aangehaakt op innovatietrajecten en krijgen toegang tot voor de cross-overs relevante kennis. Een hogere deelname van het MKB leidt, ceteris paribus, tot hogere uitgaven van onderzoek en ontwikkeling (en dus het inlopen van een deel van de achterstand op de EU2020-doelen hiervoor) en tot meer innovatie die bijdraagt aan inkomen, welzijn en milieu.

Toelichting resultaatindicator

De Community Innovation Statistics (CIS) worden 2 jaarlijks Europabreed en nationaal geïnventariseerd. Voor 2008 en 2010 zijn door CBS regionale uitsplitsingen gemaakt. Dit is ook nodig aan het einde van de programmaperiode om de waarde voor Zuid te kunnen meten. Hiervoor is met de andere landsdelen gezamenlijk de opdracht uitgezet bij het CBS.

Binnen CIS wordt geen onderscheid gemaakt tussen MKB en grote bedrijven. Het overgrote deel van de bedrijven in Zuid behoort tot het MKB (minder dan 1% van de bedrijven in de topsectoren telt meer dan 200 werknemers). Hiermee is de indicator geschikt voor doel 1B1.

Tabel 3 Programmaspecifieke resultaatindicatoren Specifiek doel 1.B.1

ID	Indicator	Meet eenheid	Regiocategorie	Baseline waarde	Baseline jaar	Doelwaarde (2023)	Bron	Frequentie van rapporteren
R6	Aandeel bedrijven van het totaal aantal innovatieve bedrijven dat samenwerkt met bedrijven en kennisinstellingen	%	Meer ontwikkeld	30%	2010	35%	CBS, CIS	Tweejaarlijks

Investeringsprioriteit 1.B – Specifiek doel 1.B.2

Titel

Het versterken van het valorisatievermogen van het MKB binnen de internationale en nationale topclusters om zo een bijdrage te leveren aan het oplossen van geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen en versterking van de topclusters.

Beschrijving

Uitdaging

Vanuit de kennisbasis en lopende/toekomstige research is/komt een potentieel aan innovatieve kennis/IP dat een basis voor valorisatie vormt. Niet alle hiervoor geschikte kennis/IP wordt omgezet naar producten of diensten. Dit komt door de hoge eisen die grote bedrijven stellen aan terugverdientijden en opschaalbaarheid/verdienvermogen, terwijl het voor het MKB toch interessant kan zijn. Bij kleinere bedrijven verklaren de risico's en het kapitaalbeslag waarom valorisatie achterblijft. En aan universiteiten is de aandacht voor valorisatie ondergeschikt aan de kernactiviteiten. In Zuid spelen deze factoren in het bijzonder doordat research grotendeels gebeurt in en vanuit grote bedrijven, wat o.a. resulteert in een hoog aandeel patenten. Dat maakt het aannemelijk dat in Zuid valorisatiepotentieel blijft liggen.

Extra uitdaging is dat productlevenscycli steeds korter worden. Daarmee is er behoefte aan een kortere time-to-market, wat hogere eisen stelt aan het valorisatievermogen. Het versterken van de vernieuwingscapaciteit van het MKB in de topclusters maakt dus ook deel uit van doel 1B2. Specifieke aandacht is er voor ondersteuning van spin-offs en spin-outs die willen doorgroeien. Net als bij doel 1B1 gaat het hier om het MKB uit de topclusters dat via het verzilveren van 'innovatieve kansen' -bv. binnen Smart Food, Smart Technology, Smart Logistics en Smart Materials- wil bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen (zie RIS3).

In de innovatie- en groeicurve van bedrijven bestaat een Valley of Death –m.n. in de (pre-)seed fase- waarin bedrijven onvoldoende risicokapitaal kunnen verkrijgen om de volgende stap naar de markt te zetten. Het kennisvalorisatieproces wordt daarmee onderbroken, wat het vernieuwend vermogen van de regionale economie belemmert. Nadere analyse toont dat het gaat om belemmeringen in beschikbaarheid en gebruik van fondsen door het MKB en om een mogelijk tekort aan risicokapitaal voor specifieke clusters. Ook kan de aansluiting van de verschillende fondsen beter op elkaar afgestemd worden. Hierbij ligt het accent op 'Ontwikkeling', maar mogelijk ontstaat er al een kapitaalbehoefte vanaf de proof of concept fase (TRL3). Ook industrieel onderzoek –los van de financieringsbehoefte- kan cruciaal zijn in een valorisatieproces en komt voor medefinanciering in aanmerking.

Resultaten

In de RIS3 is geconcludeerd dat het valorisatievermogen moet worden versterkt. Met dit OP wil Zuid dat een groter aandeel van bestaande en nieuwe kennis/IP in de regio te gelde wordt gemaakt door nieuwe producten, diensten en processen op de markt te brengen. Dit OP richt zich daarbij m.n. op het MKB in de 7 topclusters. Zo is het MKB beter in staat om kennis/IP te gelde te maken, waarmee een deel van de achterstand op de EU2020-doelen wordt ingelopen (o.a. uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling en -via milieuinnovaties- ook de andere indicatoren met achterstand). Als wordt besloten tot de inzet van financiële instrumenten -pas als nader onderzoek de behoefte hieraan aantoonst- draagt het OP ook bij aan verbetering van de financieringsmarkt voor innovatie in het MKB. Uiteindelijk leidt dit tot een innovatiever MKB, dat een groter aandeel van de omzet haalt uit innovatie

Toelichting resultaatindicator

Deze indicator is specifiek MKB-gericht en heeft betrekking op het resultaat van innovatie-inspanningen. Daarmee wordt de indicator adequaat en voldoende responsief geacht (al hebben andere factoren dan het OP Zuid ook invloed hierop).

Tabel 3 Programmaspecifieke resultaatindicatoren Specifiek doel 1.B.2

ID	Indicator	Meet eenheid	Regiocate-gorie	Baseline waarde	Baseline jaar	Doelwaarde (2023)	Bron	Frequentie van rapporteren
R2	Omszetaandeel van MKB-bedrijven uit nieuwe of vernieuwde producten (nieuw voor markt, nieuw voor bedrijf)	%	Meer ontwikkeld	5,4%	2014	6%	Regional Innovation Score-board 2014	jaarlijks

Investeringsprioriteit 1B – Specifiek doel 1B3

Titel

Duurzame versterking van het systeem waarbinnen arbeidsvraag -en aanbod binnen de RIS3 topclusters op elkaar worden afgestemd om het innovatiepotentieel van de topclusters optimaal te benutten

Beschrijving

Uitdaging

De 7 (inter)nationale topclusters zijn sterk verankerd in Zuid en kennen een sterke focus op innovatie die van groot economisch en breder maatschappelijk belang is. Om het innovatiepotentieel te ontsluiten, gelden voorwaarden als toegang tot kennis, een open innovatiecultuur, risicokapitaal en goede medewerkers. Op veel vlakken biedt Zuid die voorwaarden of kan – o.a. met dit OP– een extra impuls daaraan geven. Eén van de grootste uitdagingen voor Zuid om haar economische doelstelling te bereiken, ligt in de beschikbaarheid van kundig en gespecialiseerd opgeleid personeel. De consultaties die n.a.v. de RIS3 zijn gehouden, toonden aan dat structurele versterking van vraagsturing binnen de arbeidsmarkt van de geïdentificeerde topclusters cruciaal is voor het functioneren van het innovatiesysteem.

Excellent opgeleide werknemers (human capital) staan immers aan de basis van onze groei- en innovatieambities. Het MKB heeft zich in toenemende mate ontwikkeld van toeleverancier naar ‘co-maker’ die meedenkt, mee innoveert en zelf ook innovatie initieert. Hierdoor stelt ook het MKB hogere kwaliteitseisen aan zijn vakmensen: excellentie en innovatief vakmanschap. Voldoende aanpassingsvermogen – ook qua Human Capital– is belangrijk voor de concurrentiekracht van de topclusters in Zuid. De toegenomen snelheid en dynamiek in de markt vragen om dat grotere aanpassingsvermogen.

Dit OP sluit aan bij de brede insteek van het (nationale) Techniekpact en op de Human Capital Agenda’s van de topsectoren. Acties worden ondersteund die bijdragen aan het structureel versterken van het systeem waarbinnen vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. Sleutelbegrip is ‘vraagsturing’, waarbij in Zuid de focus ligt op de arbeidsvraag vanuit het bedrijfsleven in de 7 topclusters.

Het Techniekpact wordt sectoraal en landsdelig uitgewerkt. Regionale uitvoering van acties is hierbij cruciaal. Acties in lijn met deze landsdelige uitwerking en met een structureel versterkend karakter van het innovatiesysteem, komen voor medefinanciering in aanmerking. Dit OP zet in op acties die het systeem als geheel – blijvend – versterken.

Vraagsturing is hierbij van groot belang en vraagt om een nieuwe en permanente organisatiestructuur waarbij *triple helix partners* de uitdagingen op het gebied van human capital voor de korte en lange termijn kunnen identificeren, articuleren, adresseren en instrumenteren. Vraagsturing wordt geborgd door betrokkenheid vanuit de (inter)nationale topclusters.

Er wordt nadrukkelijk niet ingezet op persoons- of personeelsgebonden activiteiten, waarvoor ESF- middelen bedoeld zijn. Scholing en training maken geen onderdeel uit van het OP Zuid.

Voor grensregio Zuid is ook het systematisch beter kunnen aantrekken van internationaal talent van groot belang om de tekorten op de arbeidsmarkt op te vangen. Gezien de omvang van de uitdaging is een focus op alleen de eigen regio onvoldoende.

Resultaat

Het faciliteren van het innovatiepotentieel en het versterken van het aanpassingsvermogen van de zeven RIS3 topclusters in Zuid door het opzetten van structuren voor afstemming van vraag en aanbod op het gebied van human capital in de regio

Toelichting resultaatindicator:

Voor het monitoren van deze indicator wordt aangesloten bij de monitoring van het Techniekpact. Het betreft de uitstroom vanuit technische opleidingen t.o.v. de vraag naar technici, rekening houdend met verwachte groei/krimp per sector, uitstroom van werknemers (pensioen) en vervangingsvraag (van technici)

Tabel 3 Programmaspecifieke resultaatindicatoren Specifiek doel 1.B.3

ID	Indicator	Meet eenheid	Regiocate-gorie	Baseline waarde	Baseline jaar	Doelwaarde (2023)	Bron	Frequen-tie van rapporte-ren
R3	Verschil tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt voor technici op HBO en WO niveau (cumulatief 5- jaarstekort)	Aantal technici (HBO en WO niveau)	Meer ontwikkeld	8.500	2011	6.500	Louter 2013, arbeidsmarkt voor technici (monitoring Techniekpact)	Nulmeting (data over 2011). Tweejaarlijks

Investeringsprioriteit 4.F – Specifiek doel 4.F.1

Uitdaging

Duurzame energie en duurzaamheid in brede zin (circulaire economie, grondstoffenefficiëntie) zijn in de RIS3 geïdentificeerd als maatschappelijke uitdagingen. Tevens loopt Zuid-Nederland, evenals Nederland als geheel, achter met duurzame energie en energie-efficiëntie (en daarmee het bereiken van de EU-headline targets). In de transitie naar een koolstofarme economie zijn (fundamentele) vernieuwingen van het energiesysteem noodzakelijk om de beoogde toename van duurzame energieopwekking en energie-efficiëntie en uitstootreductie van broeikasgassen te realiseren.

Focus ligt op de gebouwde omgeving aangezien hier een groot deel van de totale energieconsumptie plaatsvindt: circa 40% van de totale energieconsumptie in Nederland (Topsector Energie, TKI EnerGO, 2013). Ze heeft bovendien een groot potentieel voor CO₂reductie door de introductie van innovatieve technieken en instrumenten voor duurzame energieopwekking, opslag, distributie en besparing. Het gaat daarbij om de gebouwde omgeving in brede zin: het gebouw en daaraan gekoppelde energiesysteem.

De inzet van innovatieve technieken is nodig om de gestelde energie- en emissiedoelen te halen. Het gaat om vernieuwingen in alle facetten van het energiesysteem, in de vorm van koolstofarme technologie, producten, diensten, processen of organisatievormen en vernieuwende toepassing van bestaande technieken. Die vernieuwingen zijn gericht op en/of het aanwenden van koolstofarme technologieën.

Cruciale stap in de introductie van vernieuwende koolstofarme technologieën en instrumenten is het testen, demonstreren en de eerste toepassing van de innovaties in hun operationele omgeving. Met deze ‘slimme uitrol’ op beperkte schaal kan de effectiviteit van deze innovaties (in samenhang) in de praktijk worden aangetoond als springplank voor de grootschalige uitrol in een later stadium en in andere en grotere (geografische) gebieden. Woningcorporaties, vastgoedontwikkelaars en –exploitanten en individuele vastgoedeigenaren zijn o.a. de partijen die de geslaagde vormen van slimme uitrol moeten oppikken.

Resultaten

OP Zuid stimuleert de ‘slimme uitrol’ van innovatieve koolstofarme technologieën en instrumenten in de gebouwde omgeving. Dit resulteert in de praktijktoepassing van innovaties in initiatieven die direct bijdragen aan energiebesparing en reductie van CO₂-uitstoot in Zuid-Nederland en bovendien fungeren als hefboom voor een versnelde uitrol op grote schaal. Met de slimme uitrol wordt bijgedragen aan directe energiebesparing of productie van duurzame energie, maar belangrijker is nog het demonstratie-effect van de slimme uitrol dat mede de basis moet leggen voor grootschalige uitrol van innovaties waarmee een koolstofarme energie-economie binnen bereik komt. Langs die weg wordt bijgedragen aan het inlopen van de achtstand op de EU2020-doelen betreffende aandeel duurzame energie en uitstoot van broeikasgassen.

Toelichting

Het OP mikt op ‘slimme uitrol’, . Succesvolle slimme uitrol moet leiden tot follow up in de vorm van grootschalige uitrol via o.a. de provinciale energiefondsen. Die grootschalige uitrol is alleen mogelijk als er bij gebleken succes in de ‘slimme uitrol’ sprake is van een haalbare succesvolle businesscase. Naar verwachting levert de helft van de projecten een succesvolle businesscase op. Via de outputindicatoren wordt ook aandacht besteed aan de directe betekenis richting een hoger aandeel duurzame energie en daarmee ook aan een meer koolstofarme economie.

Tabel 3 Programmaspecifieke resultaatindicatoren Specifiek doel 4.F.1

ID	Indicator	Meet eenheid	Regiocate-gorie	Baseline waarde	Baseline jaar	Doel-waarde (2023)	Bron	Frequentie van rappor-teren
R 4	Aantal succesvolle businesscases 'slimme uitrol'	Aantal	Meer ont-wikkeld	0	2014	15	OP monito-ring	Driemaal: 2018, 2020, 2023

2.A.6 In het kader van de investeringsprioriteit te ondersteunen maatregel (per investerings-prioriteit)

2.A.6.1 Beschrijving van het type en voorbeelden van maatregelen die worden ondersteund, en de verwachte bijdrage daarvan aan de specifieke doelstellingen, met inbegrip van, indien van toepassing, vermelding van de voornaamste doelgroepen, beoogde specifieke grondgebieden en soorten begunstigten

Investeringsprioriteit 1.B - SPECIFIEK DOEL 1.B.1

Doelgroep: Specifiek doel 1B1 richt zich op het versterken en verbreden van het Zuid-Nederlandse innovatiesysteem door het stimuleren van cross-overs tussen de internationale topclusters onderling en tussen de internationale en de nationale topclusters.. Binnen die cross-overs richt 1B1 zich op zowel het regionale bedrijfsleven als de kennisinstellingen. Bijzondere aandacht gaat verder uit naar het MKB in de regio en hun relaties met kennisinstellingen en grote bedrijven.

Type begunstigten: Begunstigten zijn het bedrijfsleven en kennisinstellingen in Zuid-Nederland (en daarbuiten met aantoonbare meerwaarde) die behoren tot de zeven (inter)nationale topclusters, mits de acties zijn gericht op crossovers waarbij ten minste een internationaal topcluster is betrokken. Binnen de activiteiten bij dit specifieke doel kunnen gemeenten, waterschappen en intermediaire organisaties zoals bijvoorbeeld ROM's een ondersteunende rol vervullen, waarmee ook zij kunnen optreden als begunstigten. Een gemeente komt bijvoorbeeld in beeld als het gaat om en living lab in de openbare ruimte en een waterschap bij een high-tech-testfaciliteit voor een innovatieve zuiveringstechniek, een intermediaire organisatie als zij een essentiële schakel vormen – bijvoorbeeld als kennismakelaar of toegang tot financieringskanalen voor opschaling - en opereren op verzoek van de deelnemende bedrijven.

Geografische focus: Geen. Er is de mogelijkheid om 10% van de middelen landsgrens- dan wel landsdeeloverstijgend in te zetten¹², als dat aantoonbare meerwaarde heeft. Het is de verwachting dat de in de RIS3 aangeduide campussen geografisch een belangrijk kristallisatiepunt zullen vormen.

Type acties: Om de open innovatiesystemen binnen en tussen de (inter)nationale topclusters in Zuid-Nederland te versterken, te verbreden en te benutten zet de regio in op:

- het stimuleren van marktgerichte samenwerking tussen MKB, grote bedrijven en kennisinstellingen, waarin publieke en private R&D-capaciteit met elkaar wordt verbonden en optimaal wordt ingezet om bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Hieronder valt onder meer de gezamenlijke ontwikkeling van living labs, proeftuinen en van nieuwe (gedeelde) voorzieningen en instrumenten voor specifieke innovatietrajecten binnen een topcluster.

¹² De Verordening maakt het mogelijk maximaal 15% van de middelen grensoverschrijdend in te zetten. Het landsdeel Zuid kiest ervoor dit te maximaliseren op 10%.

- Stimuleren participatie MKB in samenwerkingsverbanden met elkaar en met (publieke) onderzoeksinstituten gericht op ontwikkelingstrajecten die passen binnen de RIS3 door het verstrekken van financiële bijdragen (al dan niet revolverend). Het accent ligt op de ontwikkelingsfase van R&D, maar industriële research kan hierbij relevant zijn.

Op twee manieren wordt geborgd dat samenwerkingsverbanden aanvullend zijn op bestaande netwerkactiviteiten. In de eerste plaats doordat dit specifieke doel zich richt op een selectieve doelgroep (cross-overs tussen internationale topclusters en tussen internationale en nationale topclusters), waarmee er 'automatisch' al sprake zal van vooral nieuwe netwerken/samenwerkingsverbanden. In de tweede plaats zal hierop expliciet worden getoetst, waarbij ook activiteiten die sterk vernieuwend zijn voor bestaande samenwerkingsverbanden in aanmerking kunnen komen niet die voldoen aan de eisen binnen dit specifieke doel.

Het optimaliseren van het gebruik en het op elkaar afstemmen van reeds beschikbare innovatiecapaciteit staat centraal. Omdat Zuid-Nederland al een relatief goede onderzoeks- en innovatie-infrastructuur kent en daarbij de EFRO-middelen voor Zuid relatief beperkt zijn, wordt in dit OP in principe geen ondersteuning geboden aan fysieke locatieontwikkeling. Echter, onder strikte voorwaarden kunnen voor specifieke locatieontwikkelingen uitzonderingen worden gemaakt. In die gevallen dient (minimaal) aangevoerd te worden dat er geen (realistische) alternatieven zijn voor de beoogde ontwikkeling en dat het project van cruciaal belang is voor het innovatievermogen binnen het betreffende topcluster. Het is expliciet niet de bedoeling om (klassieke) infrastructuur mede te financieren. Dat is hoogstens zo als het bijvoorbeeld gaat om een testwegvak voor zelfsturende auto's (zoals eerder genoemd).

Verwachte bijdrage aan specifiek doel

Bovenstaande acties zorgen voor sterkere samenwerkingsverbanden tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen, zowel in cross-overs binnen als tussen de drie internationale topclusters als in cross-overs tussen deze topclusters en de nationale topclusters. Dit geldt zeker ook voor het MKB, dat hiermee beter aan kan haken op de kennis die wordt ontwikkeld in onderzoeksprogramma's en op onderzoekscapaciteit bij derden. De verwachting is dat hiermee het innovatiesysteem als geheel wordt versterkt.

Voorbeelden van acties

- Het ondersteunen van het MKB in de topclusters bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsverbanden met grote bedrijven en kennisinstellingen en met MKB-ondernemingen onderling.
- Ondersteuning voor living labs, proeftuinen e.d. waarin bedrijven en kennisinstellingen samenwerken aan innovaties die bijdragen aan de geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen.

Investeringsprioriteit 1.B - SPECIFIEK DOEL 1.B.2

Doelgroep: De primaire doelgroep binnen specifiek doel 1B2 is het MKB (bestaand en nieuw) binnen de 7 geïdentificeerde topclusters in Zuid voor zover actief binnen cross-overs tussen de internationale topclusters onderling en tussen de internationale en de nationale topclusters. Inzet is om bij deze bedrijven het valorisatievermogen te versterken. Het gaat om ondersteuning van innovatieve activiteiten (in de vorm van de genoemde cross-overs); daarmee richt het specifieke doel zich op het innovatieve deel van het MKB, maar de activiteiten staan centraal, niet of een MK-bedrijf wel of niet innovatief kan worden genoemd.

Geografische focus: Geen. Er is de mogelijkheid om 10% van de middelen landsgrens- dan wel landsoverstijgend in te zetten, als dat aantoonbare meerwaarde heeft.

Type begunstigden: Begunstigden zijn het MKB in Zuid-Nederland (en daarbuiten) dat behoort tot de zeven (inter)nationale topclusters. Secundair zijn dat het overige bedrijfsleven en kennisinstellingen in Zuid-Nederland (en daarbuiten) voor zover die bijdragen aan het versterken van het valorisatievermogen van het Zuid-Nederlandse MKB (bestaand en nieuw).

Type acties: Om het valorisatievermogen van het MKB in de (inter)nationale topclusters te versterken, wordt ingezet op de volgende typen acties:

- Het versterken van de businesscapaciteiten van het MKB, met specifieke aandacht voor samenwerking in supply chain (gericht op cross-overs) bij de ontwikkeling van innovatieve producten en diensten en het gebruik van beschikbare risicokapitaalfonds door het valoriserende MKB in de 7 topclusters.
- Het verstrekken van risicokapitaal – na gebleken behoefte op basis van een kapitaalmarktonderzoek als onderdeel van een ex ante beoordeling van nut en noodzaak -, om te voorzien in het (eventuele) gat in pre-seed, seed- of (door)groeifase. Mogelijk worden hiervoor later binnen dit OP mogelijkheden gecreëerd (zie verder onderdeel 3.A.2.3). Een dergelijk fonds maakt deel uit van ‘vlakdekkende’ financieringsbenadering voor de innovatieketen van de topclusters, resulterend in een grotere en snellere beschikbaarheid van kapitaal mede door risicodeling met private partijen waardoor een aanzienlijke hefboom met de EFRO-middelen wordt bereikt.

Verwachte bijdrage aan specifiek doel

Met bovenstaande acties verwacht Zuid een belangrijke bijdrage te leveren aan het versterken van het valorisatievermogen van het MKB binnen de topclusters. Daarmee wordt het MKB in staat gesteld om op basis van bestaande of nieuwe kennis (ook uit de TKI's en Horizon2020) meer, sneller en beter te valoriseren. Dat resulteert onder meer in een hoger aandeel van de omzet van het bedrijfsleven dat voortvloeit uit nieuwe producten en diensten. Door scherpe randvoorwaarden in het toetsingskader op te nemen, wordt ervoor zorggedragen dat tegelijkertijd een bijdrage wordt geleverd aan het oplossen van geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen.

Voorbeelden van acties

- Ondersteuning met expertise bij het opzetten en doorgroeien van spin-offs en spin-outs
- Het opzetten van een risicokapitaalfonds met een uiteenlopend instrumentarium (garanties, leningen, participaties) en deelname van private partijen (na uit een ex ante beoordeling gebleken behoefte).

Investeringsprioriteit 1.B - SPECIFIEK DOEL 1.B.3 (Systeemversterking Human Capital Agenda)

Doelgroep: Primaire doelgroepen zijn hiermee het (georganiseerde) bedrijfsleven in de RIS3 topclusters én secundair HBO en WO instellingen die onderwijsprogramma's en -voorzieningen aanbieden die inspelen op de kwalitatieve eisen aan (vooral technisch) talent die het bedrijfsleven in die clusters stelt.

Type begunstigden: De begunstigden binnen specifiek doel 1B3 zijn het (georganiseerde) bedrijfsleven in de topclusters en secundair de onderwijs- en kennisinstellingen die voor die clusters relevante onderwijsprogramma's en -voorzieningen aanbieden. Zij worden ondersteund in het gezamenlijk ontplooiën van activiteiten die bijdragen aan specifiek doel 1B3, waarbij kennis- en onderwijsinstellingen nooit alleen begunstigde kunnen zijn. De gemeenten kunnen een ondersteunende rol hierbij spelen en kunnen dan ook – in gezamenlijke activiteiten - optreden als begunstigden, *maar enkel als zij in hun acties een*

invulling geven aan een duidelijke vraag van het bedrijfsleven. Vraagsturing wordt geborgd doordat betrokkenheid van het bedrijfsleven een eis is voor projecten.

Geografische focus: De arbeidsmarktregio's (9 in Zuid-Nederland) vormen een logisch vertrekpunt. Deze zijn overigens landsdeeldekkend. Indien hier een aantoonbare meerwaarde voor is, kan tot 10% van de middelen voor deze specifieke doelstelling landsgrens, dan wel landsdeeloverschrijdend ingezet worden.

Type acties: Om de human capital-agenda van de (inter)nationale topclusters te versterken wordt ingezet op:

- Het opzetten van innovatieve leer-, werk- en onderzoeksomgevingen (proeftuinen, demonstratieprojecten, living labs) waarin studenten werken aan kennisontwikkeling én aan innovatievragen vanuit het regionale bedrijfsleven. Een voorbeeld van een dergelijke omgeving is het Chamelot Innovation and learning lab (Chill). Met 'omgeving' wordt bedoeld op onderwijs- en/of onderzoeksfaciliteiten (fysiek of virtueel), niet op gebouwen. De realisatie van gebouwen ('stenen') is uitgesloten van bijdragen uit het OP.
- Het ontwikkelen van op de topclusters gerichte e-portfolio-systemen, waarin studenten, werknemers en werkzoekenden hun employability vormgeven en delen met werkgevers, opleiders en bemiddelaars. In dit OP kan de ontwikkeling en pilot-/testgebruik daarvan worden ondersteund.
- Ondersteuning bij het realiseren van nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijfsleven en het (technisch) onderwijs, zodat de vraagarticulatie vanuit bedrijven in de 7 (inter)nationale topclusters kan worden doorvertaald naar het onderwijs.

De betreffende acties dienen in lijn te zijn met het nationale Techniekpact en landsdelige, regionale (zoals het al bestaande Technologiepact Brainport) of sectorale uitwerkingen hiervan voor zover betrekking hebbend op de zeven topclusters en coherent te zijn met de (visies van de) betrokken arbeidsmarktregio's.

Verwachte bijdrage aan specifiek doel

Door met dit OP bovenstaande type activiteiten te ondersteunen wordt de samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs versterkt. Dit resulteert in een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsvraag van bedrijfsleven in de RIS3 sectoren. Door specifiek in te zetten op projecten die bijdragen aan versterking van het systeem als geheel, is de verwachting dat dit OP ook op langere termijn positieve effecten zal sorteren.

Voorbeelden van acties

In Zuid-Nederland is de afgelopen jaren veel inzet gepleegd om de aansluiting (technisch) onderwijs en bedrijfsleven zowel kwalitatief als kwantitatief te versterken. Dit OP bouwt voort op die activiteiten en wil deze verder versterken en uitbreiden. Voorbeelden van regionale activiteiten waar Zuid op wilt voortborduren en die passen binnen dit OP zijn:

- Het ontwikkelen van innovatieve voorzieningen/installaties voor trainingsdoeleinden gericht op het ontwikkelen van – voor het betreffende topcluster (of cross-over met andere clusters) benodigde - specifieke competenties.
- Een activiteit binnen het Technologiepact Brainport die binnen dit OP Zuid ondersteund kan worden, is het oprichten van een samenwerkingsverband dat vraaggericht makelt en schakelt tussen behoeften van bedrijven en stage- en trainingsplekken voor technisch opgeleiden.
- Om te komen tot *sterke posities* in een bepaalde cluster *wordt* maximaal ingezet op kennisontwikkeling en innovatie. Continue innovatie binnen *een* RIS3 sector vraagt om continue betrokkenheid van het bedrijfsleven om onderwijsprogramma's 'up to date' te houden. Het hiervoor ontwikkelen van innovatieve leeromgevingen (denk aan virtual reality) kan binnen dit OP worden ondersteund.

Investeringsprioriteit 4F - SPECIFIEK DOEL 4.F.1

Doelgroep: Deze prioriteit richt zich op het stimuleren van innovatie gekoppeld aan slimme uitrol van koolstofarme technologieën en instrumenten gericht op de gebouwde omgeving. In het verlengde hiervan omvat de doelgroep van deze prioriteit de partijen die de praktijktoepassing van innovaties op het gebied van koolstofarme technologie en instrumenten binnen hun verantwoordelijkheid kunnen realiseren. Daarnaast omvat de doelgroep de partijen die innovatieve toepassingen of specifieke kennis daarover aanbieden. Daarmee omvat de doelgroep onder andere de Zuid-Nederlandse steden (gemeenten) en andere overheden, naast bedrijven, woningcorporaties en kennisinstellingen.

Type begunstigden: Begunstigden zijn overheidsinstanties, bedrijven en kennisinstellingen in Zuid-Nederland.

Geografische focus: Deze prioriteit is specifiek gericht op initiatieven die betrekking hebben op innovaties ten behoeve van duurzame energiegebruik, energie-efficiënte en energiebesparing in de gebouwde omgeving in Zuid-Nederland. De gebouwde omgeving omvat in dit kader gebieden waar sprake is van concentraties van (stedelijke) bebouwing, met inbegrip van de daaraan gekoppelde energiesystemen voor opwekking, distributie en opslag van hernieuwbare energie. Verder wordt opgemerkt dat individuele agrarische bedrijven voor ondersteuning worden uitgesloten, evenals andere nader te bepalen activiteiten die binnen het POP kunnen worden ondersteund.

Type acties:

In het kader van dit specifieke doel stimuleert OP Zuid de slimme uitrol van innovatieve technologie en instrumenten of nieuwe/vernieuwende niet-technologische aspecten – die zijn gericht op het bevorderen of aanwenden van koolstofarme technologieën - die bijdragen aan duurzame energieproductie, energie-efficiëntie en besparing als wegbereider en aanjager van een grootschalige toepassing in een later stadium.

OP Zuid richt zich in deze prioriteit op activiteiten die betrekking hebben op de gebouwde omgeving. Daarbij mikt OP Zuid specifiek op initiatieven die zijn opgenomen in bredere strategieën of beleidskaders voor de koolstofarme economie in de gebouwde omgeving, of die daaraan direct bijdragen. Op deze wijze is verzekerd dat de inzet van OP Zuid is ingebed in een meeromvattend, structureel kader met een langjarige doorwerking en dat geen op zichzelf staande acties worden ondersteund.

Binnen deze context kan het gaan om innovatieve toepassingen op het gebied van:

- de productie en distributie van hernieuwbare energiebronnen;
- energie efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energie bij bedrijven, met name het MKB;
- energie efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energie in openbare gebouwen en in de woningbouw;
- slimme (distributie)systemen.

OP Zuid stimuleert in dit verband innovatie door de toepassing van nieuwe technieken, instrumenten en processen. Daarbij kan ook de (combinatie met) inzet van state-of-the-art technieken en benaderingen in een nieuwe context aan de orde zijn. In alle gevallen betreft het de aanwending of bevordering van de inzet van koolstofarme technologieën.

Van 'slimme uitrol' is sprake wanneer het gaat om de eerste of vroege toepassing van innovatieve, vernieuwende technologie of instrumenten op beperkte schaal in een concrete praktijksituatie. Dit correspondeert met de *technology readiness levels* 7 en 8 (zie ook hoofdstuk 2). Innovatieonderzoek gericht op nieuwe energieoplossingen (TRL's onder 7) kan als crossover binnen thema 1 voor medefinanciering

in aanmerking komen. De grootschalige uitrol van bewezen technologie (*technology readiness level 9*) is in OP Zuid niet aan de orde.

De ondersteunde activiteiten kunnen bijvoorbeeld de vorm hebben van demonstratieprojecten, opschalingprojecten en pilots. Daarbij wordt met name meerwaarde verwacht van initiatieven die tot stand komen in samenwerking - tussen de steden in Zuid-Nederland en met andere partners in de regio.

OP Zuid mikt daarom nadrukkelijk op de inzet van het concept van living labs. Bij living labs gaat het om samenwerkingsverbanden tussen bedrijven, kennisinstellingen, overheden en gebruikers die o.a. nieuwe producten, diensten en businessmodellen ontwikkelen in een realistische context, vaak in een begrensd gebied als een stad of een wijk. In deze samenwerking ontstaan verdere innovaties en worden bestaande technologieën beter benut. Dit sluit aan de ambitie geformuleerd in de RIS3, om een proeftuin op te zetten voor duurzame energievoorziening en innovatie in energiebesparing (waaronder low carbon technologie).

Dit OP Zuid zal de realisatie van dergelijke innovatieve initiatieven op het gebied van de koolstofarme economie primair faciliteren door inzet van EFRO middelen in de vorm van subsidie en waar mogelijk en relevant in een revolverende vorm. Voor dat laatste nemen de samenwerkende partijen zich voor om in de loop van de programma-uitvoering ook de mogelijkheden te verkennen om gebruik te maken van andere financiële instrumenten (zie paragraaf 2.A.2.3). Deze mogelijkheden moeten een aanvulling vormen op de al beschikbare provinciale energiefondsen (Limburg en Noord-Brabant).

Verwachte bijdrage aan specifiek doel

Van de ondersteunde acties in het kader van deze prioriteit wordt verwacht dat zij bijdragen aan het specifieke doel door de eerste toepassing in de praktijk mogelijk te maken van (combinaties van) vernieuwende, innovatieve koolstofarme technologie, producten, diensten, organisatieprocessen of organisatievormen.

Voorbeelden van acties

Voorbeelden van mogelijke acties in het kader van deze investeringsprioriteit zijn o.a.:

- Het creëren van een *living lab* voor het demonstreren en van technologische en/of procesinnovaties in duurzame energievoorziening, energie-efficiency en energiebesparing bij MKB die bijdraagt aan de transitie naar een koolstofarme economie.
- Het uitvoeren van een pilot-project voor het testen en demonstreren van nieuwe concepten voor decentrale energieopwekking en slimme distributie van duurzame energie/koolstofarme technologie op het niveau van een wijk of van een bedrijventerrein.
- Het opzetten van een nieuw soort organisatiestructuur ten behoeve van het organiseren en financieren van particuliere investeringen in duurzame energieopwekking en energie-efficiëntiemaatregelen.

2.A.6.2 Richtsnoeren voor keuze van concrete acties

Investeringsprioriteit 1B

Binnen investeringsprioriteit 1B wordt mogelijk gebruik gemaakt van drie verschillende selectiemechanismen: specifieke maatwerkcalls, een eventuele tenderregeling waarbinnen potentiële begunstigden een aanvraag kunnen indienen (specifiek doel 1B1 en 1B3) en van één of meer bedrijfsgesubsidie-regelingen (specifiek doel 1B2). Via maatwerkcalls worden op specifieke thema's partijen uitgenodigd voorstellen te ontwikkelen. Een tenderregeling voorziet in de selectie van de kwalitatief best scorende projectvoorstellen. Een regeling houdt de toegang tot de EFRO-middelen voor het MKB laagdrempelig.

Er moet nog worden vastgesteld welk(e) middel(en) – maatwerkcalls, tender en/of regeling - voor welke doel wordt ingezet.

Om een doeltreffende en doelmatige besteding van de beschikbare EFRO middelen te garanderen, worden projectinitiatieven die aanspraak willen maken op deze middelen objectief beoordeeld en (in het geval van een tenderregeling) tegen elkaar afgewogen aan de hand van een toetsingskader dat door het Comité van Toezicht zal worden vastgesteld bij de start van het programma. Binnen de tenderregeling geldt dat de relatief best scorende initiatieven worden geselecteerd. Tevens wordt in het toetsingskader een minimum kwaliteitseis bepaald waaraan alle projectvoorstellen dienen te voldoen om in aanmerking te komen voor ondersteuning vanuit EFRO.

In dit toetsingskader worden vanzelfsprekend de subsidiabiliteitscriteria opgenomen die zijn beschreven in de Algemene Verordening voor de Structuurfondsen en de Verordening voor het EFRO. Ook zullen belangrijke horizontale uitgangspunten van het EU-beleid worden verankerd, zoals gelijkheid tussen mannen en vrouwen, duurzaamheid, en non-discriminatie. Als er naast deze algemene communautaire voorschriften op nationaal niveau aanvullende subsidiabiliteitsregels worden vastgesteld, dan zullen ook deze in het toetsingskader worden opgenomen. Daarnaast zal dit toetsingskader een set beoordelings- en selectiecriteria bevatten waaraan projecten moeten voldoen. Als er sprake is van steunverlening aan een groot bedrijf, zal de management-autoriteit zich ervan verzekeren dat dit niet leidt tot banenverlies bij dat bedrijf elders in de Unie.

Sturende principes voor de selectie van projecten bij dit op te stellen toetsingskader zijn:

- De uitvoering van dit Operationeel Programma richt zich (tenzij anders is aangegeven) op ondersteuning van activiteiten in crossovers tussen de drie internationale topclusters en tussen deze en de vier nationale topclusters.
- Projecten dragen bij aan de in dit OP omschreven specifieke doelen.
- Projecten passen binnen de Regionale innovatiestrategie van Zuid-Nederland (RIS3) en dragen (in potentie) bij aan het oplossen van de in de RIS3 geformuleerde maatschappelijke uitdagingen.
- Projecten worden uitgevoerd door relevante samenwerkingsverbanden. Voor investeringsprioriteit 1B wordt hierbij gedacht aan relevante samenwerkingsvormen tussen bedrijven onderling of tussen het bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. Binnen specifiek doel 1B2 staat het regionale MKB centraal (deelname van ten minste een MK-bedrijf in een project). Voor specifiek doel 1B3 wordt gedacht over relevante samenwerkingsvormen tussen bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen, met een leidende rol voor het bedrijfsleven (borging vraagsturing).
- Projecten moeten volgens de deskundigencommissie (zie hoofdstuk 7) voldoende innovatief zijn.
- Projecten worden beoordeeld op duurzaamheid volgens de TELOS-methode en die beoordeling speelt een rol bij de projectselectie. De TELOS-methode kijkt naar duurzaamheid op het vlak van 'people, planet en profit'. Toetsing op effecten op het klimaat maakt hiervan onderdeel uit.
- Voor specifiek doel 1B3 geldt dat projecten binnen de lijnen van de regionale uitwerkingen van het Techniekpact passen en in overeenstemming zijn met de betrokken arbeidsmarktregio's. Die hebben immers de taak om het onderwijsaanbod af te stemmen op de vraag vanuit het bedrijfsleven. En ze krijgen een rol in het flexibiliseren verbeteren van om-, her- en bijscholing (in het kader van Leven Lang Leren).

Gedurende de looptijd van de programmaperiode wordt de voortgang van dit OP gemonitord. Naast het monitoren van de voortgang (doelbereik) wordt hierbij onder meer gezien waar (geografisch), bij welke

begunstigden en in welke topclusters de OP-middelen neerslaan. Dit maakt eventuele tussentijdse bijsturing mogelijk.

Investeringsprioriteit 4F

Binnen investeringsprioriteit 4F wordt mogelijk gebruik gemaakt van een tenderregeling waarbinnen potentiële begunstigden een aanvraag kunnen indienen en mogelijk van specifieke maatwerkcalls. Een tenderregeling voorziet in de selectie van de kwalitatief best scorende projectvoorstellen. Via maatwerkcalls worden op specifieke thema's partijen uitgenodigd voorstellen te ontwikkelen.

Om een doeltreffende en doelmatige besteding van de beschikbare EFRO middelen te garanderen, worden projectinitiatieven die aanspraak willen maken op deze middelen objectief beoordeeld en (in het geval van een tenderregeling) tegen elkaar afgewogen aan de hand van een toetsingskader dat door het Comité van Toezicht zal worden vastgesteld bij de start van het programma. De relatief best scorende initiatieven worden geselecteerd. Tevens wordt in het toetsingskader een minimum kwaliteitseis bepaald waaraan projectvoorstellen dienen te voldoen om in aanmerking te komen voor ondersteuning vanuit EFRO.

In dit toetsingskader worden vanzelfsprekend de subsidiabiliteitscriteria opgenomen die zijn beschreven in de Algemene Verordening voor de Structuurfondsen en de Verordening voor het EFRO. Ook zullen belangrijke horizontale uitgangspunten van het EU-beleid worden verankerd, zoals gelijkheid tussen mannen en vrouwen, duurzaamheid, en non-discriminatie. Als er naast deze algemene communautaire voorschriften op nationaal niveau aanvullende subsidiabiliteitsregels worden vastgesteld, dan zullen ook deze in het toetsingskader worden opgenomen. Daarnaast zal dit toetsingskader een set selectiecriteria bevatten waaraan projecten moeten voldoen. Als er sprake is van steunverlening aan een groot bedrijf, zal de management-autoriteit zich ervan verzekeren dat dit niet leidt tot banenverlies bij dat bedrijf elders in de Unie.

Sturende principes voor de selectie van projecten bij dit op te stellen toetsingskader zijn:

- Projecten dragen bij aan de in dit OP omschreven specifieke doelen.
- Projecten passen binnen de Regionale innovatiestrategie van Zuid-Nederland (RIS3) en dragen (in potentie) bij aan het oplossen van de in de RIS3 geformuleerde maatschappelijke uitdagingen. Tevens zijn ze in lijn met het nationale Energieakkoord.
- Projecten worden uitgevoerd door relevante samenwerkingsverbanden. Voor specifiek doel 4F wordt hierbij gedacht aan relevante samenwerkingsvormen tussen bedrijven, kennisinstellingen, overheden en mogelijk ook gebruikers.
- OP Zuid richt zich in investeringsprioriteit 4F prioriteit op activiteiten die betrekking hebben op de gebouwde omgeving. Daarbij mikt OP Zuid specifiek op initiatieven die zijn opgenomen in bredere strategieën of beleidskaders voor de koolstofarme economie, of die daaraan direct bijdragen. Op deze wijze is verzekerd dat de inzet van OP Zuid is ingebed in een meeromvattend, structureel kader met een langjarige doorwerking en dat geen opzichzelfstaande acties worden ondersteund.
- Projecten dragen zorg voor een adequate monitoring en een systematische basis voor disseminatie van leerervaringen die gebruikt kunnen worden richting grootschalige uitrol. Disseminatie-activiteiten dienen – proportioneel en doelgroepgericht – onderdeel uit te maken van een project. Daarmee worden leerervaringen geborgd.
- Projecten worden beoordeeld op duurzaamheid volgens de TELOS-methode en die beoordeling speelt een rol bij de projectselectie. De TELOS-methode kijkt naar duurzaamheid op het vlak van 'people, planet en profit'. Toetsing op effecten op het klimaat maakt hiervan onderdeel uit.

- Als er in projecten gebruik wordt gemaakt van hernieuwbare energie uit biomassa gelden specifieke uitstootrestricties en efficiënte technieken om uitstoot tot een minimum te beperken.

Gedurende de looptijd van de programmaperiode wordt de voortgang van dit OP gemonitord. Naast het monitoren van de voortgang (doelbereik) wordt hierbij onder meer bezien waar (geografisch), bij welke begunstigden en in welke topclusters de OP-middelen neerslaan. Dit maakt eventuele tussentijdse bijsturing mogelijk.

2.A.6.3 Gepland gebruik van financieringsinstrumenten

Investeringsprioriteit 1B

In specifiek doel 1B2 wordt ingezet op het versterken van het valorisatievermogen van het MKB binnen de internationale en nationale topclusters om zo onbenutte kennis/IP in de regio te gelde te maken. Zoals eerder geconstateerd is, worden niet alle innovaties omgezet in vermarktbaar producten en diensten. Een deel blijft onbenut. Eén van de oorzaken is de zogenoemde ‘Valley of Death’ waarin bedrijven niet in staat zijn voldoende risicokapitaal te verkrijgen om de volgende stap naar de markt te zetten. Naast belemmeringen bij het gebruik van de beschikbare fondsen is er mogelijk ook een tekort aan risicokapitaal voor specifieke topclusters.

In dit OP wordt voorlopig nog niet ingezet op het oprichten van nieuwe risicokapitaalfondsen. Belangrijkste reden hiervoor is dat er de komende periode veel nieuwe provinciale investeringsfondsen (Noord-Brabant en Limburg) op de markt komen. De precieze invulling en uitwerking van die fondsen is nog onvoldoende helder om nu een beslissing te nemen over de mogelijke inzet van aanvullende financiële instrumenten. Daarbij is het inzicht in de specifieke behoefte (in welke clusters en welke groeifase) op dit moment nog onvoldoende scherp. Uiterlijk medio 2015 zal een beslissing worden genomen over de eventuele inzet van risicokapitaal binnen het OP Zuid. Het is wel de ambitie om tot een inzet van andere financiële instrumenten dan subsidie te komen, mits uiteraard de specifieke behoefte daaraan is aangetoond in een ex ante beoordeling hiervan.

Gedurende de programmaperiode zal worden bezien of, en zo ja in welke vorm (goedkope lening, garanties, deelneming) de inzet van financiële instrumenten een meerwaarde heeft voor de in dit OP geformuleerde doelen. Met de eventuele inzet van financiële instrumenten wordt een hefboomwerking voorzien voor het valorisatievermogen van het MKB. Randvoorwaarden voor een eventuele inzet van financiële instrumenten zijn onder meer dat moet worden voorzien in een duidelijke aanvulling op bestaande fondsen (dichten van ‘gat’ in bestaande fondsen), dat een focus wordt aangebracht op één of meerdere topclusters en dat bedrijven worden ondersteund die (in potentie) een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen.

Investeringsprioriteit 4F

Dit OP Zuid zal de realisatie van innovatieve initiatieven op het gebied van de koolstofarme economie primair faciliteren door inzet van EFRO-middelen in de vorm van subsidie. Daarnaast nemen de samenwerkende partijen zich voor om in de loop van de programma-uitvoering ook de mogelijkheden te verkennen om gebruik te maken van andere financiële instrumenten. Dit betreft bijvoorbeeld de mogelijkheid tot revolverende inzet van EFRO middelen in een investeringsfonds.

Ook kan in dit verband worden gedacht aan de mogelijkheid van een gebundelde inzet vanuit de verschillende regionale EFRO programma’s in Nederland in een (revolverend) Nationaal Investeringsfonds Duurzame Energie.

2.A.6.5. Outputindicatoren per investeringsprioriteit en, waar van toepassing, per regiocategorie

Tabel 5: Gemeenschappelijke en programmaspecifieke outputindicatoren

ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocat- egorie	Streefwaar- de (2023)	Bron	Rapportage frequentie
Specifiek doel 1B1							
CO01	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	Bedrijven	ERDF	More developed	1.000	Op monito- ring	jaarlijks
CO02	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat subsidies ontvangt	Bedrijven	ERDF	More developed	450	Op monito- ring	jaarlijks
CO04	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun ont- vangt	Bedrijven	ERDF	More developed	550	OP monito- ring	jaarlijks
CO06	Productieve investering: Particuliere investeringen die zijn afgestemd op over- heidssteun voor onderne- mingen (subsidies)	€	ERDF	More developed	50.000.000	OP monito- ring	jaarlijks
CO27	Onderzoek, innovatie: Particuliere investeringen die gelijke tred houden met overheidssteun voor inno- vatie of O&O-projecten	€	ERDF	More developed	44.000.000	OP monito- ring	jaarlijks
CO28	Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde on- dernemingen om nieuw op de markt producten te introduceren	Bedrijven	ERDF	More developed	112	OP monito- ring	jaarlijks
CO29	Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde on- dernemingen om voor het bedrijf nieuwe producten te introduceren	Bedrijven	ERDF	More developed	225	OP monito- ring	jaarlijks
PS1	Aantal ondersteunde nieu- we marktgerichte samen- werkingsverbanden tussen topclusters (crossovers) en tussen MKB, kennisinstel- lingen en grote bedrijven waarin publieke R&D capa- citeit met elkaar wordt verbonden (bijv. in de vorm van living labs)	Samenwerkingsver- banden met bedrij- ven	ERDF	More developed	20	OP monito- ring	jaarlijks
PS2	Aantal ondersteunde nieuw opgezette, uitgebreide of geoptimaliseerde samen- werkingsverbanden gericht	Samenwerkingsver- banden tussen bedrijven en kennis- instellingen	ERDF	More developed	12	OP monito- ring	jaarlijks
Specifiek doel 4F1							
CO30	Hernieuwbare energie- bronnen: Extra capaciteit van hernieuwbare energie- productie	MegaWatt (MW)	ERDF	More developed	32	OP monito- ring	jaarlijks
PS3	Aantal demonstraties gericht op de 'slimme uitrol' van koolstofarme technolo- gie in de gebouwde omgeving	Aantal demonstra- ties	ERDF	More developed	30	OP monito- ring	jaarlijks

2.A.8 Prestatiekader per prioriteitsas

Tabel 6 Prestatiekader

Prioriteit	Indicator type	ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Category of region	Mijlpaal (ultimo 2018)	Einddoel (ultimo 2023)	bron	Evt. Toelichting op relevantie
1. Innovatie	O	CO01	Productive investment: Number of enterprises receiving support	Bedrijven	ERDF	More developed	50	1.000	OP monitoring	
1. Innovatie	I	MP2	Aantal ondersteunde bedrijven	Bedrijven	ERDF	More developed	500	1.000	OP monitoring	
1. Innovatie	F	MP3	Gecertificeerde subsidiabele kosten opgenomen in betaalaanvraag	Euro	ERDF	More developed	70.897.516	214.840.957	OP monitoring	
2. koolstof arme economie	O	PS3	Aantal demonstraties gericht op de 'slimme uitrol' van koolstofarme technologie of instrumenten in de gebouwde omgeving.	Aantal demonstraties	ERDF	More developed	8	30	OP monitoring	
2. koolstof arme economie	I	MP5	Aantal demonstraties gericht op de 'slimme uitrol' van koolstofarme technologie in de gebouwde omgeving.	Aantal demonstraties	ERDF	More developed	18	30	OP monitoring	
2. koolstof arme economie	F	MP6	Gecertificeerde subsidiabele kosten opgenomen in betaalaanvraag	€	ERDF	More developed	24.942.394	97.660.117	OP monitoring	

Eventuele aanvullende kwalitatieve informatie over de set-up van het prestatiekader

Voor het prestatiekader zijn per prioriteitsas drie indicatoren gekozen, een indicator voor de financiële voortgang en twee die staan voor de inhoudelijke voortgang. Omdat de inhoudelijke voortgang alleen mag worden gebaseerd op de alsdan afgeronde projecten, is er in aanvulling op de doelwaarde voor de inhoudelijke indicator tevens een 'key implementation step' geformuleerd, waarin tevens de reeds ge-committeerde maar nog niet afgeronde projecten meetellen.

De financiële indicator betreft de voortgang in het totaal aan subsidiabele kosten dat is gecertificeerd en is opgenomen in een betaalaanvraag (per prioriteitsas). De keuze van de doelwaarde is gebaseerd op de ervaring van Stimulus programmamanagement en nader onderbouwd in de specifieke notitie hierover.

Voor thema 4, koolstofarme economie, gaat het om een voor het OP nieuw thema en nieuwe partijen, reden waarom een lagere tussenwaarde is gekozen.

De doelwaarden voor de inhoudelijke indicatoren zijn afgeleid van de outputindicatoren voor het programma naar rato van de beoogde financiële voortgang (dus bijvoorbeeld voor thema 4: er zijn 30 slimme uitrolprojecten beoogd, waarvan 25% (bested) – dus 8 – per ultimo 2018).

Voor een technische toelichting wordt verwezen naar de separate toegezonden notitie. (naast deze notitie over het prestatiekader, is tevens een separate notitie toegezonden met daarin en uitgebreide toelichting op de keuze van de outputindicatoren en onderbouwing van doelwaarden).

Tabel 7: Dimensie 1 – Steunverleningsgebied

Prioriteitsas	1 Innovatie	€ bedrag (totaal)
056	Investerings in infrastructuur, capaciteit en uitrusting in kmo's, direct gekoppeld aan onderzoeks- en innovatieactiviteiten	€ 11.362.705,60
58	Onderzoeks- en innovatie-infrastructuur (openbaar)	€ 5.681.352,80
59	Onderzoeks- en innovatie-infrastructuur (particulier, met inbegrip van wetenschapsparken)	€ 5.681.352,80
060	Onderzoeks- en innovatie-activiteiten in openbare onderzoekscentra en kenniscentra, waaronder netwerkactiviteiten	€ 5.681.352,80
061	Onderzoeks- en innovatie-activiteiten in particuliere onderzoekscentra, waaronder netwerkactiviteiten	€ 3.408.811,68
062	Technologie-overdracht en samenwerking tussen universiteiten en bedrijven, vooral voor kmo's	€ 7.953.893,92
063	Clusterondersteuning en zakelijke netwerken, vooral voor kmo's	€ 14.771.517,28
064	Onderzoeks- en innovatieprocessen in kmo's (inclusief voucherregelingen, proces-, ontwerp-, service- en sociale innovatie)	€ 13.635.246,72
067	kmo-ontwikkeling, steun voor ondernemerschap en incubatie (waaronder steun voor afgeleide activiteiten)	€ 6.817.623,36
Prioriteitsas	2 Koolstofarme economie	
013	Energie-efficiënte: renovatie van openbare infrastructuur, demonstratieprojecten en ondersteunende maatregelen	€ 17.044.058,40
065	Infrastructuur voor onderzoek en innovatie, overdracht van technologie en samenwerking in ondernemingen die zich toelagen op de koolstofarme economie en op weerbaarheid tegen de klimaatverandering	€ 5.681.352,80

068	Energie-efficiënte en demonstratieprojecten in kmo's en ondersteunende maatregelen	€ 11.362.705,60
-----	--	-----------------

Tabel 8: Dimensie 2 – Financieringsvorm

Prioriteitsas	1 Innovatie	€ bedrag (totaal)
01	Niet-terugvorderbare subsidie	€ 52.268.446,00
02	Terugvorderbare subsidie	0
03	Ondersteuning door middel van financieringsinstrumenten: risico- en durfkapitaal of gelijkwaardig	0
04	Ondersteuning door middel van financieringsinstrumenten: lening of gelijkwaardig	€ 22.725.411,
Prioriteitsas	2 Koolstofarme economie	
01	Niet-terugvorderbare subsidie	€ 34.088.116,80

Tabel 9: Dimensie 3 – Sort gebied

Prioriteitsas 1: Innovatie	€ bedrag (totaal)
01. Grote stedelijke gebieden (dichtbevolkt > 50 000 inwoners)	€ 57.949.799
05. Samenwerking tussen nationale of regionale programmegebieden in een nationale context	€ 17.044.058

Prioriteitsas 2. Koolstofarme economie	€ bedrag (totaal)
01. Grote stedelijke gebieden (dichtbevolkt > 50 000 inwoners)	€ 28.406.764
05. Samenwerking tussen nationale of regionale programmegebieden in een nationale context	€ 5.681.353

Tabel 10: Dimensie 4: Territoriale verwezenlijkingsmechanismen

Prioriteitsas 1: Innovatie	€ bedrag (totaal)
07. Niet van toepassing	€ 74.993.857,00
Prioriteitsas 2 Koolstofarme economie	
07. Niet van toepassing	€ 34.088.116,80

Tabel 11 is niet relevant voor het OP Zuid en zijn daarom niet opgenomen (vandaar de sprong in de nummering).

2.B Beschrijving prioriteitsassen voor technische ondersteuning

TITEL PRIORITEITSAS: Technische ondersteuning

FONDS: EFRO

Regiocategorie: Meer ontwikkeld

Berekeningsgrondslag: Totaal

2.B.4 Specifieke doelstellingen en beoogde resultaten

ID	1
Specifieke doelstelling	Implementatie OP-Zuid: zorgen voor een efficiënte en rechtmatige besteding van de OP Zuid en het ontzorgen van begunstigden door een continue focus op reductie van de administratieve lasten met behoud van zorgvuldigheid en extra aandacht voor preventie van misbruik/fraude.
Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken	• Een succesvolle en adequate implementatie van het Operationeel Programma Zuid-Nederland 2014-2020. • Zoveel mogelijk administratieve vereenvoudiging voor aanvragers • Harmonisering, afstemming en samenwerking met de andere MA's en programmasecretariaten • Toename van deskundigheid bij medewerkers, onder andere op dossiers als staatssteun, aanbestedingsrecht en fraude-preventie

2.B.5 Resultaatindicatoren

Niet relevant (budget TB < € 15 mln.).

2.B.6 Acties en verwachte bijdrage aan de doelen

2.B.6.1 Een beschrijving van de te ondersteunen maatregelen en hun verwachte bijdrage aan de specifieke doelstellingen

Technische bijstand: het zinvol en rechtmatig besteden van het EFRO-budget in Zuid-Nederland

De specifieke doelstelling onder Technische bijstand heeft voor de beheersautoriteit ten doel het Europees medegefinancierde programma uit te voeren in overeenstemming met de daarvoor geldende vereisten. De begunstigde van deze prioriteit is de beheersautoriteit zelf. Zij geeft in deze prioriteit uitvoering aan haar taken en verplichtingen conform de Verordening houdende gemeenschappelijke bepalingen voor de Europese Structuur- en Investeringsfondsen. Hierbij maakt zij gebruik van de ervaringen uit de vorige programmaperiode en handhaaft zij minimaal het huidige niveau van programmabeheer. De aanbevelingen uit de tussentijdse evaluatie naar de uitvoering van het Operationeel Programma 2006-2013 zijn overgenomen in de uitvoering van het Operationeel Programma 2014-2020. De aanbevelingen richtten zich met name op kennisbundeling en vermindering van administratieve lasten voor subsidieaanvragers. De beheersautoriteit gaat actief op zoek naar oplossingen hiervoor om met de beschikbare subsidiemiddelen een maximaal resultaat te bereiken. Hiertoe wordt landelijk gestreefd naar meer samenwerking van de verschillende MA's. In een onderling convenant is reeds afgesproken dat er uniforme werkwijzen en één beoordelingssysteem worden opgezet. Dit betekent onder andere één AO-beschrijving ('artikel 124'), één ICT-systeem en één landelijk vastgestelde set van beoordelingscriteria.

Gezamenlijk met de andere beheersautoriteiten wordt vóór opening van de programma's gezorgd voor vereenvoudiging van de regelgeving en duidelijkere communicatie over het programma en haar vereis-

ten. Gedurende de uitvoering van het programma blijven vereenvoudiging van de regelgeving en duidelijke communicatie aandachtspunt.

Deze prioriteit richt zich daarmee hoofdzakelijk op de beheersmatige activiteiten die in het kader van het programmamanagement moeten worden uitgevoerd. Hieronder valt de inzet voor begeleiding van projecten in het proces van intake tot besluitvorming, voor financiële administratie en beheer, ondersteuning van de bestuurlijke structuur en overige secretariaatswerkzaamheden. Andere activiteiten hebben betrekking op informatievoorziening en publiciteit, evaluatie, onderzoek en de aanschaf van hard- en software voor management, monitoring en evaluatie.

Deze activiteiten vereisen een deskundig apparaat dat verantwoordelijk is voor alle uitvoerende programmabeheeractiviteiten. Door middel van dit apparaat werkt de beheersautoriteit samen met alle relevante gremia (zoals andere beheersautoriteiten, Comité van Toezicht, deskundigencommissies, certificeringsautoriteit, auditautoriteit, het lidstaatverantwoordelijke ministerie en de Europese Commissie). De beheersautoriteit staat met het programmabeheer ten dienste van alle doelgroepen van het programma.

Ten opzichte van de uitvoering in de programmaperiode 2007-2013 wordt nadrukkelijk de samenwerking tussen de vier beheersautoriteiten van de landsdelige EFRO-programma's in Nederland opgezocht. Hiermee wordt eenduidigheid in de uitvoering en duidelijkheid voor de begunstigde bereikt. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar deskundigheidsbevordering onder andere op de gebieden staatssteun, aanbesteding, monitoring en werkinstructies, geautomatiseerde systemen, gezamenlijke procedures en de communicatie uitingen.

Binnen deze doelstelling worden acties van de beheersautoriteit ondersteund die bijdragen aan het inhoudelijk, financieel en administratief beheer van het programma. In de eerste plaats gaat het daarbij om de personele bezetting van het programma, namelijk:

- bemensing van de uitvoeringsorganen van de beheersautoriteit van het programma,
- inschakeling van specialistische externe expertise of ondersteuning.

In hoofdlijnen vallen de volgende activiteiten van de uitvoering en organisatie van het programma onder deze prioriteit:

- ondersteuning van de beheersautoriteit, de deskundigencommissie(s) en het Comité van Toezicht,
- activiteiten gericht op programmering, projectacquisitie en projectselectie,
- instellen en toepassen van adequate procedures ten aanzien van (het voorkomen van) fraude, aanbesteden, staatssteun, etc.,
- ontwikkeling/aanschaf van (geautomatiseerde) administratieve systemen,
- financieel beheer en administratie van het programmabudget,
- controle en toezicht op de projecten,
- activiteiten op het gebied van marketing en communicatie,
- monitoring en evaluatie van de voortgang en realisatie van het programma,
- opstellen van rapportages en verslagen,
- deskundigheidsbevordering van de medewerkers van de beheersautoriteit.

Ten opzichte van de uitvoering in de programmaperiode 2007-2013 wordt nadrukkelijk de samenwerking met de beheersautoriteiten verbeterd. Deze verbetering ziet toe op de volgende onderdelen die allen leiden tot eenduidigheid in de uitvoering van de programma's en duidelijkheid voor de begunstigten:

- één gemeenschappelijk ICT-systeem waarmee uitvoering wordt gegeven aan de beheersing van de programma's;

- één gemeenschappelijke beschrijving van de Administratieve Organisatie en het bijpassende Controle en Beheersysteem;
- nauwe samenwerking wordt gezocht op het gebied van communicatie, opleiding, kennisuitwisseling en werkinstructies, waardoor eenduidigheid in de uitvoering wordt bereikt;
- MA's kunnen in verband met piekbelasting, ziekteverzuim e.d. een beroep doen op elkaars personeel;
- gezamenlijke trainingen en collegiale toetsing.

Instrumenten

Ter uitvoering van deze prioriteit bekostigt de beheersautoriteit inzet van eigen medewerkers, faciliteiten en systemen. Daarnaast zal de beheersautoriteit, in overeenstemming met de geldende aanbestedingsregels, diensten en/of leveringen inkopen.

Tabel 13 Outputindicatoren

ID	Indicator	meeteenheid	Doelwaarde (2023) optio-neel	Bron
1	Deelname voorlichtingsbijeenkomsten	aantal bedrijven/instellingen		OP monitoring/presentielijsten
2	Aantal jaarverslagen	jaarverslag		Jaarverslagen
3	Aantal fte	Medewerkers omgerekend naar fulltime equivalent		Jaarverslagen Stimulus
4	Gezamenlijk ICT-systeem met andere BA's	ICT-systeem		Interne gegevensverzameling
5	Gezamenlijke werkinstructie met de BA's ten behoeve van de begunstigden	werkinstructie		Interne gegevensverzameling
6	Communicatieplan	aantal		Interne gegevensverzameling
7	Evaluatieplan	aantal		Interne gegevensverzameling
8	Website	aantal		Interne gegevensverzameling

Tabel 14 Intervention fields

Technische assistentie	€ bedrag (totaal)
121. Voorbereiding, uitvoering, toezicht en inspectie	€ 4.090.574,02
122. Evaluatie en onderzoeken	€ 227.254,11
123. Informatie en communicatie	€ 227.254,11

Tabel 15 Financieringsvorm

Technische bijstand	€ bedrag (totaal)
01. Niet-terugvorderbare subsidie	€ 4.545.082,24
02. Terugvorderbare subsidie	€ 0
03. Ondersteuning door middel van financieringsinstrumenten: risico- en durfkapitaal of gelijkwaardig	€ 0
04. Ondersteuning door middel van financieringsinstrumenten: lening of gelijkwaardig	€ 0

Tabel 16 Territorial type

Technische bijstand	€ bedrag (totaal)
Code	
01. Grote stedelijke gebieden (dichtbevolkt > 50 000 inwoners)	€ 4.545.082,24

3. FINANCIERINGSPLAN

3.1 Specificatie toewijzing fondsen per programmajaar

Tabel 17 Jaartranches EU-bijdrage (in lopende prijzen, dus al geïndexeerd)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020
EFRO	€ 15.283.465	€ 15.589.444	€ 15.901.505	€ 16.219.747	€ 16.544.347	€ 16.875.433	€ 17.213.115	€ 113.627.056

Fonds: EFRO

Soort regio: 'Meer ontwikkeld'

3.2 Financieringsplan Operationeel Programma – overzicht per prioriteitsas

Tabel 18a financieel plan OP (in lopende prijzen, dus al geïndexeerd)

	EU-steun	Nationale Bijdrage	Nationale overheidsfinanciering	Nationale particuliere financiering	Totale financiering	Medefinancierings-percentage	EIB-bijdrage
	(1)	(2) = (3)+(4)	(3)	(4)	(5) = (1)+(2)	(6) = (1) / (5)	
Prioriteitsas 1 Innovatiebevordering (thema 1)	€ 74.993.856,96	€ 139.847.100,00	€ 45.814.600,00	€ 94.032.500,00	€ 214.840.956,96	34,91%	0
Prioriteitsas 2 Koolstofarme eco- nomie (thema 4)	€ 34.088.116,80	€ 63.572.000,00	€ 31.786.000,00	€ 31.786.000,00	€ 97.660.116,80	34,90%	0
Technische bijstand	€ 4.545.082,24	€ 4.545.082,24	€ 4.545.082,24	€ -	€ 9.090.164,48	50,00%	0
Totaal	€ 113.627.056,00	€ 207.964.182,24	€ 82.145.682,24	€ 125.818.500,00	€ 321.591.238,24	35,33%	0

Fonds: EFRO

Basis voor berekenen EU-bijdrage: totale in aanmerking komende kosten (total eligible costs)

Soort regio: 'Meer ontwikkeld'

4. BIJDRAGE AAN GEÏNTEGREERDE TERRITORIALE STRATEGIE

De middelen van het OP Zuid zijn geografisch niet vooraf gelabeld. Maar er is wel sprake van geografische concentratiepunten. In de eerste plaats zijn dat de regionale innovatiebrandpunten zoals die uit de hittekaarten in de RIS3 blijken: dat zijn bijvoorbeeld de campussen, waaronder Chemelot, de Automotieve Campus, de High Tech Campus en de Green Chemistry Campus.

In de tweede plaats zijn dat de grotere steden (Tripool, Brabantstad en de Z4) met hun kenniscentra en in de derde plaats de grote haven-/industriegebieden (o.a. Zeeuwse Havens, Moerdijk).

Bij koolstofarm is er in aanvulling daarop een focus op de gebouwde omgeving, dus met name gericht op steden en dorpen en niet (zozeer) op het landelijk gebied.

4.1 Inzet van ‘community-led local development’

niet relevant

4.2 inzet van geïntegreerde duurzame stedelijke ontwikkeling

niet relevant

4.3 Het gebruik van ITI's

niet relevant

4.4 De coördinatie met andere Europese en nationale fondsen op interregionaal niveau

De Verordening biedt ruimte om maximaal 15% van de OP-middelen aan te wenden voor landsdeeloverstijgende acties en projecten. Voor Zuid-Nederland is landsgrensoverschrijdende samenwerking met Vlaanderen, Wallonië en Duitsland en – in mindere mate – het Verenigd Koninkrijk van ten minste even groot belang als landsdeelovertijgende samenwerking binnen Nederland.

Zuid-Nederland maakt gebruik van deze mogelijkheid, en wendt maximaal 10% van de middelen aan voor projectbegunstigden buiten het landsdeel of het land.

Potentiele begunstigden zijn nog niet bekend maar vallen in dezelfde doelgroepen zoals beschreven in de specifieke investeringsprioriteiten, te weten het (georganiseerde) bedrijfsleven (SME's, grotere bedrijven) in de 7 topcluster en kennisinstellingen (indien relevant voor Zuid-Nederland) .

Algemene voorwaarden:

- Aantoonbare meerwaarde ten opzichte van samenwerking tussen actoren binnen het landsdeel. Bijvoorbeeld voor het aanwenden van specifieke technologie of expertise die binnen het landsdeel (nog) niet beschikbaar is.
- Vermijden overlap en het maximaliseren van synergie met andere programma's (met name Interreg A maar in mindere mate ook Interreg B)

5. BEHOEFTE ARME GEBIEDEN EN KWETSBARE GROEPEN

Niet relevant

6. BEHOEFTE GEBIEDEN MET NATUURLIJKE EN DEMOGRAFISCHE KWETSBAARHEDEN

Niet relevant

7. PROGRAMMA AUTORITEITEN EN BETROKKENHEID VAN PARTNERS

7.1 Aanwijzing van de programma autoriteiten

Tabel 23

Programma-autoriteiten	Organisatie	Verantwoordelijke functionaris
Beheerautoriteit	Provincie Noord-Brabant	CdK Provincie Noord-Brabant
Certificeringsautoriteit	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	Dhr. E.J. de Hilster (Manager Certificeringsautoriteit)
Auditautoriteit	Ministerie van Financiën – Auditdienst Rijk	Dhr. P.J.J. Vlasveld (Hoofd Auditautoriteit)
Instantie waaraan EC-betalingen doet	Provincie Noord-Brabant	Hoofd Stimulus Programmamanagement – programmacontroller EFRO

De beheerautoriteit draagt onder meer zorg voor adequate en proportionele anti-fraude-maatregelen. In de beschrijving van de Technische Bijstand is hier reeds kort op ingegaan.

7.2 Acties om de partners te betrekken in de voorbereiding en uitvoering van het programma

7.2.1 Rol van de partners in de voorbereiding en de uitvoering van het programma

1) Betrokkenheid van de partners in het voorbereidingsproces

Naar een gezamenlijk OP Zuid - coördinatie en samenwerking publieke partijen

Het Operationeel Programma Zuid-Nederland 2014 – 2020 is het resultaat van een intensief gezamenlijk voorbereidingsproces met participatie van alle regionale partners die een bijdrage kunnen leveren aan groei en werkgelegenheid in het landsdeel Zuid.

De regie lag bij de drie zuidelijke provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland. Zij werkten daarbij nauw samen met de vertegenwoordigers van de stedelijke netwerken in Zuid-Nederland: Eindhoven, Den Bosch, Tilburg, Breda en Helmond (B5), Heerlen, Maastricht, Sittard-Geleen en Venlo (L4) en Vlissingen, Middelburg, Goes, Terneuzen (Z4). In alle stadia van het voorbereidingsproces is bovendien nadrukkelijk samenwerking en dialoog gezocht met vertegenwoordigers van kennisinstellingen, het bedrijfsleven en andere overheden.

De belangrijkste fasen van het voorbereidingsproces

Een belangrijke eerste stap in de voorbereiding van dit Operationeel Programma was het opstellen van de gezamenlijke Houtskoolschets Zuid-Nederland “Schatgraven in eigen tuin”. Hierin zijn de hoofdlijnen van de inzet voor het nieuwe OP Zuid vastgelegd. Werkend vanuit de diverse provinciale ontwikkelagenda's zijn deze hoofdlijnen in nauw overleg met de regionale partners gedefinieerd in de periode van

medio 2011 tot medio 2012. Als onderdeel van dit proces zijn onder andere twee brede ‘stakeholders bijeenkomsten’ georganiseerd om met de partners uit het maatschappelijk veld de gezamenlijke koers uit te zetten. In bijlage 12.3 wordt uitgebreid stilgestaan bij de betrokken partijen in het voorbereidingsproces, waaronder ook de deelnemers van beide stakeholderbijeenkomsten.

Een tweede belangrijke stap in het voorbereidingsproces is het ontwerpen van de regionale investeringsstrategie voor slimme specialisatie (RIS3). Deze strategie schets de regionale focus en prioriteiten op het gebied van het versterken van innovatie en R&D in Zuid-Nederland. Daarmee legt de RIS3 het fundament voor de inzet van EFRO middelen in dit Operationeel Programma. Vanaf medio 2012 hebben vertegenwoordigers van de *triple helix* netwerkorganisaties, de drie provincies en de steden gezamenlijk de RIS3 voor Zuid-Nederland opgesteld (zie ook bijlage 12.3). In april 2013 is de RIS3 Zuid ‘De kunst van het Combineren’ bestuurlijk vastgesteld.

Eind 2012 zijn de samenwerkende partijen gestart met de inhoudelijke voorbereiding van het Operationeel Programma, op basis van de strategische lijnen in de RIS3 en de houtskoolschets. Binnen het kader van de Verordeningen hebben de partners gezamenlijk de inhoudelijke prioriteiten en focus van het OP aangebracht. Hierbij hebben diverse werkgroepen (voor de onderwerpen: JESSICA, JEREMIE, synergie met andere programma’s en koolstofarme economie) input verzorgd op de specifieke deelterreinen energie/koolstofarme economie en financiële instrumenten.

In dit proces is regelmatig afstemming geweest over de strategische en organisatorische contouren voor het EFRO programma met het Rijk, met de andere landsdelen en met de Europese Commissie. Daarbij is bijvoorbeeld ook op nationaal niveau overleg geweest over (onder meer) de afstemming met het nieuwe POP. Ook zijn de regionale stakeholders periodiek geraadpleegd om zeker te stellen dat het OP bij hun agenda voor de periode tot 2020 aansluit.

Betrokkenheid van de partners

Zoals hierboven al aangegeven, is de voorbereiding van het OP Zuid een proces van doorlopende samenwerking en afstemming tussen de vertegenwoordigers van alle geledingen van belanghebbenden die bij de uitvoering van het programma een rol kunnen spelen¹³.

Centrale principes bij het identificeren en betrekken van deze partners zijn geweest een goede afspiegeling van alle provincies en deelgebieden van Zuid-Nederland, en betrokkenheid van alle pijlers van de triple helix: het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en de overheden. Daarbij konden de coördinerende partijen voortbouwen op de bestaande netwerken en samenwerkingsverbanden tussen deze partijen die van oudsher gezamenlijk vorm geven aan de regionale strategieën en uitvoeringsprogramma’s in Zuid-Nederland. Belangrijke betrokken netwerken zijn onder andere de triple helix samenwerkingsverbanden Midpoint Brabant, Brainport en de Strategic Board Zuidwest-Nederland.

Vanuit het maatschappelijk middenveld is deelgenomen door onder meer sociale partners en milieuorganisaties. Andere partijen zijn hiertoe wel in de gelegenheid gesteld, maar hebben geen interesse getoond.

Verschillende acties zijn ondernomen om de participatie van deze partners in het proces te verzekeren.

In de begeleidingsgroep voor het opstellen van de RIS3 waren naast de drie Zuid-Nederlandse provincies ook de triple helix netwerkorganisaties uit de verschillende deelregio’s actief betrokken. In de projectgroep voor het opstellen van het OP was een vertegenwoordiger van de triple helix netwerkorganisaties

¹³ Dit sluit ook aan op de Europese ‘Code of conduct on Partnership’.

opgenomen. Daarnaast zijn diverse afstemmingssessies van deze projectgroep met de directies van de triple helix netwerken georganiseerd om input te verzamelen op het concept OP (zie ook bijlage 12.3).

Tevens is een permanente referentiegroep ingesteld van vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en de kennisinstellingen in alle provincies en deelregio's binnen Zuid-Nederland. Deze referentiegroep is op sleutelmomenten geconsulteerd over de belangrijkste bouwstenen van het nieuwe OP, te weten de voorgestelde hoofdlijnen van de houtskoolschets, de concept RIS3 en het concept Operationeel Programma. Procesmatig is er gedurende het opstellen van de RIS3 regelmatig contact geweest met het bedrijfsleven in brede zin. Deze RIS3-consultaties betreffen een bredere groep dan de referentiegroep voor het opstellen van het OP.

De uitkomsten van de interactie met de partners in de regio klinken op diverse punten door in dit OP. Vanuit het bedrijfsleven en de triple helix partners is in het proces veel draagvlak voor de ingezette lijn in het OP, omdat deze direct aansluit op de bestaande economische ontwikkelagenda's als Brainport 2020, de Strategische Agenda Zuidwest en andere programma's van de triple helix organisaties in Zuid-Nederland. Dit heeft – ook in relatie tot de verwachte beschikbare EFRO-middelen - mede geleid tot de gezamenlijke keuze voor een focus op een aantal specifieke topclusters. Vanuit de partners is verder nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de thematiek van de arbeidsmarkt/human capital agenda. Voor Zuid-Nederland als geheel gaat het hierbij met name om de beschikbaarheid van voldoende kundig en gespecialiseerde technisch opgeleide arbeidskrachten. Dit heeft geleid tot het formuleren van een specifiek doel op dit gebied in dit OP Zuid.

Een overzicht van alle partijen die betrokken zijn geweest bij de voorbereiding van dit OP is opgenomen in bijlage 12.3.

2) Rol van de partners in uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma

Op basis van een onderzoek naar de gewenste organisatiestructuur, waarbij onder meer de ervaringen uit de afgelopen programmaperiode zijn betrokken, is tot een aanpassing van de organisatiestructuur besloten.

De volgende gremia zijn betrokken in de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma:

- Comité van toezicht;
- Stuurgroep;
- Expertgroep;
- Programmasecretariaat.

Comité van Toezicht

Net als in de huidige periode en conform de Verordening komt er een Comité van Toezicht, dat een toezichthoudende rol krijgt. Het Comité van Toezicht wordt samengesteld in overeenstemming met artikelen 5 en 49 van Verordening (EG) 1303/2013.

Vertegenwoordigd zijn:

- Gouverneur Limburg (Vz.)
- Vertegenwoordiger Werkgevers
- Vertegenwoordiger Werknemers
- Vertegenwoordiger Steden

- Vertegenwoordiger Kennisinstellingen
- Vertegenwoordiger Milieuorganisaties
- Vertegenwoordiger Provincies
- Ministerie van Economische Zaken
- Vertegenwoordiger maatschappelijk middenveld

Voor de continuïteit zullen de vertegenwoordigers in het huidige CvT worden verzocht hun betrokkenheid door te zetten. Voor een aantal posities is een verschuiving nodig i.v.m. de balans tussen de drie provincies: beiden (vertegenwoordiger steden en vertegenwoordiger provincies) zullen vanuit Zeeland gevraagd worden. Het voorzitterschap verschuift van Noord-Brabant naar Limburg. Er wordt een lid toegevoegd namens het maatschappelijk middenveld.

Tot slot is de MA-rol versterkt met een directeur Europese programma's, deze zal ook aanschuiven bij het CvT en is nieuw (geen lid/stemrecht).

Stuurgroep

Er komt één Stuurgroep die meer strategisch/inhoudelijk gaat monitoren en die indien nodig voorstellen doet aan de MA om accenten in de uitvoering van het programma aan te brengen. De Stuurgroep krijgt dus een inhoudelijk-strategische sturingstaak en wordt – in afwijking van de vorige periode – niet meer gebruikt voor projectbeoordelingen. Conform de bij de Europese 'Code of Conduct' worden partners die een belangrijke rol hebben vervuld in de totstandkoming van dit OP ook betrokken in de strategische besluitvorming over de programmering.

Expertgroep

De manier van projectselectie wordt eveneens aangepast. Waarschijnlijk wordt het programma opgedeeld in verschillende tranches (calls of tenders), al dan niet met specifieke thematische aandachtsgebieden binnen de programmastrategie. De projectselectie vindt vervolgens plaats in twee stappen. De eerste stap bestaat uit een eligibiliteitstoets door het programmasecretariaat. De tweede stap uit een inhoudelijke en eventueel vergelijkende projectbeoordeling door een nader te benoemen expertgroep (met subgroepen voor verschillende thema's als dat nodig is). De samenstelling hiervan is nog niet bekend. Toekomstige leden worden gezocht op basis van de twee volgende eisen:

- Onafhankelijkheid: geen betrokkenheid bij aanvragers.
- Deskundigheid: inhoudelijke expertise op het/de terrein(en) van het programma.

De expertgroep wordt benoemd door het Comité van Toezicht.

Programmasecretariaat

Evenals in de huidige periode wordt een programmasecretariaat ingesteld. Gestreefd wordt naar een 'lean and mean' opzet met voldoende deskundigheid middels een (aangepaste) voortzetting van Stimulus.

Algemeen sturende principes voor selectie expertgroep

Voor de selectie van projecten wordt uitgegaan van een systeem op basis van een minimumscore op vooraf bepaalde kwaliteitscriteria en een beoordeling door een onafhankelijke expertgroep. Nadat projecten zijn getoetst aan de relevante vigerende beleidskaders worden deze voorgelegd aan de experts. Op basis van dit onafhankelijke advies zal de MA een formeel besluit nemen aan de hand van een uniform landelijk beoordelingssysteem.

In globale zin werkt de beoordeling als volgt, waarbij de detailinvulling volgt in het uniforme toetsingskader dat door de vier landsdelige OP's in Nederland gezamenlijk wordt opgesteld en gepubliceerd:

- Een project/aanvraag wordt technisch beoordeeld door de Managementautoriteit.
- Voor de inhoudelijke beoordeling van de kwaliteit van het project wordt een expertgroep ingesteld die advies geven op basis van een score op vooraf opgestelde criteria.
- Voor de leden van de adviescommissie wordt een profiel opgesteld en kunnen alle stakeholders kandidaten aandragen.
- Criteria waarop wordt beoordeeld zijn gebaseerd op vier basisuitgangspunten en worden in detail uitgewerkt in het toetsingskader. De uitgangspunten zijn: bijdrage aan de doelstellingen van het OP; kwaliteit van het project; marktpotentie en mate van innovativiteit. De weging kan verschillen per specifiek doel.
- De criteria zijn in principe voor heel Nederland gelijk. Eventuele afwijkingen worden gemotiveerd.

Bij het ten minste behalen van een nader vast te stellen minimale score of hoger wordt een positief advies verstrekt aan de managementautoriteit voor medefinanciering.

Aanvullend wordt opgemerkt dat de beheersautoriteit garandeert dat in het geval van ondersteuning van grote bedrijven, er geen substantieel banenverlies elders in de Unie optreedt als gevolg van deze steun.

De MA zal effectieve en proportionele maatregelen voor anti-fraude opnemen en daarmee gezamenlijk optrekken met de andere MA's. Essentiële onderdelen zijn het opstellen van anti-fraude beleid (inclusief maatregelen bij het opdoen van risico's en ter mitigering daarvan), aanstellen van een anti-fraude functionaris en een grondige risicoanalyse aan de hand van het EC systeem Arachne van toekomstige subsidieontvangers.

8. COORDINATIE TUSSEN FONDSEN

Landelijk overleg coördinatie tussen fondsen

De verantwoordelijke ministeries en decentrale overheden hebben gezamenlijk aan het opstellen van de OP's voor de vier fondsen gewerkt: EFRO, ESF, ELFPO (POP3) en EFMZV (Visserij). De mogelijkheden van synergie en samenhang tussen de fondsen zijn daarbij verkend. De volgende activiteiten zijn verricht:

- Bijeenkomsten van de projectleiders van de ESI-fondsen op Rijksniveau, in de voorbereiding van de Operationele Programma's 2014-2020, om elkaar te informeren over de stand van zaken van de programma's, en kennis uit te wisselen over fondsoverstijgende onderwerpen. Regelmatig zijn specialisten uitgenodigd voor een themasessie, zoals over ex-ante conditionaliteiten, ex-ante evaluaties en de stand van zaken van de programma's binnen Europese Territoriale Samenwerking.
- Er zijn regelmatig Technische sessies georganiseerd met de EFRO landsdelen, en nationale en Europese specialisten over onderwerpen uit de Operationele Programma's (zoals over indicatoren, de template van de Operationele Programma's onder het cohesiebeleid e.d.). Ook de fondsen ESF, EFMZV en ELFPO hebben hieraan deelgenomen om de kennisuitwisseling tussen de fondsen te bevorderen.
- Er is een aantal fondsoverstijgende werkgroepen ingericht met deelnemers van alle (voor dat onderwerp relevante) ESI-fondsen, over de onderwerpen:
 - Ex-ante evaluaties/monitoring/indicatoren
 - Financiële instrumenten
 - Community Led Local Development
 - Communicatie
 - Flatrates en suc's
 - Synergie
- Aanvullend hierop zijn binnen EFRO nog een aantal andere overlegverbanden opgesteld om de inhoudelijke afstemming tussen de nieuwe EFRO programma's op specifieke onderwerpen te borgen, zoals een begeleidingscommissie ex-ante evaluaties, de werkgroep indicatoren en de stuurgroep financiële instrumenten.

Er blijken inhoudelijke mogelijkheden voor synergie tussen de fondsen.

- Bij EFRO-POP kan binnen de thema's innovatie/versterken concurrentiekracht en koolstofarme economie vanuit de ketenbenadering (van wetenschappelijk onderzoek naar uitrol) gedacht worden aan onderwerpen als circulaire economie, energie uit biomassa, duurzame voedselketen, precisielandbouw en water. In alle landsdelen is in de S3 de topsector Agrofood als prioritaire sector geselecteerd. Soms aangevuld met de topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen. Vanuit deze keuze is vervolgens een koppeling gemaakt met POP. Tevens is verkend om de scheidslijn tussen EFRO en POP vast te stellen op de overgang van 'kennisontwikkeling'(nieuwe concepten), naar 'proeftuin/demonstrator'. Daarnaast is het mogelijk dat EFRO en POP projecten, indien opportuun, afzonderlijk en synchroon aan elkaar de gehele innovatieketen doorlopen.
- Bij EFRO-ESF is synergie onder andere te vinden op het thema duurzame inzetbaarheid van arbeid onder andere op het gebied van intersectorale scholing en werk-naar-werk. Dit thema wordt ook opgepakt in het Sociaal Akkoord, middels op te stellen sectorplannen. Daarvoor is € 600 mln. cofinanciering beschikbaar. Daarnaast worden in de G4 geïntegreerde territoriale investeringen mogelijk gemaakt, waarin EFRO en ESF investeringen samengaan. Ook leggen de concept OP's van Noord-Nederland en Zuid-Nederland de verbinding met het thema human capital agenda's. Bij EFRO & INTERREG (onderdeel grensoverschrijdende samenwerking) wordt synergie gezocht via inzet op de thema's innovatie en koolstofarme economie, en een ruimere gebiedsafbakening.

- Tussen POP & EFMZV is wellicht synergie mogelijk door toepassing van Community Led Local Development (CLLD/ voorheen Leader). Hiertoe is bij EFMZV nog niet besloten.

Van belang is dat de Operationele Programma's de mogelijkheid bieden om de bovengenoemde, en evt. andere vormen van synergie in de uitvoeringsperiode, op projectniveau, op te kunnen pakken. Belangrijke randvoorwaarden zijn hierbij:

- synergie is geen doel op zich, maar moet meerwaarde opleveren;
- synergie moet niet leiden tot een verzwaring van de administratieve- en uitvoeringslasten, ook niet voor de begunstigde;
- synergie mag geen risico's vormen voor de EU-conformiteit;
- synergie moet de toegankelijkheid van de fondsen voor de indiener verbeteren;
- de individuele fondsen kiezen nadrukkelijk zelf op welke thema's ze zullen inzetten;
- synergie moet uitvoerbaar zijn bij een centrale uitvoering van POP, ESF en EFMZV, en een decentrale uitvoering van EFRO.

Tijdens de partnerschapbijeenkomst van 4 juni 2013 is met ruim 200 aanwezigen gezocht naar samenhang en synergie tussen de fondsen, en met andere relevante beleidsterreinen. Hierover zijn en worden concrete afspraken gemaakt die doorwerken in de uitvoering.

Synergie-overleggen Zuid-Nederland

Aanvullend is in het landsdeel Zuid intensief gesproken over de mogelijkheden om synergievoordelen te realiseren door koppeling van de verschillende fondslijnen: EFRO (D2 en INTERREG, GLB/POP, Maritieme en Visserijfondsen en ESF. In samenspraak met de triple helix partijen is afgesproken de RIS3 strategie voor Zuid leidend te laten zijn voor de inzet van middelen uit de diverse fondsen ten behoeve van innovatie. Tevens zal waar mogelijk een koppeling worden gemaakt met Horizon 2020. Door de geconcentreerde inzet van innovatiemiddelen op basis van de RIS3 zal een maximaal rendement worden gerealiseerd op de inzet van middelen. Daarnaast is ook nagegaan hoe op basis van de RIS3 focus landsdeeloerschrijdend samenwerking kan worden gevonden voor de inzet van middelen. In Zuid is bepaald dat 10% van de EFRO middelen hiervoor kan worden ingezet. De RIS3 is tevens mede-bepalend voor de inzet van het landsdeel richting het European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing, dat heel goed aansluit op de maatschappelijke uitdaging 'gezondheid'.

Afstemming en coördinatie met ETC

Binnen en tussen de provincies werken de contactpersonen voor EFRO en Interreg nauw samen. De programmamanagers hebben onderling zicht op de ingediende projecten, waarmee zij zowel afbakening bewaken als synergie bevorderen. Via overeenkomsten in vertegenwoordiging (bijvoorbeeld binnen GS-portefeuilles en in Comité van Toezicht) hebben de beheersautoriteiten eveneens veel contact.

Voor INTERREG-A (Nederland-Vlaanderen, 2-Zeeën, Euregio Maas-Rijn en Nederland Duitsland) wordt tevens afgestemd met de gemeenschappelijke programmasecretariaten middels periodiek (halfjaarlijks) voortgangsoverleg, naast frequenter werkcontact.

Voor Interreg B en C vervult RVO de rol als nationaal contactpunt. RVO onderhoudt actieve contacten met de provincies, onder andere door diverse overlegorganen waarin provinciale vertegenwoordigers zijn betrokken.

Afstemming met het POP/LIFE

Binnen de drie provinciehuizen zijn de Europa-afdelingen verantwoordelijk voor de coördinatie tussen OP zuid en POP. De verantwoordelijken voor respectievelijk EFRO en POP werken meestal in hetzelfde team, wat afstemming eenvoudig maakt door dat een structurele plek in het teamoverleg te geven. Verder is er in de drie provinciehuizen ambtelijke capaciteit gereserveerd om kansen in en mogelijkhe-

den van Europese programma te benutten, waarbij ook de samenhang tussen het OP Zuid EFRO en bijvoorbeeld LIFE en Cosme voldoende aandacht krijgt.

Afstemming met relevante nationale financieringsinstrumenten

In de nationale context is door de samenwerkende partijen in het landsdeel Zuid zorg gedragen voor een optimale afstemming van de investeringsprioriteiten van het Operationeel Programma met nationale en regionale financieringsinstrumenten. De basis hiervoor is gelegd door een onderzoek naar de kapitaalstructuur in Zuidoost-Nederland (Noord-Brabant en Limburg) dat door Brainport Development is uitgevoerd. Hieruit kwam naar voren dat er hiaten in de nationale en regionale financieringsinstrumenten voor bedrijven zitten, en dat deze met name in de pre-seed en de seedfase van de productlevenscyclus vallen. Het OP-Zuid speelt op de geconstateerde lacunes in door in investeringsprioriteit 1B2 het valorisatievermogen van het MKB te versterken. De nadruk ligt hier met name op de pre-seed en seed fase.

Daarnaast is in het ontwerp van het OP-Zuid intensief gewerkt aan synergie en complementariteit met het landelijk topsectorenbeleid – en binnen de topsectoren specifiek met de opgestelde innovatiecontracten en human capital agenda's. Alle drie de internationale topclusters uit de RIS3 – High tech systemen en materialen, chemie en agrofood – zijn geïdentificeerd als landelijke topsectoren. Daarnaast is de keuze van het landsdeel voor de clusters biobased, lifescience, logistiek en maintenance ondersteunend voor en aanvullend op de landelijke topsectoren.

Tenslotte is er een link tussen het OP-Zuid en nationale innovatiegerichte subsidieregelingen zoals de WBSO voor speur- en ontwikkelingswerk binnen bedrijven. De stimulering binnen het OP sluit hier bewust op aan, aangezien investeringsprioriteit 1B2 de post-onderzoeksfase ondersteunt.

Afstemming met andere EU-instrumenten: *Horizon 2020, , the Connecting Europe Facility, COSME, Erasmus for All, Asylum and Migration Fund, Programme for Social Change and Innovation*

Vanwege de sterke focus van het Operationeel Programma op de thema's innovatie en koolstofarme economie zijn Horizon 2020 (onderzoek en innovatie), COSME (competitiviteit van SME's), en het nieuwe EASI (EU programme for Employment and Social Innovation) de meest relevante Europese programma's waarmee het OP-Zuid dient te stemmen.

Het Operationeel Programma is grotendeels complementair aan Horizon 2020, waar de focus ligt op grootschalige onderzoeksprogramma's voor vooraanstaande bedrijven en onderzoeksinstituten. Het OP legt in investeringsprioriteit 1B2 bewust de nadruk op de fase post-research en vertaling van het onderzoek naar marketable products (valorisatie) waar uitdagingen liggen op het vlak van financiering en businesscapaciteiten. Daarnaast zoekt investeringsprioriteit 1B1 expliciet de verbreding en de aansluiting van het midden- en kleinbedrijf in grotere, kennisintensieve samenwerkingsverbanden die in Horizon 2020 gesteund worden.

Het nieuwe COSME programma beoogt de competitiviteit van SME's te verbeteren en steunt transnationale projecten op het gebied van ondernemerschap, het bereikbaar maken van financiering (accessibility) en ondersteunende diensten voor SME's. Het Operationeel Programma biedt tevens financiering voor de valorisatie van producten en heeft een duidelijke SME-focus. Er ligt dus een duidelijke link met COSME en er liggen mogelijkheden tot synergie van beide programma's. Deze kunnen in de uitvoering van het programma ook worden aangeduid aan aanvragers die een uitdaging met een transnationale dimensie hebben.

Het nieuwe EASI programma is sterk policy-georiënteerd en richt zich o.a. op arbeidsmarkthervormingen en toepassing van de Europese horizontale principes in arbeidsmarktbeleid. De investeringsprioriteit 1B31 beoogt kleinschaligere en gerichte interventies die als doel hebben de mismatches op de arbeidsmarkt aan te pakken, als maatregel om het innovatiesysteem te versterken. Het OP is daarom qua scope en ambitie aanvullend op EASI.

De managementautoriteiten van de vier ESI-fondsen en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), als uitvoerder of national contact point voor o.a. H2020, LIFE en COSME, treden met elkaar in overleg om de noodzakelijke samenwerking en afstemming tussen de relevante 'back offices', ook tijdens de uitvoering, te garanderen. Dit teneinde de projectindieners te ontzorgen en te faciliteren zodat op projectniveau synergie tussen de fondsen gerealiseerd kan worden. Het ministerie van Economische Zaken is proceseigenaar, maar werkt hierbij nauw samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en de managementautoriteiten. De hier opgenomen beschrijving is aanvullend op hetgeen over synergie, samenwerking en coördinatie tussen EFRO en Horizon2020 is opgenomen in de partnerschapsovereenkomst.

Het moet mogelijk worden dat:

- projectindieners die zich melden bij een "verkeerd" loket door middel van een warme overdracht (geen "van het kastje naar de muur") worden begeleid naar de juiste managementautoriteit;
- projectvoorstellen die zich op het grensvlak van een of meerdere fondsen en/of landsdelen bevinden in onderling overleg tussen de managementautoriteiten worden toegewezen aan de juiste managementautoriteit, zonder dat de indiener hiermee wordt belast;
- Bij de beoordeling van projectvoorstellen wordt gekeken of deze direct of in een eventuele vervolgfase via of samen met een ander fonds verder gebracht kunnen worden.

Uitgangspunten bij deze uitwerking zijn:

- Er komt een op de begunstigende gerichte, gezamenlijke portal op www.europaomdehoek.nl;
- Iedere managementautoriteit heeft een contactpersoon die voldoende kennis heeft van andere fondsen om een aanvraag met een brede blik te kunnen beoordelen. Andere medewerkers in de front office dienen basale kennis te hebben van de andere fondsen via training of nog op te stellen factsheets;
- De bovengenoemde contactpersonen vormen op regionaal niveau een netwerk dat actief informatie, projectaanvragen etc. met elkaar deelt en elkaars aanspreekpunt is voor vragen over het desbetreffende fonds. Deze regionale netwerken komen regelmatig bij elkaar;
- Eenmaal per jaar ontmoeten de verschillende regionale netwerken en fondsen elkaar op nationaal niveau;
- Bij alle bovenstaande punten dient de gevraagde inzet, capaciteit en het tijdsbeslag in verhouding dient te staan tot de overige werkzaamheden van de managementautoriteit en proportioneel tot het beoogde doel.

Dit alles moet resulteren in het actief delen van informatie, kennisuitwisseling, gezamenlijke communicatie/voorlichting, wederzijds leren over projectbeoordeling en het delen van informatie over hoe de regio's presteren.

9. EX ANTE CONDITIONALITEITEN

In dit hoofdstuk komen punten aan de orde die randvoorwaardelijk zijn voor het programma en die ofwel al vooral dan wel tijdens de rit in orde moeten komen.

9.1 Identificatie van relevante ex ante conditionaliteiten en indicatie of deze vervuld zijn

Tabel 24 Ex ante conditionaliteiten en toelichting daarop

Voorafgaande voorwaarden	Prioritaire assen waarop de voorwaarde van toepassing is	Aan exantevoorwaarde Voldaan (ja/nee/deels)
T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	1 Innovatiebevordering	Ja
G.1 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de antidiscriminatiewetgeving van de Unie en beleid op het gebied van ESIfondsen.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja
G.2 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de wetgeving inzake gendergelijkheid van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja
G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VNVerdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESIfondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja
G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja
G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	1 Innovatiebevordering 2 koolstofarme economie 3 Technische bijstand	Ja

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	1 - Er bestaat een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie die:	Ja	Zie bijlage voor de S3 van Zuid-Nederland	
T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	2 - is gebaseerd op een SWOT-analyse of soortgelijke analyse om de middelen te concentreren op een beperkt aantal prioriteiten voor onderzoek en innovatie;	Ja	Zie bijlage voor S3 Zuid-Nederland.	
T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	3 - maatregelen schetst om particuliere OTO-investeringen te stimuleren;	Ja	Zie bijlage voor S3 Zuid-Nederland.	

T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	4 - een bewakingssysteem bevat	Ja	Zie bijlage voor S3 Zuid-Nederland en zie Partnerschapsovereenkomst pagina 131.	Het Centraal Bureau voor de Statistiek zal in Nederland de monitoring van de RIS-3 strategieën verzorgen. De basis van de indicatoren die het CBS voor het OP zal meten, vormt de landelijke monitor Topsectoren 2010. Deze monitor is in 2012 door het CBS gepubliceerd. De regionale meeting vindt tweejaarlijks plaats. De verslagjaren zijn 2014, 2016, 2018, 2020 en 2022.
T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	5 - Er is een kader goedgekeurd waarin beschikbare budgettaire middelen voor onderzoek en innovatie wordt geschetst	Ja	Middelen in de Rijksbegroting, Het Nationaal Hervormingsprogramma 2013 geeft op pagina 17 een meerjarenoverzicht van beschikbare (Rijks-)middelen voor innovatie en onderzoek. Tevens zijn regionale middelen en fondsen in beeld gebracht.	Bij dit OP is een bijlage gevoegd met een overzicht van regionale en nationale middelen voor innovatiebevordering.
G.1 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de antidiscriminatiewetgeving van de Unie en beleid op het gebied van ESIfondsen.	1 - Regelingen in overeenstemming met het institutionele en juridische kader van de lidstaten voor de betrokkenheid van de instanties die verantwoordelijk zijn voor de bevordering van gelijke behandeling van alle personen bij de voorbereiding en uitvoering van programma's, waaronder het verstrekken van advies over de gelijkheid in ESIfondsgerelateerde activiteiten	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti-discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	

G.1 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de antidiscriminatiewetgeving van de Unie en beleid op het gebied van ESIfondsen.	2 - Regelingen voor de opleiding van het personeel van de instanties die betrokken zijn bij het beheer en de controle van de ESIfondsen, op het gebied van antidiscriminatiewetgeving en -beleid in de Unie.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	
G.2 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de wetgeving inzake gendergelijkheid van de Unie en beleid op het gebied van ESIfondsen.	1 - Regelingen in overeenstemming met het institutionele en juridische kader van de lidstaten voor de betrokkenheid van de instanties die verantwoordelijk zijn voor gendergelijkheid bij de voorbereiding en uitvoering van programma's, waaronder het verstrekken van advies over de gelijkheid in ESIfondsgerelateerde activiteiten.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	
G.2 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de wetgeving inzake gendergelijkheid van de Unie en beleid op het gebied van ESIfondsen.	2 - Regelingen voor de opleiding van het personeel van de instanties die betrokken zijn bij het beheer en de controle van de ESIfondsen, op het gebied van wetgeving en beleid van de Unie voor gendergelijkheid en gendermainstreaming.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VNVerdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.	1 - Regelingen in overeenstemming met het institutionele en juridische kader van de lidstaten voor de raadpleging en betrokkenheid van de instanties die belast zijn met de bescherming van de rechten van personen met een handicap of representatieve organisaties van personen met een handicap en andere belanghebbenden, bij de voorbereiding en uitvoering van programma's.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	
G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VNVerdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.	2 - Regelingen voor de opleiding van het personeel van de autoriteiten die betrokken zijn bij het beheer en de controle van de ESI-fondsen op het gebied van het toepasselijke nationale en EU-recht en -beleid voor arbeidsongeschiktheid, met inbegrip van de toegankelijkheid en de praktische toepassing van de UNCRPD, zoals weerspiegeld in de Unie en de nationale wetgeving, in voorkomend geval.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	
G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VNVerdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.	3 - Regelingen ter waarborging van toezicht op de uitvoering van artikel 9 van de UNCRPD in verband met de ESI-fondsen, bij de voorbereiding en uitvoering van de programma's	Ja	De algemene ex ante conditionaliteiten anti discriminatie, gelijkheid en toegankelijkheid zijn in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	

G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-regels voor overheidsopdrachten via de geëigende mechanismen.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteit aanbesteden is in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's, met name in de Europese richtlijnen en de Nederlandse Aanbestedingswet. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	2 - Regelingen die voor transparante aanbestedingsprocedures zorgen.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteit aanbesteden is in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's, met name in de Europese richtlijnen en de Nederlandse Aanbestedingswet. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	3 - Regelingen voor opleiding en informatieverbreiding ten behoeve van personeel dat bij de tenuitvoerlegging van de ESI-fondsen betrokken is.	Ja	Er wordt voorlichting met betrekking tot aanbesteding gegeven door de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanbesteden), PIANOo Expertisecentrum Aanbesteden (www.pianoo.nl) en Europa Decentraal (www.europadecentraal.nl). Specifiek voor EFRO dragen de beheersautoriteiten zorg voor voldoende capaciteit en adequaat kennisniveau binnen hun organisatie over de regelgeving omtrent overheidsopdrachten.	

G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	4 - Regelingen om de administratieve capaciteit voor de tenuitvoerlegging en toepassing van de regels van de Unie inzake overheidsopdrachten te waarborgen.	Ja	De beheersautoriteiten van EFRO dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau binnen hun organisaties voor de uitvoering en toepassing van Unie wetgeving inzake overheidsopdrachten. De auditautoriteit beoordeelt jaarlijks de management & control systemen mede hierop. Ook maken overheidsopdrachten deel uit van de kennisdeling met andere beheersautoriteiten.	
--	---	----	--	--

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Regelingen voor de doelmatige toepassing van de staatssteunregels van de Unie.	Ja	De beheersautoriteiten dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau voor de uitvoering en toepassing van de Unie-wetgeving inzake staatssteun. Er is binnen het Ministerie van Economische Zaken het Centraal Overleg Staatssteun ingericht. Toezicht door de auditautoriteit. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	De staatssteunverplichtingen zijn nader geborgd in nationale subsidiereggeving, door de toekenning van bevoegdheden aan het bevoegd gezag met betrekking tot wijziging en intrekking van een subsidiebesluit bij strijd met de staatssteunregels. Een voorbeeld hiervan vormt artikel 7 van de Kaderwet EZ-subsidies (Staatsblad 1996, 180, raadpleegbaar via: wetten.overheid.nl/ BWBR0007919). In de Nationale Wet houdende regels omtrent de uitvoering van Europese verordeningen inzake financiële bijdragen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (ook wel: Uitvoeringswet EFRO, Kamerstukken II 2013-14, 33 735, nummer 2, Raadpleegbaar via: zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33735-2.html) is opgenomen dat de voor subsidieverlening bevoegde autoriteit bij strijdigheid met (onder meer) de staatssteunregels een subsidieverlening kan weigeren, een subsidie lager vaststellen en een subsidieverlening of – vaststelling intrekken of ten nadele van de ontvanger wijzigen (artikel 10).

G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	2 - Regelingen voor opleiding en informatieverbreiding ten behoeve van personeel dat bij de tenuitvoerlegging van de ESI-fondsen betrokken is.	Ja	De beheersautoriteiten dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau voor de uitvoering en toepassing van de Unie-wetgeving inzake staatssteun. Er is afbinnen het Ministerie van Economische Zaken het Centraal Overleg Staatssteun ingericht. Toezicht door de auditautoriteit. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	De beheersautoriteit geeft – in aanvulling op de hiernaast genoemde waarborg – uitvoering aan de haar toekomende afspraken uit de partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies, verzorgt zij (deelname aan) opleidingen training. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de beheersautoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.
G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	3 - Regelingen om de administratieve capaciteit voor de tenuitvoerlegging en toepassing van de regels van de Unie inzake staatssteun te waarborgen.	Ja	De beheersautoriteiten dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau voor de uitvoering en toepassing van de Unie-wetgeving inzake staatssteun. Er is afbinnen het Ministerie van Economische Zaken het Centraal Overleg Staatssteun ingericht. Toezicht door de auditautoriteit. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	De beheersautoriteit geeft – in aanvulling op de hiernaast genoemde waarborg – uitvoering aan de haar toekomende afspraken uit de partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies, verzorgt zij (deelname aan) opleidingen training. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de beheersautoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.

G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	1 - Regelingen voor de doelmatige toepassing van Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad (MEB) en van Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad (SMEB).	Ja	Richtlijnen 2011/92/EU en 2011/42/EU zijn in Nederland geïmplementeerd in de Wet milieubeheer (hoofdstuk 7, raadpleegbaar via http://wetten.overheid.nl/BWBR0003245) en het Besluit milieueffectrapportage (raadpleegbaar via http://wetten.overheid.nl/BWBR0006788).	
G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	2 - Regelingen voor opleiding en informatieverbreiding ten behoeve van personeel dat bij de tenuitvoerlegging van de MEB- en SMEB-richtlijnen betrokken is.	Ja	Zie partnerschapsovereenkomst. De beheersautoriteit geeft uitvoering aan de haar toekomende afspraken uit de partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de beheersautoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.	

G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	3 - Regelingen om een toereikende administratieve capaciteit te waarborgen.	Ja	Zie partnerschapsovereenkomst. De beheersautoriteit geeft uitvoering aan de haar toekomstige afspraken uit de partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de beheersautoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.	
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	1 - Regelingen voor de tijdige verzameling en aggregatie van de statistische gegevens met de volgende elementen: de identificatie van bronnen en mechanismen voor statistische validering.	Ja	Zie onderdeel 2A van het Operationeel Programma en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3 (bijlage).	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. De bronnen voor de dataverzameling zijn bij iedere indicator benoemd. Voor de resultaatindicatoren worden deze bronnengevormd door bestaande indicatoren van statistisch valide en constante metingen door gerenommeerde instanties. Waar bestaande bronnen momenteel nog enkel op landelijk niveau beschikbaar zijn, wordt een opdracht aan het CBS gegeven deze te regionaliseren (zie ook T.01.1 onderdeel 4).

G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	2 - Regelingen voor de tijdige verzameling en aggregatie van de statistische gegevens met de volgende elementen: regelingen voor publicatie en openbare toegankelijkheid van de geaggregeerde gegevens.	Ja	Zie onderdeel 2A van het Operationeel Programma en de separate beschrijvingen conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3 (bijlage).	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. Publieke beschikbaarheid van data is gewaarborgd door voor de resultaatindicatoren aansluiting te kiezen bij data van publieke statistische instanties, zoals CBS en Eurostat. De broninformatie is derhalve reeds openbaar beschikbaar. Publicatie van de voortgang, op basis van analyse van de geaggregeerde data, vindt plaats door middel van het jaarlijks verslag over de uitvoering van het programma dat wordt gepubliceerd op de website van het programma. Ook evaluaties (voorzien in landelijke samenwerking) zullen worden gepubliceerd via de website.

G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	3 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de selectie van resultaatindicatoren voor elk programma, met informatie over de verantwoording voor de keuze van beleidsinitiatieven die door het programma worden gefinancierd.	Ja	Zie onderdeel 2A van het Operationeel Programma en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3 (bijlage).	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatsindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. De interventielogica is uiteengezet in onderdeel 2.a van dit OP en ligt aan de basis van de selectie van resultaats- en outputindicatoren. Door middel van de principes voor selectie van concrete acties, vermeld in dit OP, waarborgt de beheersautoriteit dat uitsluitend projecten worden gesteund die bijdragen aan de beoogde resultaten van het OP.
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	4 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de vaststelling van doelstellingen voor deze indicatoren.	Ja	Zie onderdeel 2A van het Operationeel Programma en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3 (bijlage).	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatsindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. Voor iedere indicator zijn doelwaarden gesteld. Nadere motivatie voor deze doelwaarden is opgenomen in separate bijlage inzake de indicatoren.

G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	5 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de consistentie van elke indicator aan de volgende vereisten: robuustheid en statistische validering, een duidelijke normatieve interpretatie, responsiviteit ten opzichte van beleid, tijdige verzameling van gegevens.	Ja	Zie onderdeel 2A van het Operationeel Programma en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3 (bijlage).	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatsindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. De ex-ante-evaluator heeft geoordeeld dat daarmee een voldoende basis is gecreëerd. In overleg met de EC zijn de indicatoren en doelwaarden nog aangescherpt.
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	6 - Procedures worden vastgesteld om te waarborgen dat voor alle uit het programma gefinancierde concrete acties een doeltreffend systeem van indicatoren wordt vastgesteld	Ja	Bij de selectie van projecten zal de beheersautoriteit indicatoren op projectniveau in ogenschouw nemen. De beheersautoriteit biedt op dit onderwerp informatie en begeleiding aan aanvragers / begunstigen om het effectieve systeem van de indicatoren, die limitatief zijn opgenomen in onderdeel 2.A, te waarborgen.	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatsindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. De meest direct meetbare relatie tussen projecten en programma-resultaten ligt in de output-indicatoren. De verantwoording van deze indicatoren maakt onderdeel uit van de voorwaarden die aan alle gesteunde projecten worden opgelegd. De beheersautoriteit ziet toe op adequate rapportage door alle projecten. Het hanteren van een effectief systeem van indicatoren door alle projecten wordt daarmee gewaarborgd.

9.2 Beschrijving van de acties om aan de ex ante conditionliteiten te voldoen

Alle ex ante conditionaliteiten van tabel 24 zijn vervuld. Dat betekent dat er geen acties nodig zijn. De tabellen 25 en 26 blijven daarom leeg.

Table 25: Actions to fulfil applicable general ex-ante conditionalities

General ex-ante conditionality	Criteria not fulfilled	Actions to be taken	Deadline (date)	Bodies responsible
--------------------------------	------------------------	---------------------	-----------------	--------------------

Table 26: Actions to fulfil applicable thematic ex-ante conditionalities

Thematic ex-ante conditionality	Criteria not fulfilled	Actions to be taken	Deadline (date)	Bodies responsible
---------------------------------	------------------------	---------------------	-----------------	--------------------

10. VERLAGEN ADMINISTRATIEVE LASTEN VOOR BEGUNSTIGDEN

Concrete voornemens inzake verlichting administratieve lasten

De afgelopen programmaperiodes zijn door begunstigden de administratieve lasten van het uitvoeren van een project gefinancierd met EFRO subsidie als zwaar beoordeeld. In veel gevallen is een tot op detail uitgewerkte onderbouwing van kosten noodzakelijk om daadwerkelijk voor subsidie in aanmerking te kunnen komen. Voor de programmaperiode 2014-2020 is de doelstelling van de Management Autoriteit (MA) – i.c. de Provincie Brabant - om daar waar mogelijk zorg te dragen voor lastenverlichting voor de begunstigden. Aangezien vooral het onderbouwen van uurtarieven als administratieve last wordt gezien, is door de (gezamenlijke) MA's ter voorbereiding op de periode 2014-2020 gewerkt aan een vereenvoudigde wijze van onderbouwen van het uurtarief. Daarbij is aansluiting gevonden bij de mogelijkheid die in de verordening wordt geboden om gebruik te maken van *flatrate* tarieven en *standard unit costs*. Concreet heeft deze voorbereiding geleid tot:

- Een vast percentage van de directe loonkosten toe te passen als opslag voor sociale lasten. Deze mogelijkheid betekent dat begunstigden het percentage opslag sociale lasten niet meer afzonderlijk hoeven te onderbouwen;
- Een vast percentage van de subsidiabele directe loonkosten (inclusief opslag voor sociale lasten) voor overheadkosten. Deze flatrate betekent dat een aparte onderbouwing van de overheadkosten niet meer noodzakelijk is;
- De mogelijkheid om in geval van een van rijkswege erkend IKS tarief – goed te keuren door AgentschapNL- ook in EFRO projecten toe te passen. De aannemelijkheid van de methodiek wordt vooraf door AgentschapNL getoetst en achteraf op het niveau van de uurtarieven gecontroleerd door de (huis)accountant. Deze tarieven worden veelvuldig toegepast in andere onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten, gefinancierd via AgentschapNL, en voorkomen dat begunstigden specifiek voor een EFRO project een separate onderbouwing van het uurtarief dient te bepalen;
- Het in geval van participatie van rijksoverheidsdiensten in een project kunnen toepassen van de tarieven gebaseerd op de Handleiding overheidstarieven.

E-cohesion

Ten slotte zal er sowieso voor alle betreffende fondsen administratieve lastenverlichting worden bereikt door toepassing van e-cohesion. Hierbij moet worden aangetekend dat in Nederland e-cohesion al redelijk ver is gevorderd.

Voor e-cohesion is relevant dat de vier voor EFRO (beoogde) Managementautoriteiten afgesproken hebben in 2014-2020 met één ICT systeem te gaan werken. De invoering van één ICT systeem vergt zorgvuldige voorbereiding. Deze voorbereiding is in de 2e helft van 2012 gestart.

Naast invoering van één ICT systeem hebben de vier Managementautoriteiten van EFRO afspraken over samenwerking en uniformering van werkwijze vastgelegd in een convenant. Deze afspraken betreffen onder meer:

- Optimaal gebruik maken van de simplificatiemogelijkheden van de verordeningen.
- Uniforme criteria en procedures voor uitvoering van de Operationele Programma's.
- Geen aanvullende eisen en voorwaarden bovenop de relevante wettelijke regelingen.
- Gelijkschakeling van de aanvraagprocedures, wijze en hoogte van bevoorschotting en de verantwoordingsprocedure tussentijds en aan het einde van het project.

Primaire doelstelling van het convenant tussen de vier Managementautoriteiten is het beheersen van de uitvoeringsrisico's en het niet overschrijden van het toegestane foutpercentage van 2%. Dit vraagt onder andere om optimale benutting van de opgebouwde kennis en ervaring en een verdere kennisuitwisseling tussen de MA's, uniformering van de werkwijze en de daarbij behorende ICT. De verwachting is dat hiermee ook de administratieve lasten voor begunstigden en de uitvoeringskosten van betrokken overheden/autoriteiten in positieve zin zijn gediend.

De vier Nederlandse beheersautoriteiten EFRO hebben een convenant gesloten en werken samen aan uniformering van voorwaarden en procedures. Dit betekent onder andere één AO beschrijving, één ICT-systeem en één landelijk vastgestelde set van beoordelingscriteria. Ook door de verdere invoering van e-cohesie zullen de lasten voor begunstigden afnemen.

Ten aanzien van de administratieve lastenverlichting kan ten slotte opgemerkt worden dat door de inrichting van een nieuwe governance structuur (zie sectie 7) een actieve dienstverlening wordt gegeven waarbij het nadrukkelijk het streven is dat door de subsidiebegunstigden minder last zal worden ervaren. Hierbij is nadrukkelijk het streven verbindingen te leggen met andere programma's en het zogenaamde "multifunding" inhoud te geven. Door de nieuwe inrichting zal de periode voor het afgeven van beschikkingen ook omlaag gebracht kunnen worden.

De aanpassingen in procedures en systemen zullen gereed zijn ten tijde van de openstelling van het programma.

11. HORIZONTALE PRINCIPES

11.1 Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling komt terug binnen (alle) prioriteiten van het Operationeel Programma. Er is gekozen voor het inzetten van de EFRO middelen op innovatiebevordering (thema 1) en de overgang naar een koolstofarme economie (thema 4).

Thema 1: Innovatie

Innovatie vormt de sleutel tot slimme en duurzame groei (Europe 2020 strategie). Voor het landsdeel Zuid geldt dat innovatiebevordering het centrale thema is in de regionaal economische strategieën zoals die zijn gebundeld in de RIS3. Landsdeel Zuid kiest voor focus gericht op internationale topclusters (Agrofood, High-tech systems en materialen, Chemie en Materialen) en nationale topclusters (Life Sciences & Health, Biobased Economy, Logistiek en Maintenance) met internationale potentie. De inzet van OP Zuid is niet gericht op het versterken van R&D in de topclusters zelf; die clusters zijn sterk in hun eigen product-markt-combinaties en investeren miljarden per jaar aan research en development. Maar in de crossovers tussen die topclusters, gericht op de in de RIS3 geformuleerde maatschappelijke uitdagingen. Op deze manier draagt innovatiebevordering niet alleen bij aan de uitdaging van een innovatiebevorderend ondernemingsklimaat, maar kan binnen dit thema ook worden bijgedragen aan een grotere eco-efficiëntie en daarmee aan de uitdaging om de (fysieke) efficiëntie en productiviteit te versterken. Innovatie binnen/met de (inter) nationale topclusters hightech systems en materialen, chemie, agrofood en biobased economy kan ook bijdragen aan verhoging van eco-efficiëntie en groei van het aandeel hernieuwbare energie.

Thema 4: Koolstofarme economie

Nederland (en ook Zuid-Nederland) blijft achter op het vlak van zowel duurzame energieproductie als energie-efficiëntie. De introductie van vernieuwende technieken en processen, evenals het naar de praktijk brengen van state of art bestaande technieken (slimme uitrol) is een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van de gestelde energie- en CO₂ doelen. De focus is gericht op de gebouwde omgeving. De gebouwde omgeving is goed voor circa 40% van de totale energieconsumptie in Nederland (Topsector Energie, TKI EnerGO, 2013). Ze heeft bovendien een groot potentieel voor CO₂ reductie door de introductie van innovatieve technieken en instrumenten voor duurzame energieopwekking, opslag, distributie en besparing. Het gaat daarbij om de gebouwde omgeving in brede zin: het gebouw en daaraan gekoppelde energiesysteem.

Beoordeling projecten

Om een doeltreffende en doelmatige besteding van de beschikbare EFRO middelen te garanderen, worden projectinitiatieven die aanspraak willen maken op deze middelen objectief beoordeeld en tegen elkaar afgewogen aan de hand van een toetsingskader dat door het Comité van Toezicht zal worden vastgesteld bij de start van het programma. De relatief best scorende initiatieven worden geselecteerd. Tevens wordt in het toetsingskader een minimum kwaliteitseis bepaald waaraan projectvoorstellen dienen te voldoen om in aanmerking te komen voor ondersteuning vanuit EFRO.

In dit toetsingskader worden vanzelfsprekend de subsidiabiliteitscriteria opgenomen die zijn beschreven in de Algemene Verordening voor de Structuurfondsen en de Verordening voor het EFRO. Ook zullen belangrijke horizontale uitgangspunten van het EU-beleid worden verankerd, zoals gelijkheid tussen mannen en vrouwen, duurzaamheid, en non-discriminatie. Als er naast deze algemene communautaire

voorschriften op nationaal niveau aanvullende subsidiabiliteitsregels worden vastgesteld, dan zullen ook deze in het toetsingskader worden opgenomen. Daarnaast zal dit toetsingskader een set selectiecriteria bevatten waaraan projecten moeten voldoen.

Op projectniveau wordt elk project getoetst aan het triple-P-duurzaamheid (people, planet, profit) volgens de TELOS-methode. Met deze toets wordt verzekerd dat projecten aan de uitgangspunten van duurzame ontwikkeling voldoen. In de TELOS-methode worden projecten op een breed scala van duurzaamheidsfactoren getoetst, waarbij verzekerd is dat de thema's van Artikel 97 (7) a (te weten: milieubeschermingseisen, efficiënt gebruik van hulpbronnen, matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, herstelvermogen voor rampen, risicopreventie en risicobeheer) worde afgedekt.

11.2 Gelijke kansen en anti-discriminatie

In algemene zin wordt bij de voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering van de operationele programma's gelijke kansen en non-discriminatie gewaarborgd door artikel 1 van de Grondwet en de uitwerking ervan in de Algemene Wet Gelijke Behandeling. De laatste voorziet er in dat er gelijke behandeling is en bescherming tegen discriminatie op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht nationaliteit, hetero- of homoseksuele geaardheid of burgerlijke staat. Voorts verbiedt de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, het maken van direct en indirect onderscheid tussen mensen op grond van handicap of chronische ziekte. De Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij arbeid verbiedt het maken van onderscheid op grond van leeftijd.

Klachten over ongelijke behandeling of discriminatie kunnen worden ingediend bij het College voor de rechten van de mens dat een onderzoek start en een niet- bindend oordeel geeft. Dit is een kosteloze procedure. Er kan ook een procedure wegens discriminatie worden gestart bij de rechter. Het oordeel van de rechter is wel bindend. Sommige vormen van discriminatie zijn ook strafbaar gesteld.

Het Operationeel Programma Zuid-Nederland houdt in de uitvoering en beoordeling van projecten gelijke kansen en anti-discriminatieprincipes aan. Dat wil zeggen dat er in de acties gefinancierd vanuit dit programma, alsmede vanuit het beheer van het programma, wordt uitgegaan van een gelijke positie van man en vrouw, er geen discriminatie wordt toegepast en dat er rekening gehouden wordt met de toegankelijkheid voor gehandicapten. Derhalve zullen er geen projecten gefinancierd worden die strijdig zijn met bovengenoemde beginselen.

De Regio Zuid heeft in aanvulling daarop de gelijke kansen en anti-discriminatieprincipes expliciet benoemd als sturende principes voor de selectie van projecten bij investeringsprioriteit 'versterken van onderzoek- en innovatie-infrastructuur (gericht op de human capital agenda voor innovatiebevordering (1B3)'.

Gelijke kansen en non-discriminatiebepalingen zijn niet alleen wettelijk verankerd maar verzekeren ook in de praktijk een gelijke kans op toegang tot medefinanciering vanuit het OP. Het is de ambitie van de beheersautoriteit dat ook in het bereiken van doelgroepen deze gelijke toegang daadwerkelijk wordt waargemaakt.

11.3 Gelijkheid tussen man en vrouw

Zoals genoemd houdt het Operationeel Programma Zuid-Nederland in de uitvoering en beoordeling van projecten tussen mannen en vrouwen aan. De Regio Zuid heeft in aanvulling daarop de gelijkheid tussen mannen en vrouwen expliciet benoemd als sturend principe voor de selectie van projecten bij investeringsprioriteit 'versterken van onderzoek- en innovatie-infrastructuur (gericht op de human capital agenda voor innovatiebevordering (1B3)' .

12. BIJLAGEN

12.1 Lijst van major projects

Niet relevant

12.2 Prestatiekader

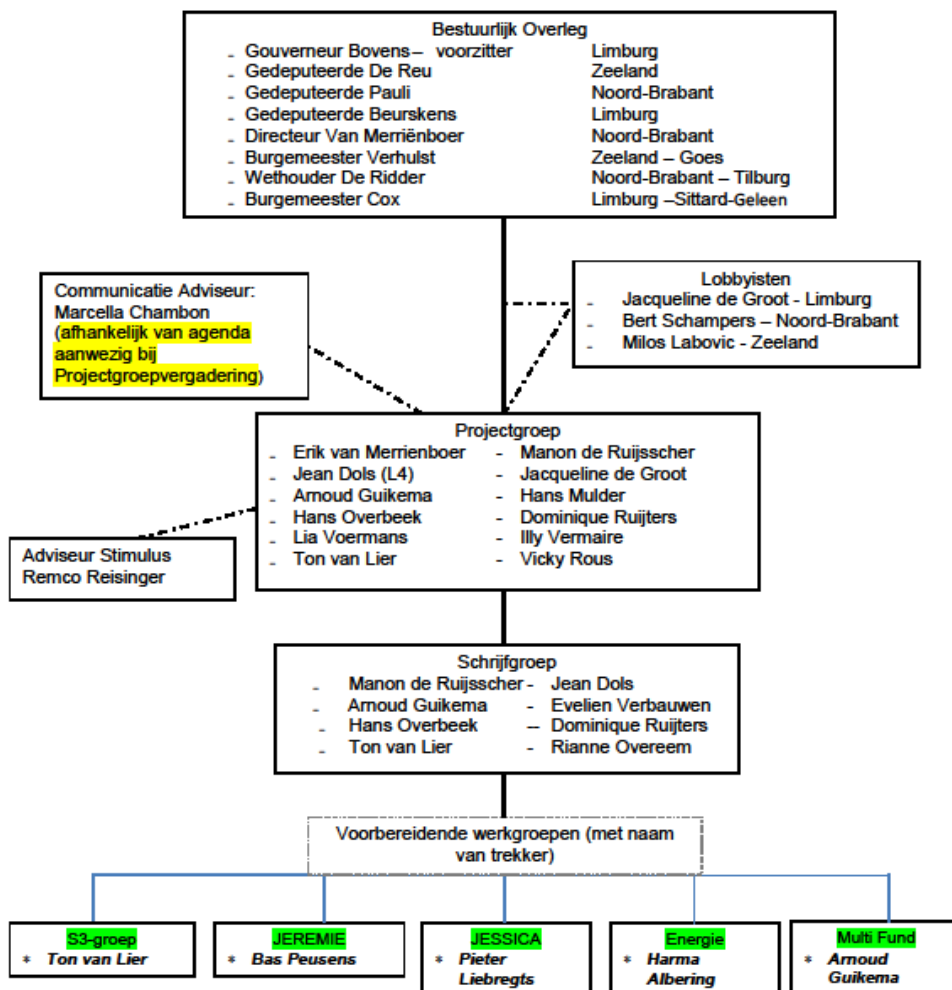
→ tabel 28 wordt vanzelf gegenereerd.

12.3 Lijst betrokken stakeholders in de voorbereiding van het OP

Overlegstructuur Landsdeel Zuid

Het landsdeel Zuid bestaat uit de provincies Limburg, Noord Brabant en Zeeland. De bestuurlijke aansturing van het OP Zuid proces vindt plaats door het bestuurlijk overleg waarin naast de bestuurlijke vertegenwoordigers van de genoemde provincies ook bestuurlijke vertegenwoordigers van de steden participeren. Het bestuurlijk overleg vergadert met een frequentie van 1x p/m.

De operationele werkzaamheden worden verricht onder aansturing van de projectgroep OP Zuid die is samengesteld uit ambtelijke vertegenwoordigers van de eerder genoemde provincies en steden en als adviseur Stimulus, de huidige uitvoeringsorganisatie van het OP Zuid. Onder de projectgroep ressorteren de schrijfgroep en diverse werkgroepen die bepaalde onderwerpen nader uitwerken zoals b.v. de RIS3, synergie en nieuwe financiële instrumenten.

Figuur uitgetypt (zonder de lobbyisten)

Bestuurlijk Overleg

- Gouverneur Bovens (voorzitter), Provincie Limburg
- Gedeputeerde De Reu, Provincie Zeeland
- Gedeputeerde Pauli, Provincie Noord-Brabant
- Gedeputeerde Beurskens, Provincie Limburg
- Directeur Van Merriënboer, Provincie Noord-Brabant
- Burgemeester Verhulst, Gemeente Goes
- Wethouder De Ridder, Gemeente Tilburg
- Burgemeester Cox, Gemeente Sittard-Geleen

Projectgroep

- Erik van Merriënboer
- Jean Dols (L4)
- Arnoud Guikema
- Hans Overbeek
- Lia Voermans
- Ton van Lier
- Manon de Ruijscher-Boomert
- Jacqueline de Groot

- Hans Mulder
- Dominique Ruijters
- Illy Vermaire
- Vicky Rous

NB: de projectgroep wordt ondersteund door een communicatieadviseur en adviseur van Stimulus.

Schrijfgroep

- Arnoud Guikema
- Hans Overbeek
- Manon de Ruijscher-Boomert
- Ton van Lier
- Jean Dols
- Evelien Verbauwen
- Dominique Ruijters
- Rianne Overeem

Werkgroepen en hun trekkers

- S3: Ton van Lier
- JEREMIE: Bas Peusens
- JESSICA: Pieter Liebrechts
- Energie: Harma Albering
- Multifund: Arnoud Guikema

Bijeenkomsten OP-Zuid

De betrokkenheid van bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties is in het proces geborgd via de referentiegroep door de aanwezigheid van de triple helix vertegenwoordigers van de drie provincies en bestaande samenwerkingsverbanden in deze referentiegroep. Het gaat dan onder meer om:

▪ **Midpoint**

Het programma van Midpoint Brabant is gebaseerd op samenwerking in de regio Midden-Brabant. Die samenwerking tussen plaatselijke overheden (gemeenten), onderwijs- en kennisinstellingen en bedrijfsleven vormt dan ook dé unieke kracht binnen de organisatie. Wij profileren ons als dé regio die Social Innovation tot het hart van economische ontwikkeling verklaart. Midpoint Brabant kent een Regional Development Board (RDB), welke bestaat uit vertegenwoordigers van de drie O's (overheid, ondernemingen, onderwijs- en kennisinstellingen) en is verantwoordelijk voor het realiseren van de strategische agenda. De leden van deze board nemen deel op persoonlijke titel. De heer Peter Noordanus, burgemeester van Tilburg, is voorzitter van Midpoint Brabant. Midpoint heeft een strategische agenda opgesteld op het terrein van social innovation, duurzaamheid, logistiek, care leisure en luchtvaarttechnologie.

▪ **Brainport**

Brainport, Europese toptechnologieregio van formaat, omvat Zuidoost-Brabant en is de spil van een netwerk dat zich over Zuidoost-Nederland en de landsgrenzen uitstrekt. Kern is de regio Eindhoven, met circa 740.000 inwoners en 400.000 arbeidsplaatsen. In 2011 werd de regio de prestigieuze titel 'Intelligent Community of the Year' toegekend door het Intelligent Community Forum (ICF) uit New York. Brainport Regio Eindhoven mocht zich daarom een jaar lang de slimste regio van de wereld

noemen. Brainport bedenkt, maakt en verkoopt 'de producten van morgen'. En levert daarmee een onmisbare bijdrage aan de Nederlandse economie. Het economisch succes van Brainport is het resultaat van samenwerking. Regionaal en internationaal. Tussen topwetenschappers uit allerlei disciplines. Tussen kennisindustrie en maakindustrie. Tussen producenten, designers en marketeers. Brainport is een triple helix samenwerking met een eigen strategische agenda: inzet op bestaande topclusters, een aantal nieuwe clusters verder te ontwikkelen zoals slimme mobiliteit, slimme materialen, homecare, industrial design, zonne-energie, energie in de gebouwde omgeving en agrofood.

- **Strategic Board Zuidwest Nederland**

De Strategic Board is dé netwerkorganisatie van samenwerkende ondernemingen, overheden en onderwijsinstellingen – ofwel 'triple helix'- in en voor de regio Zuidwest-Nederland. Doel van de Board is het duurzaam versterken van de economische ontwikkeling van Zuidwest-Nederland als topkennis-regio op de speerpunten BiobasedEconomy, Logistiek en Maintenance.

- **Limburg Economic Development (LED)**

LED is een ontwikkelorganisatie, waarin de drie centrumgemeenten in Zuid-Limburg (Heerlen, Maastricht en Sittard-Geleen), de Provincie, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samenwerken. LED jaagt de Brainport2020-projecten aan, stimuleert, faciliteert en versnelt daar waar nodig. Het richt zich vooral op het doorontwikkelen van projectideeën naar een goed en haalbaar projectplan. Het LED-programma maakt integraal onderdeel uit van het Actieprogramma Zuid-Limburg: 'Een koers voor Limburg'. Bovendien ondersteunt LED het programma Kennis-as Limburg waarin de Hoger Onderwijsinstellingen en het Academisch ziekenhuis in Limburg samen met de Provincie een forse versterking van de campusontwikkeling in Maastricht, Sittard-Geleen en Venlo voor de komende 10 jaar hebben vastgelegd.

- **Greenport Venlo**

Greenport Venlo is één van de zes Greenports in Nederland. Het is het tweede tuinbouwgebied van Nederland en zelfs het meest veelzijdige van Europa. Het gebied is bovendien in negen jaar tijd al zesmaal benoemd tot logistieke hotspot van Nederland.

Greenport Venlo is een unieke samenwerking tussen ondernemers, overheid, onderzoekers, onderwijs en de omgeving. De nadruk ligt hierbij op economische versterking van de regio, met een sterk accent op bedrijvigheid en innovaties rond tuinbouw, agro, maakindustrie en logistiek. Deze samenwerking heeft vele vormen, maar hele duidelijke concrete doelen; de economische (toegevoegde) waarde verhogen van 1 miljard euro naar 2 miljard euro, concurrentievoordeel voor bedrijven door duurzaam ondernemen en tenslotte het realiseren van hoogwaardige arbeidsplaatsen door een excellente kennis- en opleidingsinfrastructuur en de komst van HAS Den Bosch naar de regio.

De referentiegroep is telkens in het proces betrokken wanneer er tussenproducten gereed waren gekomen: position paper; houtskoolschets, RIS3 strategie en de 80% versie van het OP Zuid.

- Bijeenkomst 30 juni 2011 in Den Bosch
- Bijeenkomst 17 februari 2012 in Limburg
- Bijeenkomst 29 mei 2012 in Den Bosch
- Bijeenkomst 5 december 2012 in Den Bosch
- Bijeenkomst 29 januari 2013 in Den Bosch
- Presentatie in Limburg 25 juni 2012 tijdens Conferentie Regionaal Beleid van Provincie Limburg (door Arnoud Guikema)
- Vergaderingen verbrede Projectgroep op 10 april en 7 mei 2013, waarbij ook aanwezig waren: Frank Boss (Midpoint), Jan Linssen of Wouter Keij (Greenport Venlo), Leo Burdorf (gemeente Sit-

tard-Geleen), Lia Voermans (SBZWN), Joep Brouwer (brainport Development), Willem Sederel (Sabic) en Paul Baeten (Provincie Limburg)

In 2013 zijn nog enkele bijeenkomsten geweest van de referentiegroep.

Naast de genoemde bijeenkomsten is er in het voorjaar 2012 een zgn. heidag georganiseerd om een aantal onderwerpen rond het OP Zuid in wording diepgaand te bespreken.

- VU: prof. Henri de Groot
- VU-Ecorys: Atze Verkennis
- Provincie Zeeland: Viek Verdult, Vincent van Dijk, Arnoud Guikema, Milos Labovic, Illy Vermaire
- Provincie Limburg: Dominique Ruijters, Jacqueline de Groot
- Provincie Noord-Brabant: Erik van Merriënboer, Jop van Unnik, Hans Overbeek, Bert Schampers
- L4: Jean Dols
- B5: Lia Voermans, Ton van Lier
- Z4: Cor Helmendach
- Stimulus: Pieter Liebrechts, Remco Reisinger
- Venlo: G. van der Heul
- Buck Consultants: Paul Bleumink

Referentiegroep genodigden

Opgemerkt wordt dat het bedrijfsleven (en ook kennisinstellingen) zijn vertegenwoordigd in de referentiegroep via de Triple Helix organisaties.

- R. J. O. Adriaansens, Dow Benelux B.V.
- Harma Albering, Provincie Limburg
- Wim, Bens, Dinalog
- A. Beurskens, Provincie Limburg
- Th.J.F.M. Bovens, Provincie Limburg
- Joep Brouwers, Brainport Development
- A.P. de Buck, Hogeschool Zeeland
- Marcelle Chambon-Willems, Provincie Noord-Brabant
- Sjraar Cox, Gemeente Sittard-Geleen
- Daan van Doorn, Strategic Board West-Brabant
- Henrik Fokke, Gemeente Maastricht
- Jacqueline de Groot, Provincie Limburg
- Ton Hagelstein, Hoge Dunk
- Noud Janssen, Stichting Greenport Venlo
- Wouter Keij, Greenport Venlo Innovation Center
- Bert Kip, Chemelot Campus
- Milos Labovic, Provincie Zeeland
- Elies Lemkes-Straver, ZLTO
- Pieter Liebrechts, Stimulus Programmamanagement
- Ton van Lier, Gemeente Helmond
- Hans Lutgens, Waterschap Roer en Overmaas
- Pieter Meekels, Gemeente Sittard-Geleen
- Erik van Merrienboer, Provincie Noord-Brabant
- Hans Mulder, Gemeente Vlissingen
- Samira Nahari, Provincie Noord-Brabant
- Hans Overbeek, Provincie Noord-Brabant
- Bert Pauli, Provincie Noord-Brabant
- Bas Peusens, Provincie Limburg
- Remco Reisinger, Stimulus Programmamanagement
- B. J. de Reu, Provincie Zeeland
- Erik de Ridder, Gemeente Tilburg
- Vicky Rous, Gemeente Venlo
- Manon de Ruijscher-Boomert, Provincie Zeeland
- Paul Rüpp, Avans Hogeschool
- Ben Santbergen, Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM)
- Stephan Satijn, Gemeente Venlo
- Bert Schampers, Provincie Noord-Brabant
- J. Schneiders, Limburg Economic Development
- Anne Schuurman, Waterschap Aa en Maas
- Joop Sistermans, Brainport 2020
- A.W. Smit, Provincie Zeeland
- Alie Tigchelhoff, Life Science Park
- J.H.J. Verheijen, Waterschap Aa en Maas
- René Verhulst, Gemeente Goes
- Illy Vermaire-Burm, Provincie Zeeland
- Lia Voermans, Strategic Board Zuid-West Nederland